

LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO UNIVERSITETAS

TVIRTINU:.....
Rektorius Romualdas Deltuvas.....
2007 m. rugpjūčio .....d.

TYRIMO

LEADER+ PRIEMONĖS ĮGYVENDINIMO MONITORINGAS

ATASKAITA

Tyrimo koordinatorius doc. dr. Jonas Čaplikas

Akademija, 2007

VYKDYTOJŲ SĄRAŠAS

Doc. dr. Jonas Čaplikas

Doc.dr. Vilma Atkočiūnienė

Alvydas Aleksandravičius

Rimantas Čiūtas

Rita Petlickaitė

Eugenija Vasylienė

SANTRAUKA

Bendrojo programavimo dokumento 2004 – 2006 metams 4.6 priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“ įgyvendinimo monitoringo studija sudaryta iš 59 psl. teksto, kuriame yra 2 lentelės, 32 paveikslai. Studija susideda iš įvado, 3 skyrių, išvadų ir rekomendacijų. Studijos pabaigoje pateiktas literatūros sąrašas ir 5 priedai.

Tyrimo tikslas - parengti rekomendacijas dėl vietos plėtros strategijų įgyvendinimo ir administravimo gebėjimų ugdymo tobulinimo pagal BPD 4.6 priemonę „LEADER+ pobūdžio priemonė“.

Uždaviniai - atlikti BPD priemonės įgyvendinimo analizę šiais aspektais:

1. Pateikti BPD priemonės įgyvendinimo eigos kokybinį įvertinimą, palyginant su BPD priemonės įgyvendinimo tikslais ir uždaviniais.

2. Pateikti vietos veiklos grupių (toliau - VVG) apimamos teritorijos socialinės – ekonominės situacijos pokyčių apžvalgą nacionalinės, regionų politikos pokyčių bei ekonominės plėtros tendencijų kontekste.

3. Aprašyti esminius socialinės – ekonominės situacijos pasikeitimus BPD priemonės pasiekimo, rezultatų, poveikio rodiklių kontekste nuo BPD patvirtinimo bei paaiškinti, kaip šie pokyčiai gali veikti BPD priemonės įgyvendinimą.

4. Išaiškinti kokių įgūdžių labiausiai trūksta VVG, įgyvendinant vietos plėtros strategijas;

5. Atlikti BPD priemonėje dalyvaujančių VVG (kurios įgyvendina bandomąsias strategijas ir kurios dalyvauja įgūdžių įgijimo veikloje (įskaitant vietos veiklos strategijas rengiančias VVG) administravimo gebėjimų palyginamąją analizę.

6. Atlikti VVG administravimo gebėjimų įvertinimą ir identifikuoti trūkstamus įgūdžius.

7. Aprašyti VVG, įgyvendinančių bandomąsias integruotas strategijas, problemas, projektų pobūdį, jų įgyvendinimo šaltinius, įskaitant kitų ES struktūrinių fondų bei šaltinių paramą.

Studija parengta naudojant antrinius statistinės informacijos šaltinius ir pirminę informaciją, gautą visų Lietuvos vietos veiklos grupių narių atsitiktinės apklausos būdu.

Nagrinėjant monitoringui reikalingus duomenis, buvo naudojami šie tyrimo metodai: BPD teisės aktų analizė, loginė analizė ir sintezė, indukcija ir dedukcija, ekspertinis metodas, palyginamoji analizė, statistinio tyrimo metodai, abstrahavimas ir grafinis vaizdavimas.

Studijoje įvertinta LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eiga, pasiekti uždaviniai ir rezultatai, poveikis endogeninės kaimo plėtros sąlygas formuojančiai aplinkai ir kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčiams. Taip pat įvertintos LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo problemos, VVG administraciniai gebėjimai ir trūkstami įgūdžiai.

TURINYS

SANTRUMPOS	5
ĮVADAS	6
1. BENDROJO PROGRAMAVIMO DOKUMENTO 4.6 PRIEMONĖS „LEADER+ POBŪDŽIO PRIEMONĖ“ YPATUMAI IR ĮGYVENDINIMO EIGA	9
1.1. LEADER+ pobūdžio priemonės ypatumai	9
1.2. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eiga	10
1.2.1. Pasirengimas LEADER+ pobūdžio priemonei	10
1.2.2. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo pagrindiniai darbai	11
1.2.3. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eigos vertinimas	14
2. BENDROJO PROGRAMAVIMO DOKUMENTO 4.6 PRIEMONĖS „LEADER+ POBŪDŽIO PRIEMONĖ“ TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ ĮGYVENDINIMAS	17
2.1. Tikslai ir uždaviniai pagal priemonės aprašymą	17
2.2. Priemonės tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimas aprėpiant ir rezultatų rodiklius)	18
2.2.1. Institucinės struktūros kūrimas ir gebėjimų ugdymas	18
2.2.2. Kaimo vietovių studijų ir bandomųjų integruotų strategijų rengimas	22
2.2.3. Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimas	24
2.2.4. VVG bendradarbiavimo stiprinimas	27
2.3. Priemonės poveikio vertinimas pagal planinius kriterijus	28
2.4. Kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčių vertinimas	30
2.4.1. Gyventojų pajamų lygio pokyčiai	31
2.4.2. Gyventojų ekonominis užimtumo pokyčiai	33
2.4.3. Gyventojų bendruomenių demografiniai pokyčiai	35
2.4.4. Kaimo žmonišką kapitalo pokyčiai	36
2.4.5. Kaimo fizinės ir socialinės infrastruktūros pokyčiai	37
2.4.6. Kaimo ekonominės veiklos pokyčiai	37
3. VIETOS VEIKLOS GRUPIŲ VEIKLOS PATIRTIES, PROBLEMŲ IR ĮGŪDŽIŲ VERTINIMAS	40
3.1. LEADER principų VVG veikloje įgyvendinimas	40
3.2. VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemos	41
3.3. Bandomųjų integruotų strategijų rengimo pagrindinės problemos	46
3.4. Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimo pagrindinės problemos	48
3.5. VVG administracinių įgūdžių vertinimas	51
3.6. VVG trūkstamų įgūdžių vertinimas	53
IŠVADOS	56
REKOMENDACIJOS	58
Literatūra	60
Priedai	61

SANTRUMPOS

ALF	Atviros Lietuvos fondas
ES	Europos Sąjunga
BAF	Baltijos – Amerikos partnerystės fondas
BPD	Bendras programavimo dokumentas
BPD priemonė	Bendro programavimo dokumento 4.6 priemonė „LEADER pobūdžio priemonė“
LŽŪU	Lietuvos žemės ūkio universitetas
NMA	Nacionalinė mokėjimo agentūra
NVO	Nevyriausybinių organizacijų
SAPARD	Specialioji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa
VVG	Vietos veiklos grupė
LR ŽŪM	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

IVADAS

Istojus į ES, Lietuvai atsivėrė visos galimybės aktyviai naudotis ES struktūriniais fondais ES teisės aktais nustatyta tvarka ir procedūromis. ES struktūriniai fondai tampa pagrindiniu finansiniu instrumentu šalies socialiniams ir ekonominiams pokyčiams vykdyti. Svarbu, kad šie pokyčiai vyktų tikslingai, o fondų lėšos panaudojamos efektyviai. ES struktūriniai fondai Lietuvoje naudojami pagal 2004 – 2006 metų BPD numatytus prioritetus ir jiems užtikrinti nustatytas priemones. Viena iš šių priemonių – LEADER+ pobūdžio priemonė pagal ketvirtąjį prioritetą „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ (Lietuvos..., 2004).

Monitoringas – tai formali procedūra, kai tikslingai taikant pasirinktus metodus, įvertinama BPD konkrečios priemonės tikslo ir uždavinių įgyvendinimas pagal užsibrėžtus pasiekti rezultatus ir jų poveikį pageidaujamiems socialiniams – ekonominiams pokyčiams, šių pokyčių tolimesnes pasekmes.

Artėjant LEADER+ pobūdžio priemonės (kaip ir viso BPD) įgyvendinimui prie pabaigos ir artėjant ES struktūrinių fondų naudojimo pradžiai pagal naujo programinio laikotarpio strateginius dokumentus, svarbu atlikti šios priemonės įgyvendinimo vidutinio laikotarpio vertinimus, pagal kuriuos būtų galima pagerinti užbaigiamuosius veiksmus ir geriau pasirengti 2007 – 2013 metų laikotarpiui.

Tyrimo tikslas - parengti rekomendacijas dėl vietos plėtros strategijų įgyvendinimo ir administravimo gebėjimų ugdymo tobulinimo pagal BPD 4.6 priemonę „LEADER+ pobūdžio priemonė“.

Uždaviniai - atlikti BPD priemonės įgyvendinimo analizę šiais aspektais:

1. Pateikti BPD priemonės įgyvendinimo eigos kokybinį įvertinimą, palyginant su BPD priemonės įgyvendinimo tikslais ir uždaviniais.

2. Pateikti vietos veiklos grupių (toliau - VVG) apimamos teritorijos socialinės – ekonominės situacijos pokyčių apžvalgą nacionalinės, regionų politikos pokyčių bei ekonominės plėtros tendencijų kontekste.

3. Aprašyti esminius socialinės – ekonominės situacijos pasikeitimus BPD priemonės pasiekimo, rezultatų, poveikio rodiklių kontekste nuo BPD patvirtinimo bei paaiškinti, kaip šie pokyčiai gali veikti BPD priemonės įgyvendinimą.

4. Išaiškinti kokių įgūdžių labiausiai trūksta VVG, įgyvendinant vietos plėtros strategijas;

5. Atlikti BPD priemonėje dalyvaujančių VVG (kurios įgyvendina bandomąsias strategijas ir kurios dalyvauja įgūdžių įgijimo veikloje (įskaitant vietos veiklos strategijas rengiančias VVG) administravimo gebėjimų palyginamąją analizę.

6. Atlikti VVG administravimo gebėjimų įvertinimą ir identifikuoti trūkstamus įgūdžius.

7. Aprašyti VVG, įgyvendinančių bandomąsias integruotas strategijas, problemas, projektų pobūdį, jų įgyvendinimo šaltinius, įskaitant kitų ES struktūrinių fondų bei šaltinių paramą.

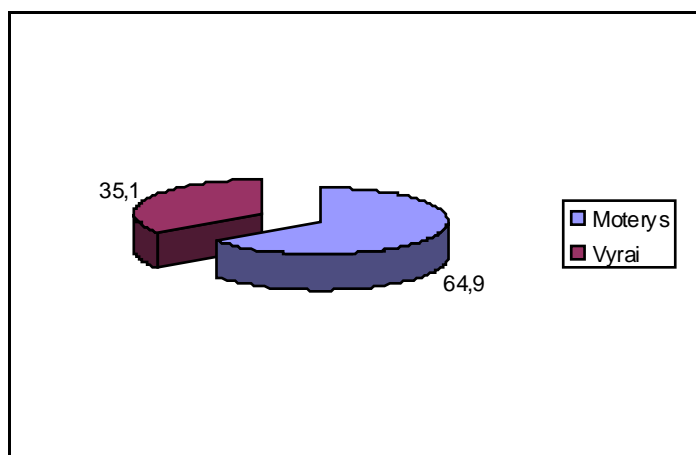
Monitoringo ataskaita parengta naudojantis šiais informacijos šaltiniais:

- Valstybinio statistikos departamento prie LRV viešai skelbiamais statistinės informacijos duomenimis. Jie buvo panaudoti 2004 – 2006 metų šalies ir regionų socialinės - ekonominės situacijos pokyčiams išnagrinėti. Kadangi VVG veikla aprėpia apie 97 proc. visos šalies kaimo teritorijos, tai VVG apimamos teritorijos socialinės – ekonominės situacijos pokyčiai buvo sutapatinti su visos šalies kaimo socialinės – ekonominės situacijos pokyčiais. Nagrinėjant

statistinius regioninius duomenis, dėmesys buvo koncentruotas į tuos regionus, kuriuose VVG pradėjo veikti anksčiausiai.

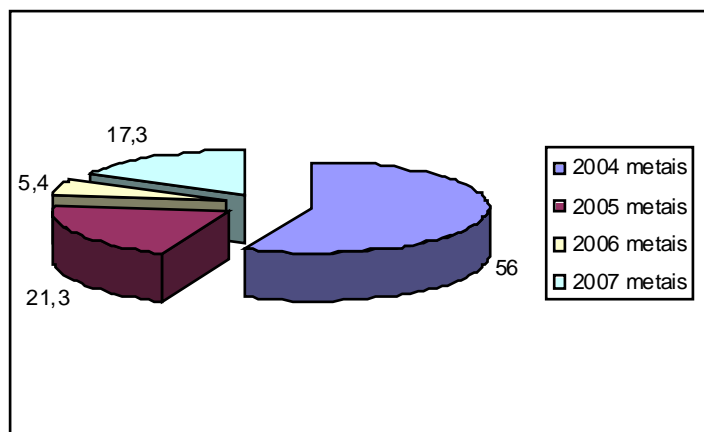
- VVG instituciniais statistiniais duomenimis, gautais susistemintus VVG užpildytų „Lietuvos VVG duomenų pasų“ (1 priedas) duomenis. Šie duomenys naudoti aprašant BPD priemonės įgyvendinimo rezultatus ir atliekant kai kuriuos kitus kiekybinius tyrimus.

- VVG atstovų sociologinės apklausos duomenimis, reikalingais BPD priemonės įgyvendinimo eigos, uždavinių įgyvendinimo ir pasiekimų vertinimui. Šiuo tikslu buvo sudaryta respondentų apklausos anketa (2 priedas) ir atliktas sociologinis tyrimas. Respondentais pasirinkti VVG nariai (VVG pirmininkai, kiti valdybų nariai, projektų administratoriai ir kiti aktyviai VVG veikloje dalyvaujantys jų nariai). Sociologinis tyrimas atliktas 2007 metų liepos mėnesį. Apklausos anketos buvo išsiuntinėtos visoms VVG ir taip buvo sudarytos sąlygos VVG būstinėje besilankantiems šių organizacijų nariams užpildyti anketą. Iš viso sugrįžo 92 respondentų užpildytos anketos iš visų VVG. Respondentų aktyvumui neigiamos įtakos turėjo tai, kad apklausa vyko vasaros atostogų metu. Vidutiniškai vienai VVG teko 2,2 užpildytų anketų. Tai reiškia, kad sociologinė apklausa reprezentuoja visų VVG aktyviausių jų narių nuomones.

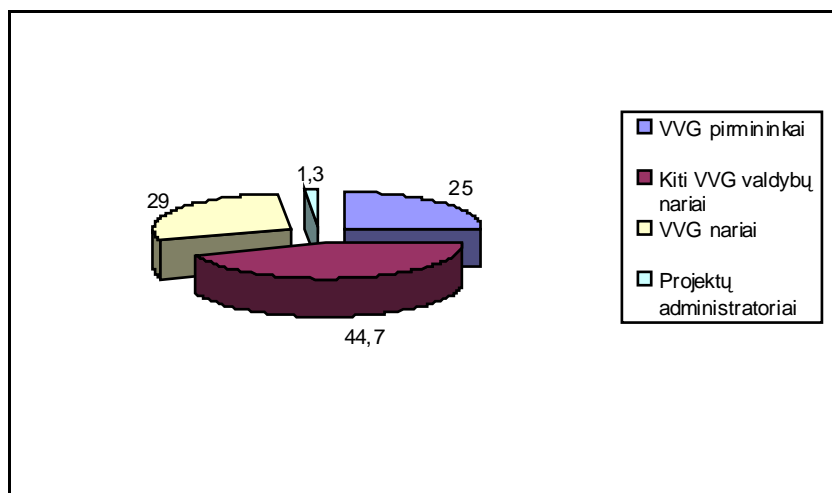
1 pav. Sociologinės apklausos respondentų pasiskirstymas pagal lytį, proc.

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį parodytas 1 paveiksle ir jis yra artimas VVG narių faktinei sudėčiai pagal lytį. VVG veikloje yra aktyvesnės moterys.

2 pav. Sociologinės apklausos respondentų pasiskirstymas pagal jų atstovaujamų VVG įsikūrimo datą, proc.

VVG intensyviau pradėjo steigti ir plėtoti veiklą 2004 metais. Jų kūrimasis tęsiasi iki šiol. Todėl jos ir jų atstovai yra sukaupę nevienodą patirtį ir gebėjimus. Vykdamas monitoringą ir jam skirtą sociologinę apklausą, svarbu, kad būtų atstovaujami įvairius gebėjimus sukaupę VVG atstovai. Pagal 2 paveikslo duomenis matyti, kad respondentai atstovauja įvairiais metais susikūrusias VVG. Aktyviausi sociologinėje apklausoje buvo 2004 metais susikūrusių VVG atstovai. Tai leidžia objektyviai vertinti visus BPD priemonės įgyvendinimo etapus, įskaitant ir projektų rengimą ir įgyvendinimą pagal patvirtintas bandomąsias strategijas.

3 pav. Sociologinės apklausos respondentų pasiskirstymas pagal jų pareigas VVG veikloje, proc.

BPD priemonės įgyvendinimo vertinimo kokybė priklauso ir nuo respondentų kompetencijos šioje srityje. Svarbu, kad sociologinėje apklausoje VVG atstovautų svarbiausias pareigas jose užimantys atstovai. Pagal 3 paveikslo duomenis beveik 70 proc. respondentų yra VVG valdymo organo – valdybos nariai, iš jų 25 proc. – valdybų pirmininkai.

Nagrinėjant monitoringui reikalingus duomenis, buvo naudojami šie tyrimo metodai: BPD teisės aktų analizė, loginė analizė ir sintezė, indukcija ir dedukcija, ekspertinis metodas, palyginamoji analizė, statistinio tyrimo metodai, abstrahavimas ir grafinis vaizdavimas.

1. BENDROJO PROGRAMAVIMO DOKUMENTO 4.6 PRIEMONĖS „LEADER+ POBŪDŽIO PRIEMONĖ“ YPATUMAI IR ĮGYVENDINIMO EIGA

1.1. LEADER+ pobūdžio priemonės ypatumai

LEADER+ - tai ES iniciatyva, kurios tikslas yra pateikti naują požiūrį į kaimo plėtrą ir jį išbandyti. Pagrindinis LEADER programos dėmesys skiriamas novatoriškam veiklos pobūdžiui, jos parodomajam efektui ir tarptautiniam bendradarbiavimui tarp LEADER programos dalyvių. LEADER+ programos teisinis pagrindas 2000 – 2006 metams yra apibrėžtas Reglamento (EB) Nr. 1257/1999 IX skyriaus a punkte (naujas 33 straipsnis). Programos teisiniai aspektai plačiau atskleisti 2000 m. balandžio 14 d. Europos Komisijos pranešime (2000/C139/05) šalims narėms.

ES „senosiose“ šalyse LEADER+, kaip ES iniciatyva, 2000 – 2006 metų laikotarpiu buvo įgyvendinama atskirai nuo BPD. Lietuvai, kaip ir kitoms „naujosioms“ šalims, po įstojimo į ES 2004 metais negalėjusioms tiesiogiai įsitraukti į LEADER+ programos įgyvendinimą, buvo leista BPD 2004 – 2006 metams prioritete „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ pasirinkti bandomąją LEADER+ pobūdžio priemonę. EK šalims kandidatėms pasiūlė LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimą pagal dvi alternatyvas. Lietuva pasirinko abi alternatyvas derinantį modelį. Taikant šį modelį, ugdomi LEADER+ iniciatyvai įgyvendinti reikalingi įgūdžiai, ypač daug dėmesio skiriama institucijų administraciniais ir metodiniais gebėjimams stiprinti, VVG sukurti, kaimo vietovių studijoms, teritorinėms plėtros strategijoms parengti ir joms įgyvendinti. Tokio integruojančio modelio pasirinkimą lėmė tai, kad Lietuvoje iki 2004 m. buvo atliktas tam tikras parengiamasis darbas kai kuriose bandomosiose kaimo vietovėse (Šalčininkai, Švenčionys, Ukmergė ir t.t.), jau daug kur buvo įsikūrusios kaimo bendruomenių organizacijos, kurios buvo pasirengusios kartu spręsti kaimo plėtros klausimus.

Lyginant su kitomis BPD 4 prioriteto priemonėmis, LEADER+ pobūdžio priemonė turi nemažai ypatumų, iš kurių pagrindiniai yra:

- **metodinis pobūdis.** Jeigu dauguma BPD priemonių yra investicinio pobūdžio, tai pastarajai būdingas metodinis pobūdis. Kaip jau minėta, jos paskirtis – pateikti LEADER programos išpuoselėtą naują požiūrį į kaimo plėtrą ir šį požiūrį atitinkančius veiklos metodus. **LEADER+ pobūdžio priemonė nukreipta ne į tiesioginį investavimą, bet į palankios investavimui terpės ir atmosferos sudarymą: skatinti vietos gyventojų iniciatyvumą ir novatyvumą, mokintis priimti integruotos plėtros strateginius sprendimus ir atsakomybę už juos, rengti ir įgyvendinti vietos plėtros projektus.** LEADER+ pobūdžio priemonė dažnai apibūdinama kaip horizontalioji priemonė ir tai reiškia, kad ji nukreipta ne į vienus ar kitus struktūrinius pokyčius, bet į metodinių, organizacinių ir administracinių gebėjimų struktūrinius pokyčius vykdyti ugdytą. Šis LEADER+ pobūdžio priemonės ypatumas apsprendžia ir šios priemonės monitoringo ypatumus, nes negalima nustatyti šios priemonės tiesioginio poveikio socialiniams ir ekonominiams pokyčiams.

- **bandomasis pobūdis.** Pagal paskirtį, metodus ir veiklas LEADER+ pobūdžio priemonė Lietuvoje yra inovacinė, todėl ji negali būti taikoma pilna aprėptimi. Šios priemonės finansavimas yra gan ribotas ir skirtas tik LEADER+ metodo taikymo pirminiems įgūdžiams formuoti. Vienas iš priemonės uždavinių – bandomųjų vietos plėtros strategijų parengimas ir įgyvendinimas nukreiptas ne į esminį kaimo vietovių problemų išsprendimą, bet į šio proceso imitavimą ir kartu į įgūdžių, būtinų platesnei veiklai įgijimą. Todėl atliekant priemonės monitoringą, gali būti vertinamos tik pagal jų pakankumą LEADER metodo pirminiems įgūdžiams įgyti.

- **pilotinis pobūdis.** Žmogiškasis veiksnys lemia, kad gebėjimai ir įgūdžiai formuojasi labai skirtingai. Vietos gyventojų pasirengimas įgyvendinti LEADER metodą irgi yra skirtingas.

Todėl priemonės apraše buvo numatyta, kad bandomąsias vietas plėtros strategijas gali įgyvendinti ne visos VVG, bet tik ribotas jų skaičius, tai yra, tik tos, kurios pagal atrankos rezultatus, įgijo geriausias šioje srityje gebėjimus. Pilotinis pobūdis lėmė VVG diferenciaciją pagal jų gebėjimus. Daugiausiai pažengusios yra tos VVG, kurios ne tik rengė bandomąsias vietas plėtros strategijas, bet ir įgijo galimybę jas įgyvendinti, mažiau pažengusios yra tos VVG, kurios bandomąsias strategijas parengė, bet galimybių jas įgyvendinti neturi. Šalyje yra ir tokių VVG, kurios savo veiklą tik pradeda ir LEADER metodo taikymo įgūdžių praktiškai dar visiškai neturi. Todėl, atliekant monitoringą, tyrimas turi būti diferencijuotas pagal VVG gebėjimų lygį (gyvavimo fazę).

1.2. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eiga

LEADER+ pobūdžio priemonė yra Lietuvos 2004 – 2006 metų bendrojo programavimo dokumento ketvirtąjį prioritetą „Kaimo plėtra ir žuvininkystė“ sudėtinė dalis (Lietuvos..., 2004) sudėtinė dalis. Šios priemonės pagrindas numatytas Reglamento (EB) Nr. 1257/1999 IX skyriaus a punkte (naujas 33 straipsnis); 2000 m. balandžio 14 d. Europos Komisijos pranešime (2000/C139/05). Priemonės tikslas - Sukurti Leader+ metodiką įgyvendinant teritoriniu pagrindu parengtas integruotas kaimo plėtros strategijas. Priemonės uždaviniai:

1. Sukurti institucinę struktūrą ir ugdyti gebėjimus, skatinančius kaimo gyventojų ir bendruomenių potencialą per programas, skirtas bendruomenės plėtrai.
2. Teikti techninę paramą kaimo vietovių studijoms parengti.
3. Teritoriniu pagrindu sukurti integruotas plėtros strategijas.
4. Teikti paramą paraiškų parengimui ir bandomųjų kaimo vietovių strategijų įgyvendinimui.
5. Skatinti ir stiprinti tarptautinį vietos veiklos grupių (VVG) bendradarbiavimą.

1.2.1. Pasirengimas LEADER+ pobūdžio priemonei

Pasirengimas LEADER programai Lietuvoje prasidėjo gerokai anksčiau iki įstojimo į ES. **Pagrindiniai pasirengiamieji darbai buvo:**

1. ŽŪM 2002 metais inicijuoti ir finansuoti mokymai visose apskrityse, skirti bendram susipažinimui su LEADER programa, jos principais, veikla, nukreipta į kaimo vietovių konkurencingumo didinimą. Tai buvo pirmoji platesnio masto informacijos apie LEADER programą sklaida. Šiuose mokymuose dalyvavo kaimo bendruomeninės veiklos lyderiai, savivaldybių, apskričių, žemės ūkio mokyklų, ūkininkijos atstovai, iš kurių vėliau nemažai tapo aktyvūs LEADER programos veikėjai.

2. Jungtinės Karalystės tarptautinės plėtros departamento (DFID) finansuojamas projektas „Baltijos šalių kaimo bendruomenių partnerystės programa“, kuris buvo nukreiptas į skurdo ir socialinės atskirties mažinimą Švenčionių, Šalčininkų ir Ukmergės rajonuose. Šio projekto metu buvo sukaupta pirmoji kaimo gyventojų poreikių nustatymo, vietos strategijų kūrimo ir vietos projektų pagal vietos strategijas finansavimo ir įgyvendinimo patirtis.

3. BAF finansuota „Bendruomenės partnerystės programa“, kuri paskatino vietos valdžios, NVO ir verslo įmonių partnerystę Utenos, Kupiškio, Kėdainių ir Kelmės rajonuose. Taip pat galima paminėti ALF organizuotas įvairias kaimo švietėjiškas iniciatyvas, ypač internetinio portalo, skirto bendruomenėms sukūrimą ir aktyvų funkcionavimą.

4. Kaimo bendruomeninių projektų rengimo ir įgyvendinimo įgijimas vykdamas SAPARD programos priemonę „Kaimo infrastruktūros plėtra“. Ši priemonė buvo panaši į LEADER+

pobūdžio priemonę tuo, kad projektų rengėjai ir paramos gavėjai galėjo būti kaimo bendruomeninės organizacijos. Tai skatino kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimąsi ir jų veiklą rengiant kaimo infrastruktūros projektus.

5. Pagal SAPARD programos priemonę „Profesinis mokymas“ vykdytas mokymas kaip rengti ir įgyvendinti kaimo bendruomeninius projektus. 2004 metų žiemą LŽŪU kiekvienoje apskrityje vykdytų mokymų dalyviai vėliau tapo daugelio kuriamų partnerystės iniciatoriais.

6. Telkiant kaimo bendruomenes didelį vaidmenį atliko 2002 metų pavasarį įkurta Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga, kuri paspartino kaimo bendruomeninių organizacijų formavimąsi.

Apibendrinant pasirengimo LEADER+ pobūdžio priemonei patirtį, tenka akcentuoti:

1. Pasirengiamieji darbai neturėjo vieningos koordinacijos. Šiuo klausimu 2002 – 2003 metais nebuvo priimta joks nutarimo ar programinio dokumento. Pasirengiamuosius darbus iniciavo įvairios organizacijos (dažniausiai nevyriausybinės), įvairiomis formomis skatindamos ir remdamos tas iniciatyvas, kurios propagavo „iš apačios į viršų“ ir partnerystės principus, sprendė socialinės atskirties problemas, orientavosi į kitas LEADER metodo taikymo kryptis.

2. Ribota ir tik netiesioginė SAPARD programos parama LEADER programos metodams įsisavinti. SAPARD programos pagrindinis tikslas buvo parengti šalių - kandidačių agrarinio verslo atstovus išlaikyti eurointegracijos metu stiprėjantį konkurencinį spaudimą ir išmokyti naudotis parama, kuri po įstojimo teikiama panaudojant bendrosios agrarinės politikos priemones. LEADER programos tikslai tik maža dalimi sutapo su SAPARD programai keliamais tikslais, o LEADER metodo įgyvendinimas reikalavo specifinio veikimo būdo. Tai apsprendė, kad pasirengiamasis pobūdis, kuris buvo būdingas SAPARD programai agrarinio verslo atstovų atžvilgiu, LEADER programos atžvilgiu įgyvendinamas žymiai vėliau, tai yra 2004-2006 metais BPD 4.6. „LEADER+ pobūdžio priemonėje“ numatyta veikla.

3. Informacijos apie LEADER programą ir jos finansines galimybes sklaida skatino spartų kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimąsi, tačiau neužtikrino jo kokybės. ALF užsakymu Socialinės ekonomikos instituto atliktas tyrimas „Bendruomenės dalyvavimo socialinėje ekonomikoje galimybės“ atskleidė, kad „Lietuvos vietos bendruomenės susiduria su bendruomeniškumo raiškos kokybės iššūkiu“, kad bendruomenių dezorganizacijai ir bendruomeninio gyvenimo pagrindų nykimui įveikti dažniausiai priešprieša tampa „pavienių, nekoordinuojamų iniciatyvų veikla“, kad bendruomeniniam judėjimui „būdingi griežto individualizmo ir nestabilių struktūrų bruožai“ (D. K. Kuzmickaitė, 2004). Lietuvos kaimui trūksta vietos veikėjų tarpusavio dialogo ir bendruomenių iniciatyvų palaikymo sistemos.

4. Lietuvos strateginis apsisprendimas įtraukti į 2004 – 2006 metų BPD „LEADER pobūdžio priemonę“, skirtą visavertės kaimo bendruomenių iniciatyvų palaikymo sistemos gebėjimams išugdyti, buvo savalaikis ir socialiai bei ekonomiškai reikšmingas. Šis apsisprendimas davė pradžią koordinuotam ir visapusiškam LEADER programos didelės metodinės patirties perėmimui ir jos sisteminiam diegimui endogeninės kaimo plėtros procesuose.

1.2.2. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo pagrindiniai darbai

LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimas, kaip nurodyta šios priemonės apraše, buvo orientuotas į veiklas „Įgūdžių įgijimas“ ir „Bandomosios integruotos strategijos“ (Lietuvos..., 2004). Parama pagal veiklą „Įgūdžių įgijimas“ buvo teikiama:

1. Techninei paramai kaimo vietovių studijoms, jų vertinimui ir integruotų bandomųjų strategijų parengimui atsižvelgiant į vietos gyventojų poreikius.
2. Gyventojų informavimui ir mokymui, skatinant juos aktyviai dalyvauti kaimo plėtros procese.
3. Administratorių, bendruomenės ir vietos veiklos grupių narių mokymui, susijusiam su gebėjimų ugdymu partnerystės kūrimo, administravimo ir finansų tvarkymo srityse.
4. Informacinės, metodinės medžiagos parengimui ir platinimui, įgytos patirties sklaidai.

Parama pagal veiklą „Bandomosios integruotos strategijos“ buvo teikiama:

1. Integruotų bandomojo pobūdžio kaimo plėtros strategijų, kurias parengė VVG pagal 2000 m. balandžio 14 d. Europos komisijos pranešimo 12 ir 14 punktuose nurodytus reikalavimus kaimo vietai ir plėtros strategijai taikomus kriterijus, įgyvendinimui. Parama integruotoms vietos plėtros strategijoms įgyvendinti teikiama toms kaimo vietovėms, kurios įrodė, kad turi administravimo gebėjimų ir patirties kaimo plėtros srityje.
2. Dalyvavimui daugiašaliuose bendradarbiavimo projektuose, remiantis 2000 m. balandžio 14 d. Europos komisijos pranešimo 15–18 punktuose išdėstytais principais.
3. Sukauptos patirties iš „kaimo vietovių plėtros tyrimų ir stebėjimo punkto“ panaudojimui (2000 m. balandžio 14 d. Europos komisijos pranešimo 23 punktas) ir dalyvavimui šio punkto veikloje, jeigu VVG strategija kuriama daugiašaliu principu.

Galima išskirti šiuos pagrindinius LEADER pobūdžio priemonės įgyvendinimo darbus:

1. 2003 m. spalio mėnesį buvo organizuoti pirmieji informaciniai renginiai visose apskrityse apie LEADER+ programą jos teikiamas galimybes ir numatomą BPD priemonę pagal LEADER+ programos pobūdį.
2. 2004 m. birželio mėnesį Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnyba pagal apskritis organizavo 11 seminarų. Jų paskirtis – suteikti informaciją apie LEADER programą ir VVG įkūrimą. Mokymai buvo skirti įsikūrusių ir bekuriančių VVG lyderių kompetencijai gerinti. Mokymai pagreitino VVG kūrimąsi ir pagerino jų įvairių organizacinių problemų sprendimą.
3. 2004 m. rugsėjo mėnesį buvo paskelbtas pirmasis paraiškų rinkimo etapas pagal veiklos sektorių „Techninė parama kaimo vietovių studijoms, jų vertinimui, ir integruotų bandomųjų strategijų parengimui, atsižvelgiant į susijusių gyventojų poreikius“. Paraiškas rengti bandomąsias strategijas pateikė 28 VVG. Maksimali parama vienam projektui buvo 12 tūkst. Lt. Ši finansinė parama buvo nepakankama konsultantams samdyti ir kokybiškoms strategijoms parengti. Lėšų trūkumas reikalavo, kad besikuriančios VVG glaudžiai bendradarbiautų su vietos valdžia. Tačiau dalis savivaldybių neparėmė VVG iniciatyvos parengti vietos kaimo plėtros atitinkančias LEADER programos metodinius reikalavimus. Ši aplinkybė trikdė kai kurių VVG veiklą ir apsunkino strategijų kokybišką rengimą.
4. Tuo pačiu metu buvo paskelbtas paraiškų teikimas pagal veiklos sektorių „Administratorių, bendruomenės ir vietos veiklos grupių narių mokymas, susijęs su gebėjimų ugdymu partnerystės kūrimo, administravimo ir finansų tvarkymo srityse“. Pagal šį sektorių 19

projektų pateikė akredituotos mokymo ir konsultavimo institucijos: UAB „Vadybos sprendimų centras“ (12 projektų) ir VšĮ Šiaulių regiono plėtros agentūra (7 projektai). Maksimali paramos suma vienam projektui – 10 tūkst. eurų. Šis apribojimas lėmė teiktų ir įgyvendintų projektų dirbtinį suskaldymą ir projektų gausą. Didelis projektų skaičius pareikalavo tiek projektų vykdytojų, tiek Nacionalinės mokėjimo agentūros prie ŽŪM papildomų darbo sąnaudų ir laiko. Pirmajame šaukime dalyvavo tik 2 mokymo ir konsultavimo paslaugas teikiančios įstaigos, nes kitoms įstaigoms dalyvavimo sąlygos pasirodė nepriimtinos - galimose išlaidose nebuvo numatytos kursų organizavimo išlaidos.

5. Siekiant geriau valdyti VVG narių mokymo procesą ir užtikrinti jo kokybę, buvo įgyvendinta keletas organizacinių priemonių. Viena iš jų - 2005 m. kovo 15 d. atliktas Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnybos reorganizavimas į Programos „LEADER“ ir žemdirbių mokymo metodikos centrą. Pagrindinis jo uždavinys - užtikrinti žemdirbių, kaimo bendruomenių, VVG narių bei kitų kaimo gyventojų profesinį tęstinį mokymą, švietimą ir informavimą. Kita priemonė - 2005 m. kovo mėnesį žemės ūkio ministro įsakymu iš ŽŪM tarnautojų, VVG atstovų ir kitų socialinių partnerių sudaryta LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo koordinavimo grupė. Pagrindinis šios grupės tikslas – nagrinėti su LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimu ir administravimu susijusius klausimus, svarstyti teisės aktų projektus ir teikti pastabas.

6. 2005 metais buvo pateiktos 48 paraiškos, iš jų 7 VVG bandomosioms vietos plėtros strategijoms rengti, kitos – mokymo ir konsultavimo projektams vykdyti. Išsprendus mokymo kursų organizavimo išlaidų pripažinimo tinkamomis problemas, paraiškas pateikė 6 akredituotos mokymo ir konsultavimo institucijos: - LŽŪU (11), VšĮ „Kaimo verslo projektai“ (10), UAB „Studijų ir verslo sistemos“ (3), UAB „Verslo studijų centras“ (5), VšĮ „Kaimo bendruomenių partnerystės programos agentūra (10), VšĮ „FuU Baltic“ (2).

7. Pagal sektorių „Informacinės, metodinės medžiagos parengimas ir platinimas bei įgytos patirties sklaida“ LŽŪU pateikė paraiškas 5 projektams. Įgyvendinant šiuos projektus iki 2007 metų buvo iš anglų kalbos išversta ir išleista 17 leidinių LEADER metodikos tematika. Šiuose leidiniuose pateikta geroji patirtis ES šalyse, įgyvendinant LEADER programą. Svarbu, kad rengėjai leidinių autorizuotuose įvaduose atskleidė šios programos ir jos įgyvendinimo patirties aktualumą Lietuvai. Išleisti leidiniai bei elektroninė jų laikmena buvo perduoti Programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centrui prie ŽŪM, kuris leidinius išplatino visoms veikiančioms VVG.

8. Kad visos VVG įgytų nors minimalius veiklos įgūdžius, būtinus rengti strategijas, 2005 m. vasario-kovo mėn. Programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centras prie ŽŪM visoms VVG organizavo seminarus „Strategijų rengimo metodika pagal LEADER+ pobūdžio priemonę“. Dalyvavo atstovai iš 29 VVG.

9. 2005 metai buvo VVG bandomųjų integruotų strategijų rengimo metai. Konkursą, strategijoms atrinkti buvo planuota organizuoti 2005 metų I pusmetį, tačiau užsitęsęs strategijų rengimui, taip pat strategijų atrankos taisyklių rengimui, atrankos konkursas buvo nukeltas į 2006 m. pradžią. 2005 m. pabaigoje, patvirtinus gaires pareiškėjams, buvo paskelbtas kvietimas teikti paraiškas. Pagal šį kvietimą 27 VVG pateikė vertinimui parengtas strategijas. Strategijų vertinimą atliko užsienio ekspertai.

10. Ekspertų vertinimu, visos VVG pateikė kokybiškas strategijas. „LEADER+ pobūdžio priemonės“ pasiekimo rodikliuose buvo numatyta atrinkti 7 bandomąsias strategijas. Atsižvelgiant į ekspertų vertinimus, 2006 m. ŽŪM iniciatyva pakoreguota Lietuvos 2004–2006

m. BPD ši priemonė, padidinant minėtą rodiklį iki 10 strategijų bei perskirstant paramos lėšas tarp priemonės veiklos sričių. Pakeitus BPD, VVG įgijo galimybę 2004–2006 metų programavimo laikotarpiu tobulinti bandomąsias strategijas ir jas pritaikyti naujam programavimo laikotarpiui, kartu numatant veiksmus plėtoti VVG bendradarbiavimą nacionaliniu ir tarptautiniu mastu bei VVG narių kompetencijos ugdymą.

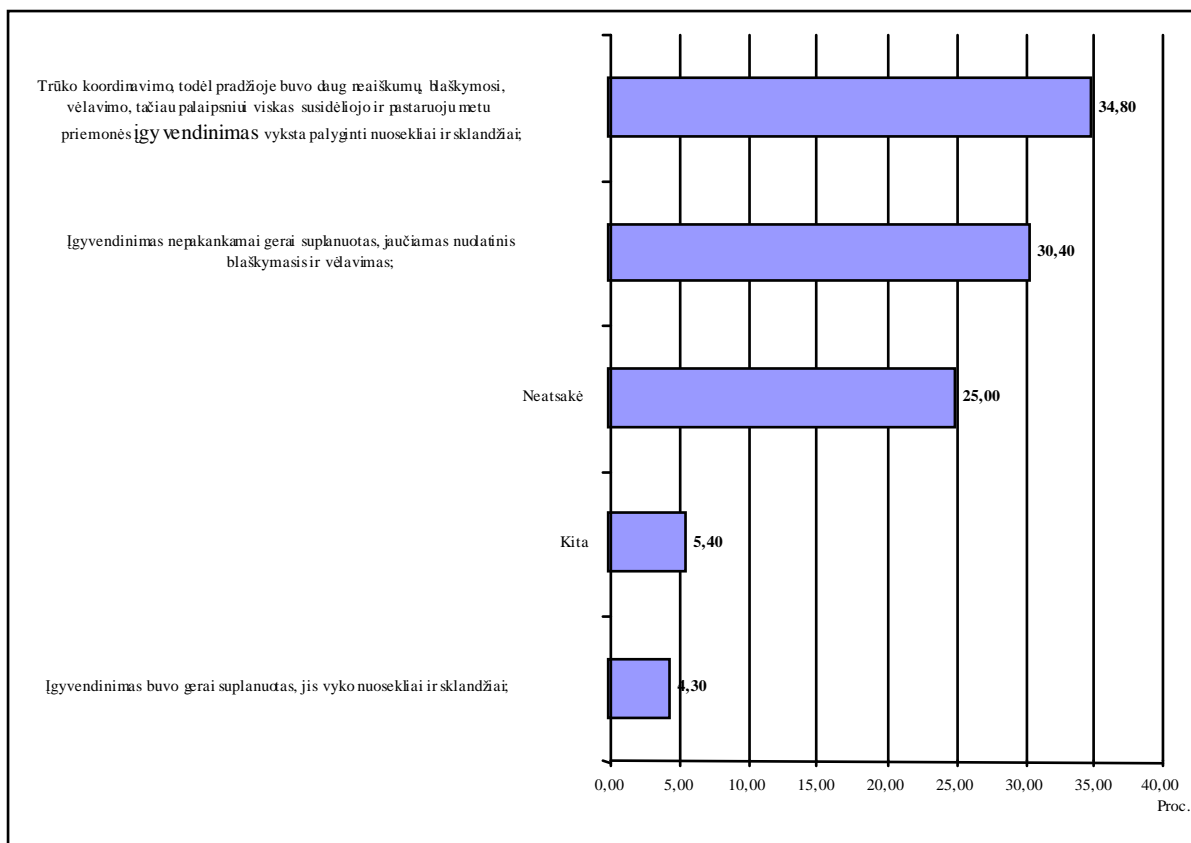
11. Atsiradus galimybei teikti paramą VVG parengtoms strategijoms tobulinti ir taip rengtis naujam finansavimo periodui (2007 – 2013 m.), 23 VVG pateikė paraiškas. Šiame etape maksimali paramos vienam projektui suma buvo padidinta iki 70 tūkst. Lt. VVG įgijo teisę organizuoti mokymus, kurie stiprina VVG narių gebėjimus rengti strategijas, pačioms pasirenkant tiek mokymų temas, tiek ir paslaugas teikiančias institucijas. Taip formuojasi mokymo paslaugų paklausos modelis.

12. Per visus 2007 metus vyksta VVG atrinktų bandomųjų vietos plėtros strategijų įgyvendinimas. Ši procesą labai stabdo pačių VVG narių kompetencijos stoka, taip pat biurokratiniai trikdžiai. 2007 metų viduryje galima konstatuoti, kad bandomųjų strategijų įgyvendinimas vėluoja. Tai komplikuoja strategijose numatytų kai kurių veiksmų įgyvendinimą, nes jie susiję su konkrečiomis datomis ir/arba sezono ypatumais. Iškelti dideli projektų administravimo reikalavimai neatitinka strategijose numatytų veiksmų pobūdžio. Į kaimo bendruomenių aktyvinimą orientuotus mažos apimties projektus tampa sunku inicijuoti ir įgyvendinti dėl jų sudėtingo administravimo. Pavėluotai išryškėjantys įvairūs strategijų įgyvendinimo apribojimai (pvz., suvaržymai viešosioms reikmėms panaudoti valstybės žemę, reikalavimai riboti savanorišką darbą ir kt.) ne tik trikdo suplanuotą strategijų įgyvendinimo eigą, bet ir kompromituoja VVG narius kaimo gyventojų akyse, trukdo formuoti gerą partnerystės organizacijos įvaizdį.

13. Siekiant efektyviau spręsti bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimo problemas, LR žemės ūkio ministro 2007 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. 3D-15 „Dėl bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinamų pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“ veiklos srities „Bandomosios integruotos strategijos“ sektorių „Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimas“, bendradarbiavimo komisijos sudarymo“ buvo sudarytos dvi komisijos: Bendradarbiavimo komisija ir Problemų sprendimo komisija. Bendradarbiavimo komisiją sudaro VVG, kurios įgyvendina strategijas, atstovai, taip pat mokslo, konsultavimo įstaigų ir institucijų, administruojančių LEADER+ pobūdžio priemonę, atstovai. Ši komisija identifikuoja strategijų įgyvendinimo problemas, teikia pasiūlymus joms spręsti. Problemų sprendimo komisija nagrinėja bendradarbiavimo tarp suinteresuotų institucijų ir teisinio reguliavimo pakeitimo problemas, kurios išryškėja įgyvendinant strategijas. Problemos yra horizontalaus pobūdžio, dėl to Problemų sprendimų komisiją sudaro atstovai iš įvairių susijusių viešųjų institucijų: Aplinkos, Finansų ir Vidaus reikalų ministerijų, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos ir kitų.

1.2.3. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eigos vertinimas

LEADER+ priemonės įgyvendinimo eigą objektyviausiai gali vertinti tiesioginiai šio proceso dalyviai. Todėl į VVG narių apklausos anketą buvo įtrauktas klausimas, skirtas jų nuomonei apie priemonės įgyvendinimo eigą nustatyti. Atsakymų suvestiniai rezultatai pateikti 4 paveiksle.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomonę apie BPD 4.6. „LEADER+ pobūdžio priemonė“ įgyvendinimo eigą nuo 2004 metų iki 2007 metų vidurio

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Respondentų nuomonė šiuo klausimu yra labai nevienoda. Didžiausia respondentų dalis (34,8 proc. apklaustų VVG narių) teigė, kad įgyvendinant LEADER+ pobūdžio priemonę, „trūko koordinavimo, todėl pradžioje buvo daug neišskumų, blaškymosi, vėlavimo, tačiau palaipsniui viskas susidėliojo ir pastaruoju metu priemonės įgyvendinimas vyksta palyginti nuosekliai ir sklandžiai“.

Kita VVG grupė (30,4 proc. apklaustų VVG narių) laikėsi reiklesnės nuostatos LEADER+ priemonės administratorių atžvilgiu, nes jiems atrodo, kad priemonės „įgyvendinimas nepakankamai gerai suplanuotas, jaučiamas nuolatinis blaškymasis ir vėlavimas“. Nepasitenkinimą kelia nesklaidumai, su kuriais susidūrė VVG, rengusios bandomąsias integruotas strategijas ir dabar jas įgyvendinančios.

Tik 4,3 proc. apklaustų VVG narių teigė, kad priemonės „įgyvendinimas buvo gerai suplanuotas, jis vyko nuosekliai ir sklandžiai“.

Nemaža dalis VVG (25 proc. apklaustų VVG narių) nesiima spręsti apie LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eigos sklandumą. Atsakymų dažniausiai nepateikė nariai tų VVG, kurios visiškai neseniai susikūrė ir ankstesniuose priemonės įgyvendinimo darbuose nedalyvavo. Toks savo nuomonės neišsakymas yra korektiškas.

Atsižvelgiant į tai, kad LEADER+ pobūdžio priemonė yra inovacinio pobūdžio ir iš esmės skiriasi nuo kitų BPD priemonių, nėra jokios panašaus pobūdžio patirties, visiškai sklandžiai suplanuoti ir organizuoti jos įgyvendinimo procesą faktiškai neįmanoma. Todėl VVG narių vyraujantys vertinimai apie priemonės įgyvendinimo vis gerėjančią eigą yra

objektyvūs ir atskleidžia tikrąją situaciją. Gebėjimų ugdymas vyksta ne tik LEADER+ pobūdžio priemonės veiklose, bet ir šios priemonės administravime. Tai svarbu žvelgiant į 2007 – 2013 metų programavimo laikotarpį, kai LEADER programos apimtys Lietuvoje bus daug kartų didesnės ir šios priemonės administravimas turės lemiamą reikšmę šios priemonės efektyvumui.

Apklausoje dalyvavę VVG nariai atžymi LR ŽŪM geranoriškas pastangas išspręsti priemonės įgyvendinimo eigoje iškilusias problemas. Jos nepaliekamos savieigai, bet yra svarstomos įvairiose institucijose, tariamasi su VVG atstovais, kitais socialiniais partneriais, surandami jų sprendimo būdai.

Respondentai pažymi, kad LEADER+ pobūdžio priemonę administruojančios institucijos (ypač NMA) dažnai pagrindinį dėmesį skiria formalioms įgyvendinimo administravimo procedūroms, neatsižvelgdamos arba nepakankamai atsižvelgdamos į tik šiai priemonei būdingus veiklos principus.

2. BENDROJO PROGRAMAVIMO DOKUMENTO 4.6 PRIEMONĖS „LEADER+ POBŪDŽIO PRIEMONĖ“ TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ ĮGYVENDINIMAS

2.1. Tikslai ir uždaviniai pagal priemonės aprašymą

BPD 4.6. „LEADER+ pobūdžio priemonė“ veiklos yra nukreiptos į aiškiai suformuluotą tikslą ir aprašytus uždavinius ir rezultatus. Lietuvos 2004-2006 metų BPD buvo apibrėžtas pagrindinis 4.6 priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“ tikslas taip - sukurti LEADER+ metodiką, įgyvendinant teritoriniu pagrindu parengtas integruotas kaimo plėtros strategijas.

Šiam tikslui pasiekti buvo numatyti penki uždaviniai:

1. Sukurti institucinę struktūrą ir ugdyti gebėjimus, skatinančius kaimo gyventojų ir bendruomenių potencialą per programas, nukreiptas į bendruomenės plėtrą;
2. Teikti techninę paramą kaimo vietovių studijoms parengti;
3. Teritoriniu pagrindu sukurti integruotas plėtros strategijas;
4. Teikti paramą paraiškų parengimui ir bandomųjų kaimo vietovių strategijų įgyvendinimui;
5. Skatinti ir stiprinti tarptautinį vietos veiklos grupių (VVG) bendradarbiavimą.

Vienas iš pagrindinių LEADER metodo principų „iš apačios į viršų“ reikalauja, kad kuo daugiau vietos gyventojų ir organizacijų ištrauktų į gyvenamosios vietovės problemų išaiškinimą ir, tarpusavyje bendradarbiaudami, ieškotų bendrų sprendimų, tuo pačiu prisiimdami atsakomybę už vietovės ateitį. Tokio bendro veikimo patirties Lietuvoje nebuvo sukaupta (arba buvo labai mažai). Todėl jau minėtame BPD dokumente buvo numatyta, kad LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimas iš esmės yra skirtas igūdžiams (kurie reikalingi parengti ir įgyvendinti kokybiškas vietos plėtros strategijas) įgyti. Veiklai „Igūdžių įgijimas“ buvo skirta 45,7 proc. priemonės lėšų. Bendrajame programavimo dokumente pagal pastarąją veiklą numatytos finansavimo sritys konkretizuoja LEADER+ pobūdžio priemonės uždavinius: parama yra nukreipta kaimo vietovių studijoms, jų vertinimui, taip pat integruotų bandomųjų strategijų parengimui. Siekiant, kad į veiklą kuo plačiau įsijungtų kaimo gyventojai, finansuojamas jų mokymas ir informavimas. Siekiant įgyvendinti dar vieną LEADER metodo reikalavimą, kad vietovėje turi veikti VVG, teikiama parama administratorių, bendruomenės ir vietos veiklos grupių narių mokymams, susijusiems su gebėjimų ugdymu partnerystės kūrimo, administravimo bei finansų tvarkymo srityse. Norint kuo plačiau paskleisti LEADER programos patirtį finansuojamas informacinės, metodinės medžiagos parengimas ir platinimas bei įgytos patirties sklaida.

Paramą strategijų įgyvendinimui (pagal veiklą „Bandomosios integruotos strategijos“, kuriai skirta 54,3 proc. priemonės lėšų) buvo numatyta teikti tik tiems regionams, kurie turi pakankamai gebėjimų, reikalingų LEADER pobūdžio veiklai vykdyti (administravimo, finansų valdymo srityse ir pan.). Tačiau buvo labai svarbu užtikrinti, kas tos VVG, kurios negavo paramos strategijoms įgyvendinti, nenutrauktų veiklos, o priešingai – stiprėtų organizaciniu požiūriu ir būtų pasirengusios naujam 2007 – 2013 m. programavimo laikotarpiui. 2006 m. gegužės mėn. ŽŪM iniciatyva buvo inicijuotas BPD pakeitimas. Šis pakeitimas suteikė teisę vietos veiklos grupėms 2004 – 2006 m. programavimo laikotarpiu teikti paraiškas ir gauti paramą vietos plėtros strategijų tobulinimui pagal veiklos sritį „Igūdžių įgijimas“.

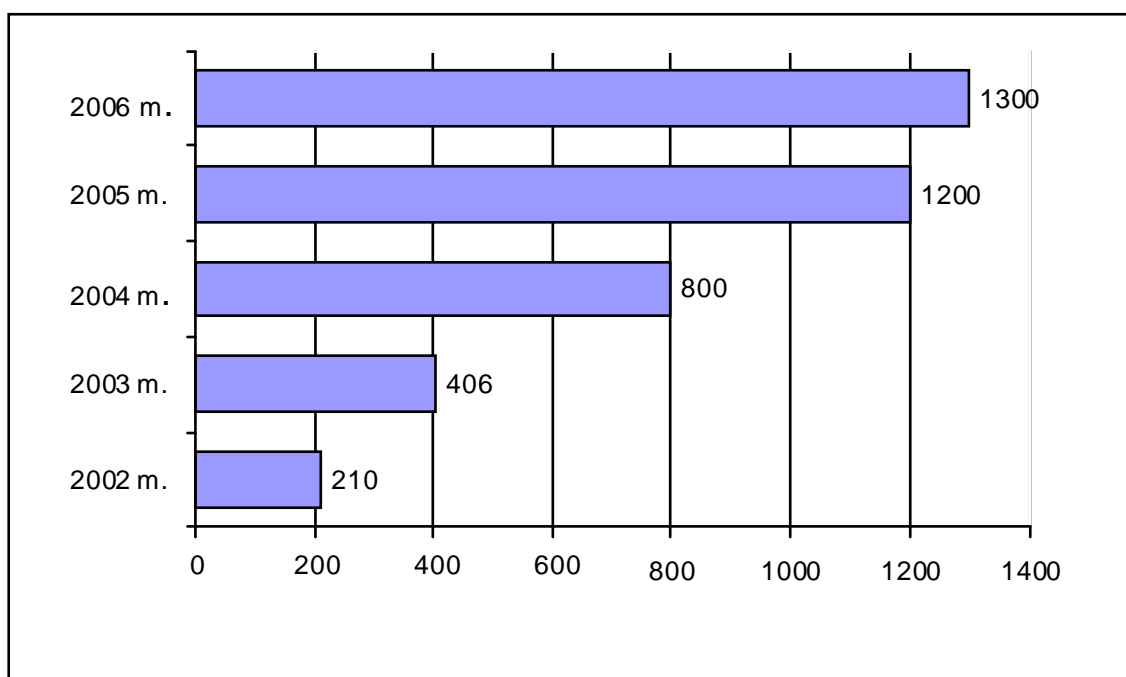
Galima teigti, kad nuo pat LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo pradžios kryptingai buvo siekiama užsibrėžtų tikslų.

2.2. Priemonės tikslų ir uždavinių įgyvendinimo vertinimas (aprepiant ir rezultatų rodiklius)

2.2.1. Institucinės struktūros kūrimas ir gebėjimų ugdymas

Vienas iš BPD 4.6. „LEADER+ uždavinių yra „sukurti institucinę struktūrą ir ugdyti gebėjimus, skatinančius kaimo gyventojų ir bendruomenių potencialą per programas, nukreiptas į bendruomenės plėtrą“. Tai reiškia, kad per 2004 -2006 metus Lietuvoje turi būti sukurtos institucinės struktūros, gebančios telkti kaimo gyventojus vietos problemų strateginiam sprendimui ir vėlesniuose etapuose priimti dar didesnius LEADER programos iššūkius. Prie šių institucinių organizacijų reikia priskirti VVG ir vis dar kaimo bendruomenines organizacijas.

Lietuvoje kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimasis suaktyvėjo nuo 2002 metų, kai išplito informacija apie LEADER programą ir jos teikiamas galimybes. Tai matyti iš 5 paveikslo.

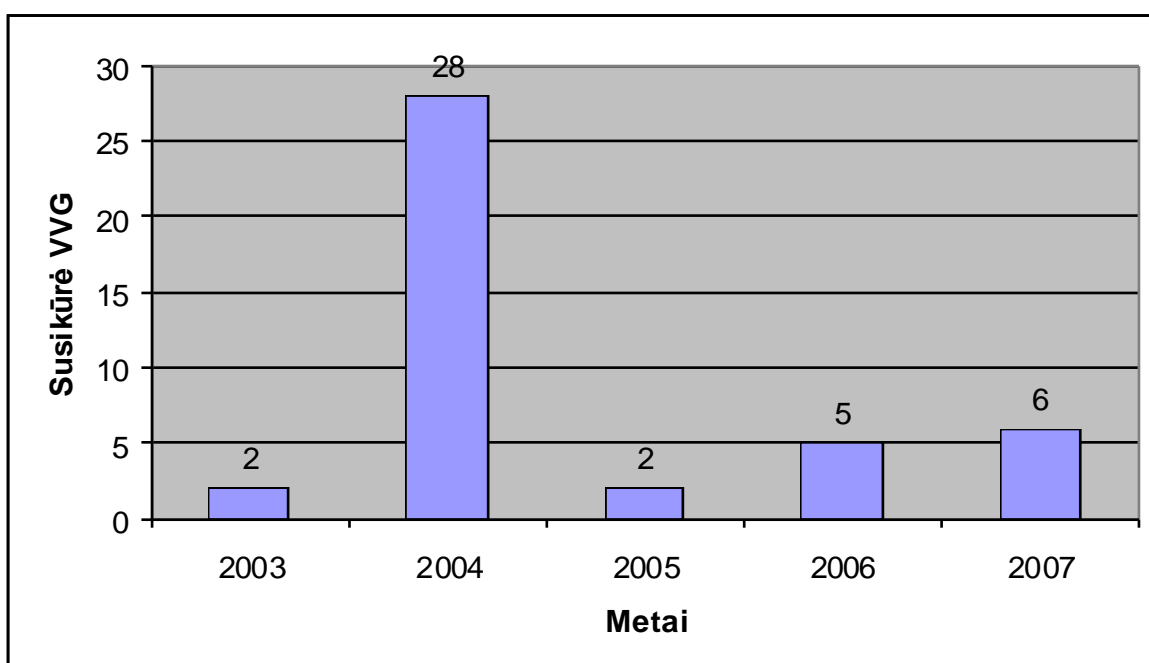
5 pav. Kaimo bendruomeninių organizacijų skaičiaus dinamika Lietuvoje
Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto duomenys, 2006 m.

ALF iniciatyvinės grupės ir Vilniaus universiteto Socialinių studijų centro 2004 m. atlikto Lietuvos kaimiškų bendruomenių organizacijų tyrimo rezultatų apžvalgoje išskiriami vidiniai ir išoriniai veiksniai, paskatinę kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimąsi. Iš jų būtų galima išskirti informaciją apie kaimyninėse vietovėse veikiančių bendruomenių organizacijų veiklą ir pasiekimus; įvairių organizacijų skelbiamus konkursus, skirti paramą nevyriausybinų organizacijų arba konkrečiai kaimo bendruomeninės organizacijos veiklai. 8 iš 10 apklausoje dalyvavusių kaimo bendruomeninių organizacijų nurodė, kad organizacijos įsteigimui buvo svarbus siekis patiems spręsti bendruomenei išskylančias problemas.

Viena iš kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimo suaktyvėjimo priežasčių galima įvardinti ir „LEADER+ pobūdžio priemonės“ įgyvendinimą. Pagal 5 paveikslo duomenis, LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo laikotarpiu kaimo bendruomeninių organizacijų skaičius padidėjo beveik trigubai.

LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo svarbą kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimuisi ir veiklai mato ir sociologinėje apklausoje dalyvavę VVG nariai. Jie LEADER+ pobūdžio priemonės reikšmę kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimuisi vidutiniškai įvertino 6,3 balo 10 balų sistemoje. Aukštesniu balu priemonės reikšmę vertina 2006 – 2007 metais įsikūrusių VVG nariai, nes jų teritorijose dauguma kaimo bendruomeninių organizacijų kūrėsi neseniai.

Kaimo bendruomeninės organizacijos, sparčiai didėjant jų skaičiui, taip pat kitos kaimo vietovėse veikiančios NVO aktyviai dalyvavo kuriant ir VVG. Šios organizacijos ne tik užtikrino 50 proc. VVG valdymo organų narių skaičiaus (vadovaujantis oficialiu VVG tinkamumo gauti paramą reikalavimu), bet ir vėliau realiai prisidėjo prie VVG veiklos vykdymo vietose.

6 pav. VVG kūrimosi Lietuvoje dinamika
Vietos veiklos grupių tinklo duomenys, 2007 m.

VVG steigimasis Lietuvoje prasidėjo 2003 metais, kuomet įsiregistravo pirmosios vietos veiklos grupės (Ukmergės rajono visuomeninė organizacija ir Šalčininkų VVG). Daugiausiai VVG įsiregistravo 2004 metais – iš viso 28. 2005 metais įsikūrė dar 2, 2006 metais – 5, o 2007 metais – 6. 2007 metų liepos pabaigoje Lietuvoje veikė 42 VVG. VVG kūrimosi dinamika pateikiama 6 paveiksle. Tai reiškia, kad **VVG steigimasis yra tiesiogiai susijęs su LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimu.**

Daugiausiai VVG (37) yra įsikūrę vieno rajono ar savivaldybės ribose. Trys VVG susikūrė daugiau nei vieno rajono/savivaldybės ribose, o dar dvi - pagal Lietuvos etnografinių regionų ribas (3 priedas). VVG pagal savivaldybių ribas dominavimas yra objektyvus, nes savivaldybių ribose per daugelį metų susiformavo bendros tradicijos, vietovių bendravimo formos, turinčios didelės įtakos ir VVG kūrimuisi. **Visos VVG atitinka nustatytus formaliuosius teritorijos bei gyventojų skaičiaus reikalavimus.**

LEADER+ priemonės įgyvendinimo metu vyko ne tik VVG kuriamasis, bet ir reorganizavimo procesas. Suvalkijos VVG buvo įkurta 2004 metais etnografinio regiono ribose.

Ši VVG negavo paramos bandomajai strategijai įgyvendinti ir 2006 m. nutraukė savo veiklą. Dėl objektyvių priežasčių (didelėje teritorijoje sunku organizuoti ir koordinuoti veiklą, suderinti skirtingus interesus) Suvalkijos regione buvo nutarta vietoje vienos VVG sukurti keletą mažesnių. Taip tais pačiais 2006 m. įsikūrė keturios naujos VVG: Kalvarijos, Vilkaviškio krašto, Sūduvos ir Šakių krašto.

Atskirai reikia paminėti Trakų VVG, kuri nuo 2004 m. vykdė savo veiklą kaip neformali organizacija ir oficialiai įsiregistravo tik 2007 m.

Šiuo metu veikiančios VVG aprėpia daugiau negu 97 proc. Lietuvos kaimo vietovių teritorijos, o VVG veiklos teritorijoje gyvena apie 1370 tūkst. gyventojų. VVG kol kas nėra tik Marijampolės ir Prienų rajonuose, taip pat Neringos savivaldybėje. **Tai reiškia, kad LEADER+ priemonės uždavinys - sukurti endogeninei kaimo plėtrai būtiną institucinę struktūrą – praktiškai yra įvykdytas.**

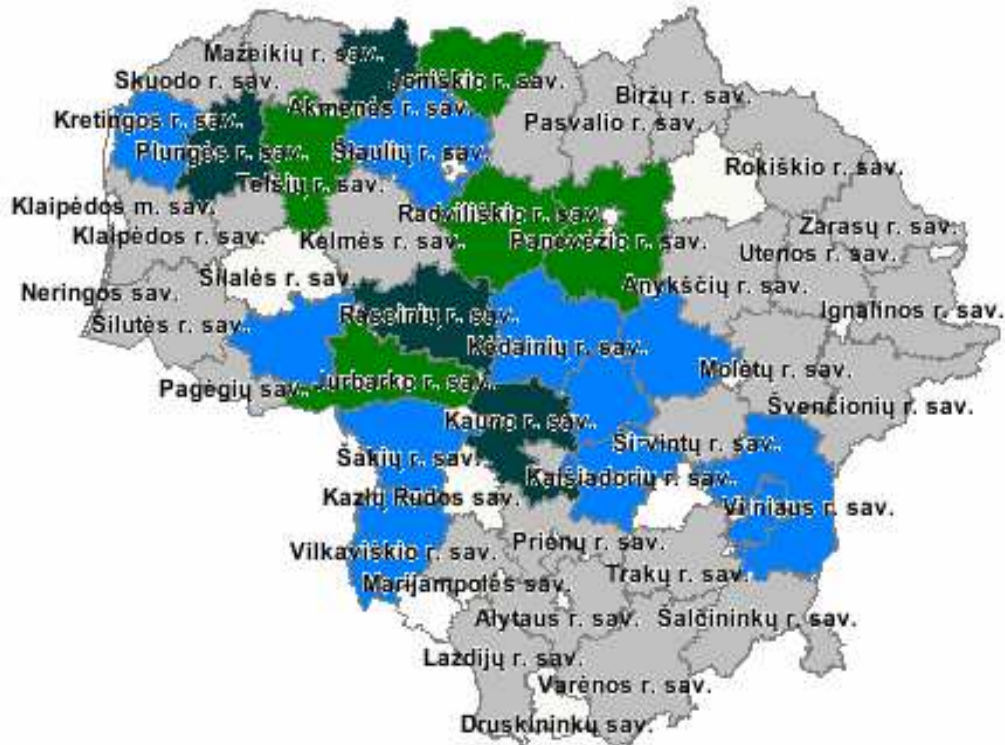
Visų VVG valdybos atitinka formaliuosius sudėties reikalavimus. Tačiau realiai VVG narių aktyvumas yra nevienodas. Pagal sociologinės apklausos duomenis pasyviausi yra verslininkus atstovaujantys VVG valdybų nariai.

LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo reikšmę VVG susikūrimui ir veiklai neginčijamai pripažįsta ir patys šių organizacijų nariai. Pagal sociologinės apklausos rezultatus VVG nariai – respondentai priemonės įgyvendinimo reikšmę VVG susikūrimui ir veiklai vidutiniškai įvertino 8,1 balo iš dešimties galimų. Dažniausiai ši reikšmė buvo vertinama pačiais aukščiausiais balais, tačiau dėl kelių respondentų itin skeptiškų vertinimų bendras vidurkis yra žemesnis.

Respondentai palankiai vertina ne tik LEADER+ pobūdžio priemonės reikšmę VVG kūrimuisi ir veiklai, bet ir šių organizacijų reikšmę tolesnei kaimo plėtrai. Jų nuomone kaimo gyventojai ir įvairios institucijos vis geriau supranta, kaip yra svarbu savo regione turėti vietos plėtros organizaciją, kuri galėtų pritraukti į regioną lėšas, skirtas kaimo plėtrai. 2004-2006 m. laikotarpiu VVG buvo proga „pasitikrinti“ gebėjimus veikti kartu, bendradarbiauti ir priimti bendrus sprendimus.

VVG veiklos aktyvumas ir rezultatyvumas tiesiogiai priklauso nuo jų gebėjimų kokybiškai rengti ir įgyvendinti integruotas kaimo plėtros strategijas, atlikti administracines procedūras. Įgyvendinant LEADER+ pobūdžio priemonę, šie gebėjimai buvo ugdomi mokymų ir konsultacinių paslaugų būdu. 2004 – 2006 metais VVG nariams buvo organizuota mokymų pagal 22 temas ir jų bendra vertė NMA duomenimis daugiau nei 1240 tūkst. Lt. Populiariausios mokymo temos buvo: „Projektų rengimas ir finansų valdymas, paraiškos paramai gauti pildymas“, „Bendruomenės samprata“, „VVG veiklos organizavimas ir strategijos įgyvendinimas“, „Iniciatyvos skatinimas ir lyderių ugdymas“. Kiekviena mokymo įstaiga mokymus organizavo pagal savo parengtas mokymo programas.

Pirmuosiuose priemonės įgyvendinimo etapuose mokymo kursai buvo organizuojami pagal mokymo paslaugų pasiūlos modelį. Jo esmę sudarė tai, kad mokymų tematiką lėmė ne VVG poreikiai, bet akredituotų institucijų siūlymai. Tai lėmė, kad kai kurie mokymai nebuvo aktualūs ir mokymai šalies teritorijoje pasiskirstė labai netolygiai.

■	- mokymai vyko labai intensyviai – 16-20 mokymo kursų;
■	- mokymai vyko intensyviai – 11-15 mokymo kursų;
■	- mokymų vyko pakankamai – 6-10 mokymo kursų;
■	- mokymų vyko nepakankamai – 1-5 mokymo kursų;
■	- mokymai nevyko iš viso – 0 mokymo kursų.

7 pav. Kaimo bendruomeninių organizacijų ir VVG narių mokymų intensyvumas 2004-2006 m. šalies savivaldybėse

MTD „Kaimo bendruomeninių organizacijų narių konsultavimo ir mokymo kokybė ir mokymų poreikis 2007-2013 metais“ ataskaita, 2007 m.

Pagal 7 paveikslą matyti, kad organizuotų mokymo kursų skaičius pagal savivaldybes buvo ypatingai skirtingas. Jeigu per priemonės įgyvendinimo laikotarpį Plungės rajone buvo organizuota 18 mokymo kursų, Akmenės rajone – 17, tai Druskininkų, Elektrėnų, Kalvarijos ir Kazlų Rūdos savivaldybėse, taip pat Kupiškio ir Šilalės rajonų savivaldybėse šie mokymai visiškai nevyko. Tiesa, mokymo kursų dalyvių registracijos duomenimis, pavieniai minėtų vietovių gyventojai dalyvavo atskiruose mokymo kursuose, organizuotuose gretimuose rajonuose. Tai pasakytina apie Dzūkijos ir Suvalkijos VVG teritorijas.

Pagrindinė priežastis dėl kurios šešių savivaldybių teritorijoje nebuvo organizuoti mokymai yra ta, kad šiose savivaldybėse iki 2006 m. antrojo pusmečio nebuvo įsikūrusios VVG, kurios būtų realiai iniciavusios mokymus. Be to, LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo pradžioje VVG narių dalyvavimas mokymo kursuose nebuvo privalomas. Tik 2006 metų kovo mėnesį žemės ūkio ministro įsakymu atsirado reikalavimas, kad vieną mokymo temą turi išklausti ne mažiau kaip 5 vienos VVG nariai.

2006 metais, pakeitus BPD nuostatas, suteikta teisė pačioms VVG organizuoti joms reikalingus mokymus, pasirenkant jų temas ir mokymo paslaugų teikėjus. Šis modelis geriau tinkamas ir suteikė VVG galimybes tenkinti joms pačioms aktualiausių įgūdžių ugdymo poreikius.

Pagal sociologinės apklausos rezultatus VVG nariai – respondentai jiems suteiktas mokymo ir konsultavimo paslaugas vertina vidutiniškai 7,7 balo ir jų metu susiformavusius gebėjimus administruoti savo veiklą – 7,1 balo 10 balų sistemoje. Šis vertinimas kiek didesnis yra tų VVG narių, kurios turi galimybę įgyvendinti parengtas bandomąsias strategijas ir, tuo pačiu, plačiau panaudoti įgytus gebėjimus. **Tai reiškia, kad VVG nariams organizuoti mokymai ir konsultavimo paslaugos savo misiją didžiąja dalimi atliko.**

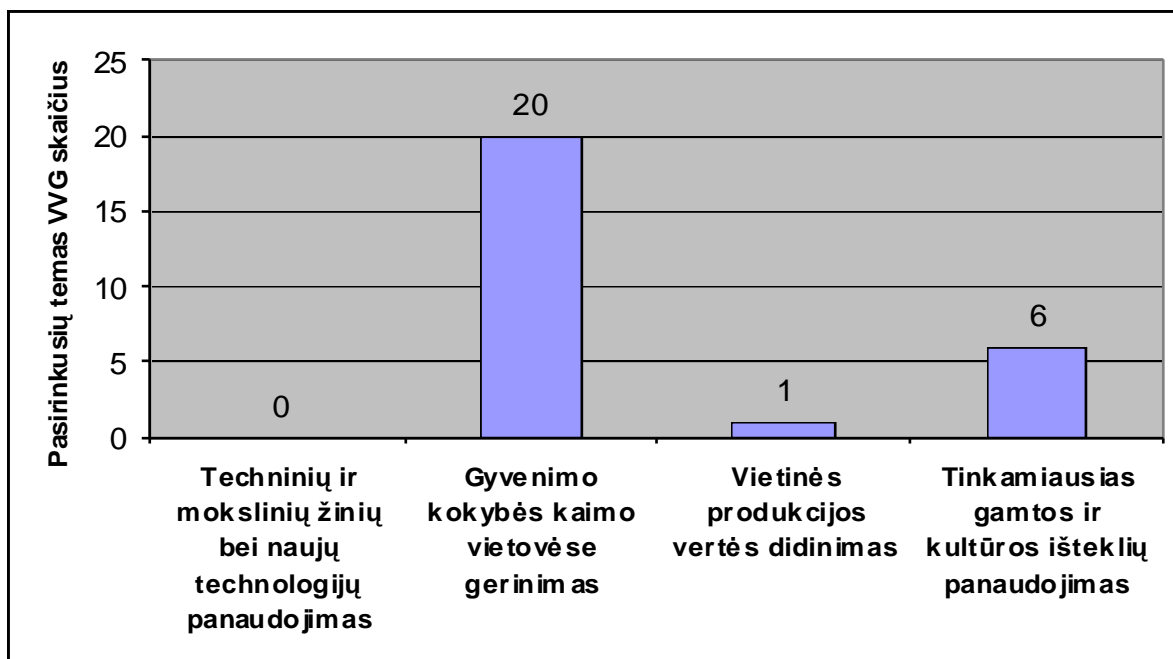
2.2.2. Kaimo vietovių studijų ir bandomųjų integruotų strategijų rengimas

Vienas iš LEADER+ pobūdžio priemonės uždavinių yra parama bandomųjų integruotų vietos plėtros strategijų rengimui. Šis uždavinys turi dvejopą paskirtį: realiais pavyzdžiais ugdyti integruotų kaimo plėtros strategijų rengimo patirtį ir sudaryti prielaidas įgyvendinti kaimo plėtros projektus, parengtus pagal atrinktas bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas.

Paraiškas bandomosioms integruotoms vietos plėtros strategijoms rengti 2004 metais pateikė 27 VVG. Paraiškos buvo patenkinamos ir sutartys pasirašytos su 22 VVG. Pasirašytų sutarčių vertė – 256,5 tūkst. Lt. Buvo atmestos Anykščių, Pasvalio, Šiaulių, Širvintų ir Ukmergės VVG paraiškos. 2005 metais per du kvietimus buvo pateiktos ir patvirtintos dar 6 VVG (daugiausiai VVG, kurių paraiškos buvo atmestos 2004 metais) paraiškos, kurių vertė 72,0 tūkst. Lt. Taigi, iš viso per visus kvietimus buvo patenkinamos 28 VVG paraiškos ir jų bendra vertė sudarė 328,5 tūkst. Lt. Tiesa sutartis su Pasvalio VVG buvo nutraukta.

VVG bandomąsias integruotas strategijas galėjo rengti pagal vieną iš keturių temų:

1. Techninių ir mokslinių žinių bei naujų technologijų panaudojimas, kad kaimo vietovių produkcija ir paslaugos taptų konkurescingesnės.
2. Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas.
3. Vietinės produkcijos vertės didinimas bendromis kaimo gyventojų pastangomis lengvinant smulkių gamybos vienetų išėjimą į rinką.
4. Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas, įskaitant ES buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimą.

8 pav. VVG pasirinktos bandomųjų integruotų vietos plėtros strategijų rengimo temos
Žemės ūkio ministerijos duomenys, 2006 m.

Pagal kokias temas VVG apsisprendė rengti bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas pavaizduota 8 paveiksle. Populiariausia buvo tema „Gyvenimo kokybės gerinimas“, o temos „Techninių ir mokslinių žinių bei naujų technologijų panaudojimas, kad kaimo vietovių produkcija ir paslaugos taptų konkuresnės“ nepasirinko nei viena VVG. Temų pasirinkimą apsprendė kaimo vietovių socialinio ir ekonominio gyvenimo problematika ir VVG gebėjimai. VVG rinkosi tas temas, kurios aktualios ir suprantamos kaimo gyventojams.

Gautą 12 tūkst. Lt paramą VVG galėjo panaudoti ekspertų/konsultantų paslaugų apmokėjimui, informacijos ir su strategijos rengimu susijusios literatūros, statistinių duomenų įsigijimui, įrangos, patalpų nuomai, transporto/kelionės išlaidoms (jei jos tiesiogiai susijusios su projekto veikla), vertimo paslaugoms (ne daugiau kaip 2 tūkst. Lt), projekto administravimui ir informavimui bei viešinimui. Kai kurios VVG strategijas rengė pačios, tačiau dauguma jų samdė konsultantus.

Sociologinės apklausos duomenimis VVG nariai - respondentai vidutiniškai vertino gautą paramą strategijų rengimui (vidurkis - 7,1 balo iš 10 galimų), tačiau aišku ir tai, kad gauta parama nebuvo pakankama. Didesnę gautos paramos dalį VVG panaudojo konsultantų paslaugoms apmokėti. Kadangi 12 tūkst. paramos suma strategijoms parengti nebuvo pakankama, kai kurioms VVG papildomą paramą suteikė savivaldybės. Gautas papildomas finansavimas padėjo VVG išspręsti apyvartinių lėšų problemą ir iš dalies padengti būtinas organizacines išlaidas.

Sociologinės apklausos duomenimis VVG nariai - respondentai vieno iš LEADER uždavinių įgyvendinimą – parengti kaimo vietovių studijas ir sukurti bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas - įvertino vidutiniškai 6,9 balo iš dešimties galimų. Dažniausiai pasitaikantis atsakymas buvo 8 balai, tačiau keletas žemesnių vertinimų pakoregavo bendrą vertinimo vidurkį. Strategijų rengimo gebėjimų susiformavimą respondentai įvertino vidutiniškai taip pat 6,9 balo, o dažniausiai pasitaikantis vertinimas yra 8 balai. Nors tarptautiniai ekspertai gan palankiai įvertino visas parengtas strategijas (atrinktas ir atmetas), tačiau pačių rengėjų nuomone, **strategijų rengimo įgūdžiai ir patirtis dar nėra didelė. Strategijų kokybės gerinimo veiksniams turės būti skiriamas ypatingas dėmesys ir paskesniuose LEADER programos etapuose.**

Bandomosios integruotos strategijos buvo atrinktos panaudojus konkurencinį modelį, t.y. iš pateiktų 27 paraiškų (prašoma paramos suma siekė 13,7 mln. Lt) paramą gavo 10 VVG, kurių strategijas geriausiai įvertino užsienio ekspertai. Užsienio ekspertų vertinimu didžioji dalis parengtų strategijų buvo parengtos kokybiškai ir vertos ES finansavimo. Pasitelkus užsienio ekspertus strategijų atranka buvo atlikta nešališkai, vadovaujantis ES šalyse sukaupta LEADER programos patirtimi.

Kita vertus, konkurencinis bandomųjų integruotų strategijų atrankos modelis lėmė ir neigiamas pasekmes: trukdė VVG rengiant strategijas glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje ir dalintis gerąja patirtimi, taip pat suformavo paramos negavusių VVG tolesnės veiklos tęstinumo problemą. Galima paminėti ir kitas konkurencinio strategijų atrankos modelio neigiamas pasekmes: gana didelės lėšos buvo panaudotos strategijų vertimui į užsienio kalbą, o strategijų atrankos procedūrai pasitelkus užsienio ekspertus buvo praleista dėkinga proga ugdyti būtiną nacionalinių specialistų - ekspertų kompetenciją.

Bandomųjų integruotų strategijų rengimas tapo pirmuoju rimtu iššūkiu naujai susikūrusioms partnerystės organizacijoms. Veikiant visiškai naujai, vadovaujantis iki tol

kasdienėje veikloje netaikytais principais reikėjo parengti nacionaliniu mastu keliamus reikalavimus atitinkantį strateginį dokumentą. Be to, reikėjo atlikti didžiulį darbą informuojant ir įtraukiant į šį procesą kuo daugiau kaimo gyventojų. Tačiau ilgą laiką nebuvo aišku, kokie yra konkretūs reikalavimai tokioms strategijoms (strategijų rengimo gairės pasirodė gerokai vėliau), po keletą kartų buvo atidėliojami strategijų pateikimo terminai. Žinojimas, kad iš daugiau kaip 30 VVG strategijų bus atrinktos tik 7, skatino didžiulę konkurenciją tiek tarp VVG, tiek tarp konsultuojančių institucijų. Nenoriai buvo dalijamasi informacija arba iš viso slepiama vykdoma veikla.

Vienas iš svarbių LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo rezultatų yra bandomųjų vietos plėtros strategijų rengimo ir tobulinimo testinimo užtikrinimas. Siekiant tinkamai pasirengti ateinančiam 2007-2013 m. laikotarpiui, buvo atlikti Lietuvos 2004-2006 m. BPD pakeitimai. VVG įgavo teisę 2004-2006 m. programavimo laikotarpiu teikti paraiškas bandomųjų strategijų tobulinimui. Įgyvendinančios strategijas VVG taip pat teikė paraiškas naujų strategijų rengimui. Maksimali numatyta paramos suma vienam projektui yra iki 70 tūkst. Lt (20,3 tūkst. eurų). Iš viso buvo gautos 31 VVG paraiškos, bendra paramos suma sudaro 2,16 mln. Lt (0,6 mln. eurų). Šie pakeitimai sumažino VVG susipriešinimą ir sudarė sąlygas jų tampa partnerystei. Žinojimas, kad svarbiausia yra kokybė (bus finansuojamos visos parengtos strategijos, surinkusios reikiamą balų skaičių), skatina partnerystės ryšius tarp VVG bei norą kartu spręsti išskylančias problemas. Tačiau kaip ir ankstesniuose laikotarpiu VVG išlieka aktuali lėšų (ypač apyvartinių) stoka.

2.2.3. Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimas

Atrinktų įgyvendinti VVG bandomųjų vietos plėtros strategijų sąrašas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė

Bandomųjų integruotų strategijų atrankos konkursą laimėjusių VVG pasirinktos strategijų temos ir parama joms įgyvendinti.

Eil. Nr.	Konkursą laimėjusios vietos veiklos grupės pavadinimas	Strategijos tema	Paramos suma, Lt
1.	Dzūkijos kaimo plėtros partnerių asociacija Dzūkijos VVG	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	508000
2.	Aukštaitijos bendruomenių asociacijos VVG	Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas, įskaitant Europos Sąjungos buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimą	508817
3.	Šiaurės vakarų Lietuvos VVG (Mazėikių r.)	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	508817
4.	VVG „Pajūrio iniciatyvos“ (Klaipėdos r., Rietavo sav., Telšių r., Varnių sen.)	Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas, įskaitant Europos Sąjungos buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimą	508817
5.	Ukmergės rajono VVG	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	508817
6.	Joniškio r. partnerystės VVG	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	508817
7.	Šalčininkų rajono VVG	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	508817

8.	Pagėgių ir Jurbarko r. savivaldybių VVG „Nemunas“	Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas, įskaitant Europos Sąjungos buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimą	508000
9.	Švenčionių r. VVG „Švenčionių partnerystė“	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	508817
10.	Kelmės krašto partnerystės VVG	Vietinės produkcijos vertės didinimas siekiant bendromis kaimo gyventojų pastangomis palengvinti smulkių gamybos subjektų išėjimą į rinką	508817

NMA duomenys, 2006 m.

Atrinkus VVG, kurios įgyvendins bandomąsias integruotas strategijas, paaiškėjo kaimo vietovių ypatumai, jų geografinis išsidėstymas ir kitos charakteristikos. Patvirtintų bandomųjų strategijų įgyvendinimo teritoriją sudaro 22279,2 kv. km. Dauguma VVG, kurių strategijos buvo atrinktos, atstovauja teritorijas, kurios yra šalies pasienyje ir atitolusios nuo šalies plėtros centrų (išskyrus VVG „Pajūrio iniciatyvos“). Šios teritorijos turi didelį ir dar nepakankamai naudojamą rekreacijos potencialą. Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimo rezultatais turi galimybę pasinaudoti 0,47 mln. kaimo gyventojų.

Visoms atrinktoms strategijoms įgyvendinti skirtas beveik vienodas finansavimas, neatsižvelgiant į VVG aprėpiamos teritorijos ir gyventojų skaičiaus skirtumus, taip pat strategijų temas. VVG, rengiant bandomąsias strategijas, buvo „suorientuotos“ formuoti biudžetus pagal iš anksčiau žinomas sumas.

Pateiktų bandomųjų strategijų pasiskirstymas pagal strategines temas matosi iš 1 ir 2 lentelių.

2 lentelė

Parengtų ir atrinktų bandomųjų vietos plėtros strategijų pasiskirstymas pagal temas

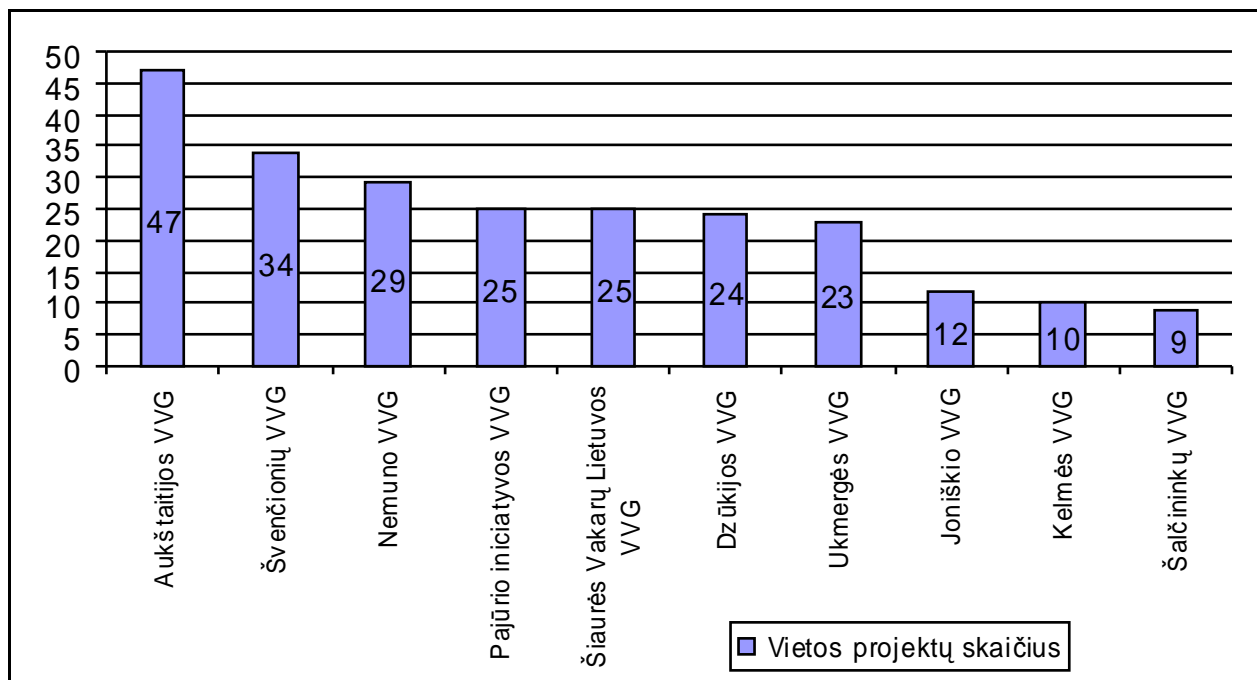
Eil. Nr.	LEADER+ pobūdžio priemonės finansuojamų bandomųjų strategijų temas	Parengta strategijų, proc.	Atrinkta strategijų, proc.	Paramos suma, Lt
1.	Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas	74	60	3052085
2.	Tinkamiausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas, įskaitant Europos Sąjungos buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimą	22	30	1525634
3.	Vietinės produkcijos vertės didinimas siekiant bendromis kaimo gyventojų pastangomis palengvinti smulkių gamybos subjektų išėjimą į rinką	4	10	508817
4.	Techninių ir mokslo žinių bei naujų technologijų panaudojimas kaimo vietovių produkcijos ir paslaugų konkurencingumui didinti	-	-	-
5.	Iš viso:	100	100	5086536

NMA duomenys, 2006 m.

Daugiausia buvo atrinktų, kaip ir parengtų, strategijų, kurių tema „Gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimas“. Joms įgyvendinti skirta didžiausia paramos dalis, tai yra 60 proc. Buvo atrinkta beveik trečdalis šia tema parengtų strategijų. Tenka pastebėti, kad strategijų, parengtų kita tematika, atrankos laipsnis yra didesnis. Strategijos gamtos išteklių ir kultūros

paveldo naudojimo bei vietinės produkcijos vertės didinimo temomis buvo originalesnės ir novatoriškesnės.

Atlikta sociologinė apklausa parodė, kad **gebėjimų, būtinų vietos strategijoms įgyvendinti, susiformavimas vertinamas gana nuosaikiai**. Nors dešimties balų sistemoje dauguma atsakiusių 8 balais įvertino susiformavusius strategijų įgyvendinimo gebėjimus, kaip ir projektų rengimo ir įgyvendinimo gebėjimus (moda -8), tačiau mediana siekia tik 6 ir 7 balus. Tokie patys ir atsakymų aritmetiniai vidurkiai. Tai reiškia, kad dalies VVG narių palankų vertinimą atsveria kritiškas dalies respondentų požiūris, o gebėjimai, respondentų nuomone, atskirose VVG labai nevienodi.

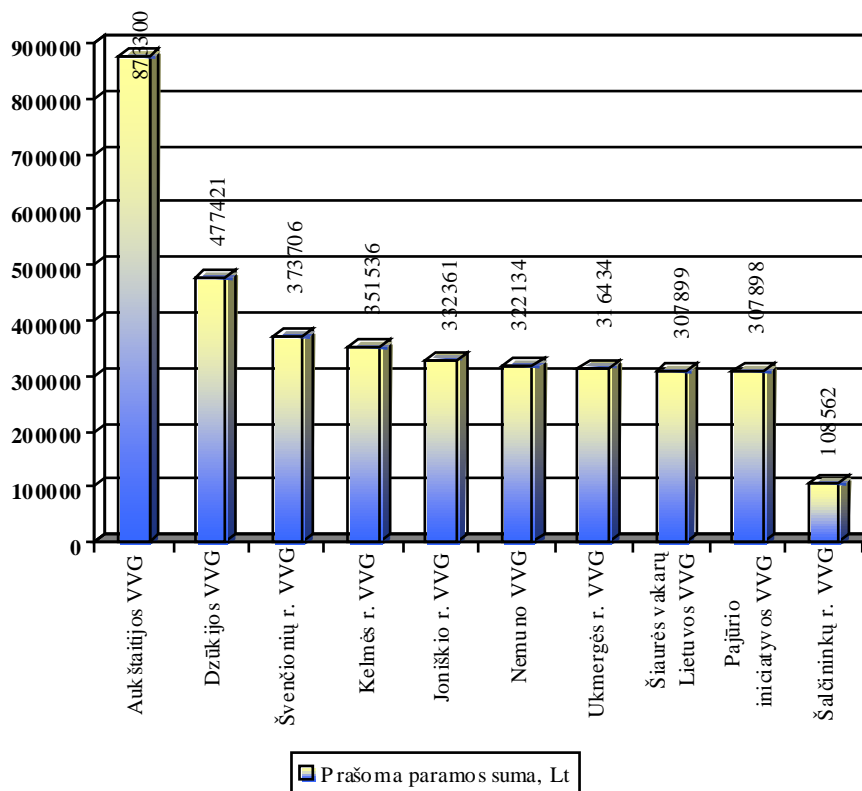

9 pav. Parengtų vietos projektų skaičius bandomąsias strategijas įgyvendinančiose VVG

Žemės ūkio ministerijos duomenys, 2007 m.

2007 metais VVG, kurių bandomosios strategijos buvo atrinktos, pagrindinė veikla yra paraiškų vietos projektams finansuoti priėmimas. Vietos projektų, kuriems finansuoti buvo pateiktos paraiškos per pirmąjį jų surinkimo etapą, skaičius parodytas 9 paveiksle. Projektų skaičius pagal VVG labai skiriasi. Daugiausia parengė projektų Aukštaitijos VVG, mažiausiai Šalčininkų VVG kaimo bendruomeninės organizacijos. Šalčininkų VVG narių nuomone, rengiant paraiškas jie daugiausiai dėmesio skiria ne kiekybei, bet projektų kokybei.

Apie bandomųjų strategijų įgyvendinimui parengtų projektų finansavimo poreikį galima spręsti iš duomenų, kurie matosi pateiktame 10 paveiksle. Duomenys rodo pirmojo paraiškų surinkimo etapo rezultatus. Lėšų poreikis didele dalimi yra proporcingas projektų skaičiui. Kadangi dalis VVG yra numačiusios vykdyti ir antrąjį paraiškų surinkimo etapą, todėl pateikti duomenys nėra galutiniai. Jau po pirmojo paraiškų pateikimo etapo Aukštaitijos VVG lėšų poreikis žymiai viršija lėšų, skirtų strategijos finansavimui bendrąją sumą. Čia projektų atranka vyks konkurenciniu principu, nemaža dalis projektų bus atmesti. Tai rodo, kad visų atrinktų strategijų vienodas finansavimas nėra visiškai pagrįstas. Etnografinio regiono aprėpties VVG (tokia yra Aukštaitijos VVG) strategijų finansavimas turėjo būti didesnis nei vienos savivaldybės teritorijoje įsteigtų VVG strategijų.

10 pav. VVG bandomųjų strategijų įgyvendinimas
Žemės ūkio ministerijos duomenys, 2007 m.

VVG susirūpinimą kelia stringantis projektų atrankos ir tvirtinimo procesas. Apklausa rodo VVG narių nepasitenkinimą, kurį kelia sudėtinga ir sunkiai atliekama bei didelių laiko sąnaudų reikalaujanti paraiškų vertinimo procedūra. Situacijos rimtumą iliustruoja faktas, kad tik Šalčininkų VVG įgyvendina projektus, nors surinkta virš dviejų šimtų projektų paraiškų.

2.2.4. VVG bendradarbiavimo stiprinimas

Lietuvos 2004–2006 metų BPD 4.6 „LEADER+ pobūdžio priemonės“ veiklos srities „Bandomosios integruotos strategijos“ sektorius „Dalyvavimas daugiašaliuose bendradarbiavimo projektuose“ dėl patirties ir laiko stokos 2004–2006 metais nebuvo finansuojamas. Tačiau jau rengdamos bandomąsias integruotas strategijas kai kurios VVG aktyviai bendravo tarpusavyje, keitėsi patirtimi bei pasirašė bendradarbiavimo sutartis.

Naujai susikūrusiems VVG, pradėjus rengti bandomąsias strategijas, studijuoti joms keliamus reikalavimus, atsirado noras ir reikalas kalbėtis su kolegomis. Taip sekdamas kitų ES šalių – narių, įgyvendinančių LEADER programą, pavyzdžiu, Lietuvos VVG jau 2004 m. pabaigoje būrėsi į neformalų Lietuvos VVG tinklą (toliau – Tinklas). Jo veikloje dalyvavo apie 20 VVG. Pirmasis Tinklo susirinkimas vyko 2004 m. lapkričio 6 d. LŽŪU. Vėliau buvo nutarta susirinkimus organizuoti kiekvieno mėnesio pirmą šeštadienį. Į susirinkimus buvo kviečiami ne tik VVG atstovai, bet ir pagal sudarytą darbotvarkę buvo prašoma atvykti ŽŪM, NMA, LR seimo, Lietuvos kaimo bendruomenių sąjungos ir kitų institucijų atstovai. Buvo parengtas ir patvirtintas VVG tinklo veiklos reglamentas, išrinkta VVG tinklo taryba. Tarybos nariai buvo deleguoti į LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo koordinavimo grupės sudėtį ir iki šiol aktyviai dalyvauja jos veikloje.

Susirinkimuose Tinklo dalyviai aptardavo daugeliui VVG svarbius klausimus, paties tinklo veiklos organizavimo ir koordinavimo aspektus, LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo eigą bei diskutuodavo kaip būtų galima pagerinti šį procesą. Ne kartą Tinklo dalyviai raštu kreipėsi į ŽŪM ir kitas valdžios institucijas, teikdami konkrečius pasiūlymus. VVG naudojasi ir elektroninės konferencijos (www.konferencijos.lt) teikiamomis bendravimo galimybėmis. Šioje svetainėje VVG narių iniciatyva buvo sukurta atskira tema, skirta tarpusavio bendravimui ir LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo problemoms aptarti.

2007 m. gegužės 21 d. vykusiame paskutiniame Tinklo susirinkime buvo nutarta formalizuoti Tinklą bei įsteigti asociaciją „Lietuvos vietos veiklos grupių tinklas“. Susirinkime buvo aptartos pagrindinės kuriamos asociacijos įstatų nuostatos bei išrinkta steigėjų grupė.

2006 m. VVG pateikusios paraiškas strategijų tobulinimui, galėjo projektuose numatyti veiklas bei dalį paramos lėšų skirti tarptautiniam ir tarptautiniam bendradarbiavimui. Pagal atliktos apklausos rezultatus, **pusė VVG yra užmezgusios ir palaiko ryšius su kitų ES šalių VVG ir net 90 proc. VVG – užmezgusios ir palaiko ryšius su kitomis Lietuvos VVG.** Konkrečius VVG bendradarbiavimo rezultatus bus galima nustatyti baigus VVG įgyvendinti strategijų tobulinimo projektus.

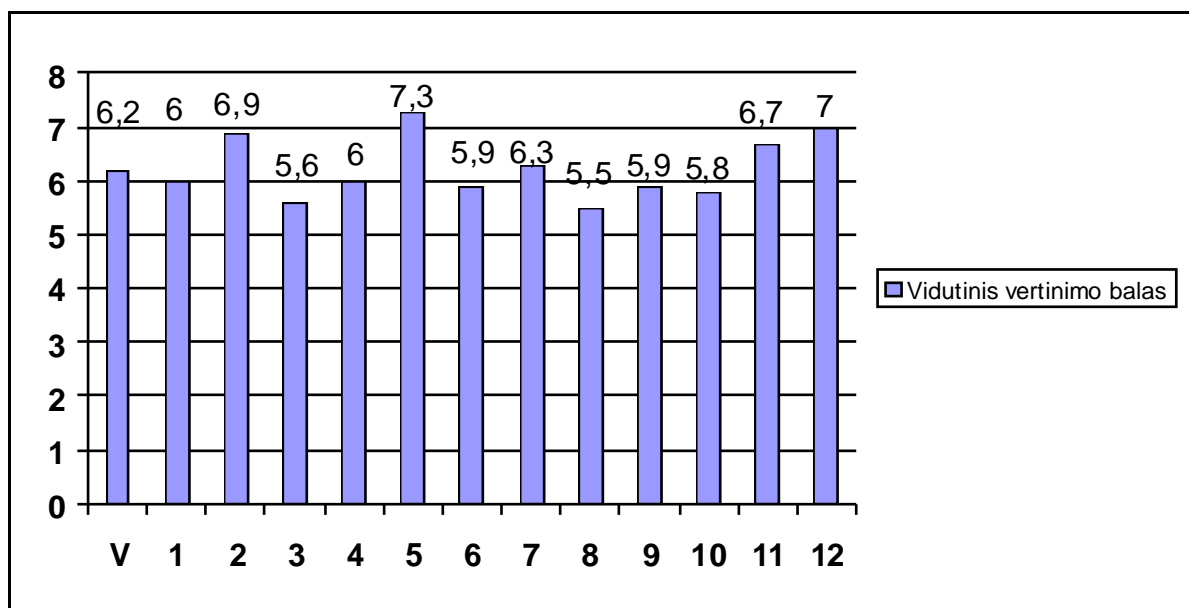
Sociologinės apklausos metu VVG nariai - respondentai bendradarbiavimo tarp Lietuvos vietos veiklos grupių stiprėjimą vidutiniškai vertino 6,7 balais, o bendradarbiavimo stiprėjimą su užsienio šalių VVG – tik 4,4 balais. Skaičiavimai rodo, kad daugiausiai bendradarbiavimas su užsienio šalių vietos veiklos grupėmis respondentų buvo vertinamas labai žemu balu, ir tik keletas respondentų bendradarbiavimą įvertino labai gerai. Tuo nereikėtų stebėtis, nes iki šiol daug Lietuvos VVG tik pradeda suvokti savo, kaip partnerystės organizacijos vaidmenį. Veiklos pradžioje buvo kur kas paprasčiau palaikyti ryšį su kitomis Lietuvos VVG, pasikeisti žiniomis ir patirtimi. Bendradarbiauti su užsienio šalių VVG dauguma VVG dar „nebuvo pribrendusios“, - nebuvo aiškumo, kokie bendri projektai galėtų būti įgyvendinami. Prisidėjo ir tai, kad iki šiol įgyvendinant LEADER+ pobūdžio priemonę, bendradarbiavimo projektai nebuvo finansuojami. Šiuo metu, kai yra tobulinamos ir rengiamos naujos strategijos, VVG vis aktyviau tampria užmezgtus kontaktus su užsienio VVG, ieško naujų kontaktų.

2.3. Priemonės poveikio vertinimas pagal planinius kriterijus

Pagal BPD 2004 – 2006 metams dokumentą numatoma, kad LEADER+ pobūdžio priemonė darys poveikį visų BPD priemonių įgyvendinimui. Turėtų būti sustiprinti kaimo žmonių gebėjimai kuo geriau pasinaudoti visų BPD priemonių, kurios skirtos kaimo vietovių plėtrai ir finansuojamos iš ES struktūrinių fondų lėšų, teikiama parama. Šiuo būdu LEADER+ pobūdžio priemonė papildoma kitas BPD priemones ir padeda jas sėkmingai įgyvendinti.

Įgyvendintos LEADER+ pobūdžio priemonės poveikį planuota vertinti pagal:

1. Padidėjusią kaimo bendruomenių gebą dalyvauti kaimo plėtros veikloje;
2. Padidėjusią VVG gebą įgyvendinti kaimo plėtros priemones;
3. Sudarytas sąlygas partnerystei ir bendrai veiklai kaime kurti;
4. Papildomas galimybes plėtoti alternatyvias pajamas teikiančias veiklos rūšis;
5. Palankesnes sąlygas kaimo gyventojų pajamoms didėti ir pragyvenimo lygiui gerinti;
6. Sumažėjusį nedarbo lygį kaime;
7. Jaunimo įtraukimą į kaimo plėtros iniciatyvas.

- V- vidutinis socialinių – ekonominių pokyčių balas;
- 1 - gerėja kaimo žmonių požiūris į kaimo ateitį ir didėja pasitikėjimas savo jėgomis sprendžiant vietos problemas;
  - 2 - didėja kaimo bendruomenių aktyvumas;
  - 3 - gerėja kaimo bendruomenių bendradarbiavimas su verslo atstovais;
  - 4 - formuojasi palankios sąlygos bendrai veiklai kaime kurti;
  - 5 - gerėja kaimo bendruomeninių organizacijų ir VVG bendradarbiavimas su vietos savivaldos institucijomis;
  - 6 - gerėja jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros iniciatyvas;
  - 7 - stiprėja kaimo bendruomenių partnerystė su kitomis visuomeninėmis organizacijomis;
  8. gerėja kaimo bendruomenių partnerystė su miestuose gyvenančiais tėviškėnais, miestų organizacijomis ir verslininkais;
  - 9 - stiprinami kaimo žmonių gebėjimai dalyvauti kitose BPD priemonėse;
  10. sukuriamos papildomos galimybės plėtoti alternatyvias pajamas teikiančias veiklas;
  - 11 - sukuriamos papildomos galimybės gamtos įvairovei ir kultūros paveldui išsaugoti, kaimo tradicijoms atgaivinti;
  12. gerėja gebėjimai rengti paraiškas ir įgyvendinti projektus pagal kitas programas (fondus).

11 pav. BPD 4.6 „LEADER+ pobūdžio priemonės“ įgyvendinimo poveikis įvairiems kaimo plėtros aspektams (respondentų nuomone)

Sociologinės apklausos rezultatai, L+*U duomenys, 2007 m.

Siekiant įvertinti LEADER+ pobūdžio priemonės poveikį pagal planuotus kriterijus, į sociologinės anketos klausimyną buvo įtraukti atitinkami klausimai. Siekiant visapusiškai įvertinti priemonės poveikį, planinių kriterijų sąrašas ekspertiniu būdu buvo išplėstas. Apklausos suvestiniai rezultatai pateikti 11 paveiksle.

VVG nariai – respondantai nedviprasmiškai vertina, kad LEADER+ pobūdžio priemonė turi realų poveikį pasirengimui plačiu mastu taikyti LEADER metodą kaimo vietovių endogeninei plėtrai. Šis poveikis vidutiniškai vertinamas 6,2 balo 10 balų sistemoje. Tačiau šis poveikis pagal atskirus kriterijus vertinamas nevienodai:

Aukščiausiai vertinama LEADER+ pobūdžio priemonės reikšmė kaimo bendruomeninių organizacijų ir VVG bendradarbiavimui su vietos savivaldos institucijomis. Šis poveikis vidutiniškai įvertintas 7,3 balo. VVG valdybos formavimas partnerystės principais apsprendė vietos savivaldos

„atsigręžimą“ į kaimo bendruomenines organizacijas ir VVG, tampresnį bendradarbiavimą sprendžiant kaimo vietovių problemas ir numatant šių vietovių ateitį. Tačiau, VVG nariai – respondentai šį bendradarbiavimą vertina ne pačiais aukščiausiais balais, nes jame dar daug formalių aspektų ir mažai gilias partnerystės būtinumo suvokimo. Dar dažni atvejai, kai VVG interesai suvokiami kaip konkuruojantys savivaldybės administracijos interesams ar kaimo bendruomeninės organizacijos lyderis priešpastatomas seniūnui ir pan. Pastebimas ir kai kuriose savivaldybėse skeptiškas požiūris į VVG, ypač kai sprendžiami finansinės paramos, patalpų suteikimo VVG klausimai. Taigi užsimezgusi partnerystė tarp VVG ir vietos savivaldos institucijų dar yra trapi ir turi būti puoselėjama abipusėmis pastangomis.

Panašiai teigiamai vertinamas LEADER+ pobūdžio priemonės poveikis gebėjimams rengti paraiškas ir įgyvendinti projektus pagal kitas programas (fondus). Organizaciniai ir metodiniai aspektai yra vienodi ar bent panašūs visiems projektams, nepriklausomai nuo jų finansavimo šaltinio. Šiuos organizacinius ir metodinius aspektus įsisavinti ir padėjo pagal LEADER+ pobūdžio priemonę vykdyti VVG narių mokymai.

VVG nariai – respondentai pažymi LEADER+ pobūdžio priemonės nemažą poveikį ir kaimo bendruomenių aktyvumui. Šis poveikis įvertintas 6,9 balo 10 balų sistemoje. Priemonės veiksmai šiam poveikiui susiformuoti yra aprašyti 2.2.1 poskyryje. Tenka tik pastebėti, kad šis aktyvumas dar vis didesne dalimi yra ne kokybinis, bet kiekybinis.

Svarbu, kad VVG nariai jau realiai LEADER programoje išvelgia papildomas galimybes gamtos įvairovei ir kultūros paveldui išsaugoti, kaimo tradicijoms atgaivinti. Jos sociologinės apklausos metu vidutiniškai įvertintos 6,7 balo. Tai reiškia, kad gerėja LEADER programos tematikos ir realių galimybių suvokimas, ypač po bandomųjų vietos plėtros strategijų rengimo.

Šiek tiek prasčiau, tačiau teigiamai vertinamas LEADER+ pobūdžio priemonės poveikis partnerystei su kitomis vietoje veikiančiomis visuomeninėmis organizacijomis, alternatyvias pajamas teikiančių veiklų plėtrai, bendrai veiklai kaimo vietovėse kurti, jaunimo įtraukimui į bendruomeninę veiklą ir kai kurioms kitoms kaimui aktualioms problemoms spręsti.

Prasčiau vertinamas LEADER+ priemonės poveikis kaimo bendruomenių partnerystei su miestuose gyvenančiais tėviškėnais, miestų organizacijomis ir miesto bei vietos verslininkais. Tai išties viena iš skaudžiausių problemų, mažinančių kaimo plėtros galimybes panaudojant verslo ir miesto potencialą. Tarp miesto ir kaimo yra daug bendrų interesų ir bendros veiklos sąlyčio taškų. Tačiau dėl kaimo ir miesto organizacijų partnerystės stokos, šie sąlyčio taškai neidentifikuojami ir netampa bendrais veiksmais. Šiek tiek kitos kaimo bendruomeninių organizacijų ir verslininkų nesusikalbėjimo priežastys. Kaimo atstovai vis dar nesugeba verslininkams akivaizdžiai atskleisti bendradarbiavimo potencialios naudos.

Apibendrintai galima teigti, kad LEADER+ pobūdžio priemonė turi realų teigiamą poveikį palankių sąlygų sudarymui paskesniai LEADER programos plėčiai įgyvendinimui šalyje.

2.4. Kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčių vertinimas

LEADER+ pobūdžio priemonė dėl savo ypatumų (metodinio, bandomojo ir pilotinio pobūdžio, taip pat nedidelio biudžeto) negali turėti konkretaus poveikio kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčiams. Kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčius LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo aspektu tikslinga vertinti iš šių pozicijų:

- kiek vykstantys kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčiai buvo/yra palankūs LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimui;

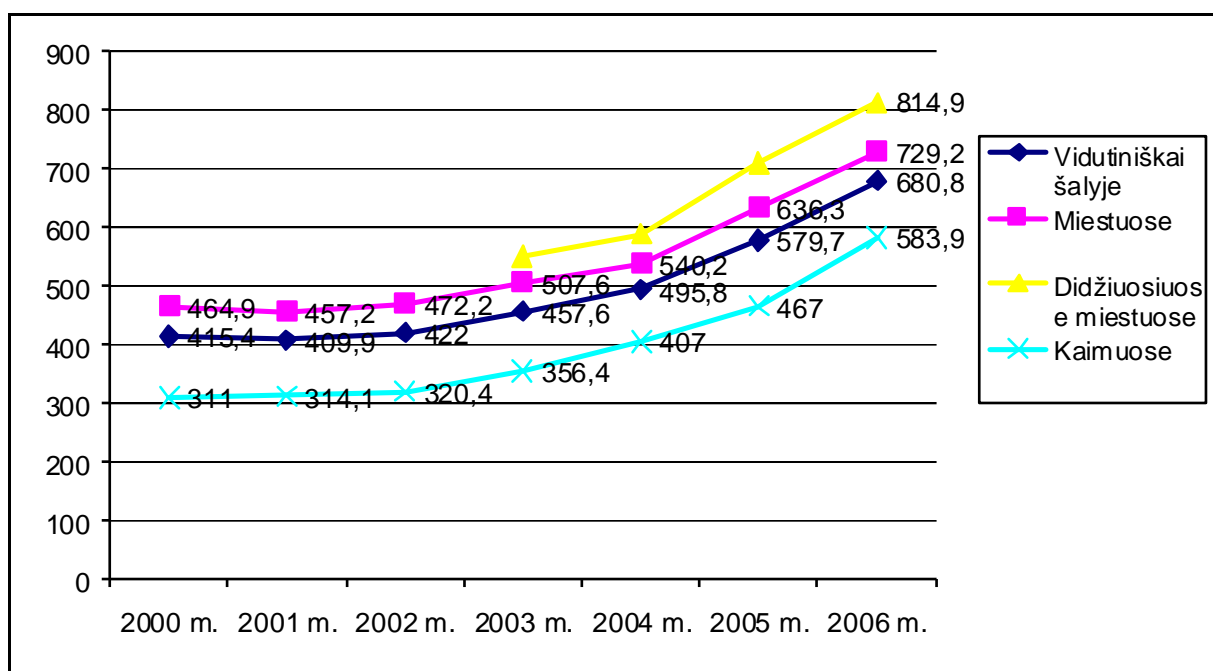
- kiek šiuo metu vykstantys kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčiai gali apspręsti LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo baigiamuosius darbus ir LEADER metodo taikymą 2007 – 2013 metų laikotarpyje;

- kaip VVG nariai objektyviai vertina kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčius ir juos lėmusius veiksnius (ypač politinius ir institucinius) rengdami ir įgyvendindami bandomąsias vietos plėtros strategijas.

Šiais aspektais ir atliktas kaimo vietovių socialinės - ekonominės situacijos pokyčių 2000 – 2006 metais vertinimas. Tyrimo laikotarpis ilgesnis už LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo laikotarpį dėl objektyvesnio pokyčių tendencijų nustatymo.

2.4.1. Gyventojų pajamų lygio pokyčiai

Gyventojų pajamų lygio kitimas - vienas iš labiausiai socialinės – ekonominės situacijos pokyčius apibendrinančių kriterijų. Gyventojų pajamų lygį geriausiai charakterizuoja vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį (12 paveikslas).

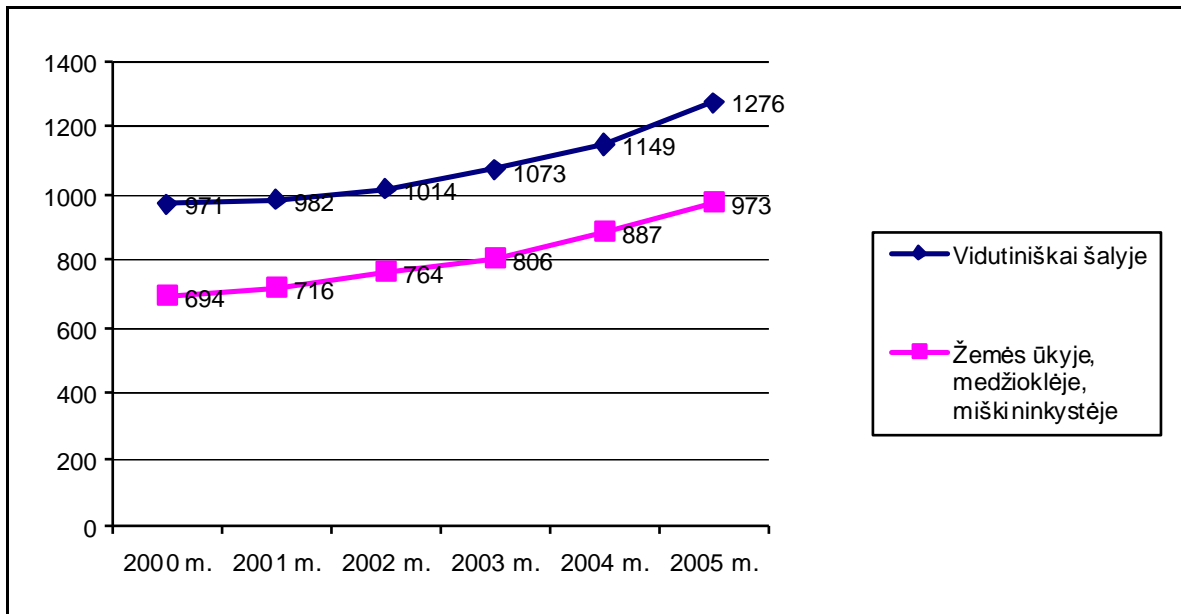

12 pav. Vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį, Lt
Valstybinio statistikos departamento prie LRV duomenys

Ilgą laiką kaimo gyventojų pajamų lygis šalyje buvo labai žemas ir mažai kito. Dar 2002 metais vidutinės disponuojamos pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį kaimo vietovėse sudarė tik 320 Lt ir jos buvo beveik trečdaliu mažesnės negu vidutiniškai miestuose. Įgyvendinant ES bendrąją žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką (tiesioginės išmokos, investicinė parama), taip pat gerinant socialinės politikos įgyvendinimo priemones pajamų lygis kaimo vietovėse pradėjo sparčiai augti. Augimo tempai buvo panašūs į tempus miestuose, o paskutiniaisiais metais netgi pradėjo juos lenkti. Pajamų lygis kaimo vietovėse nuo 2002 iki 2006 metų padidėjo daugiau kaip 80 proc.

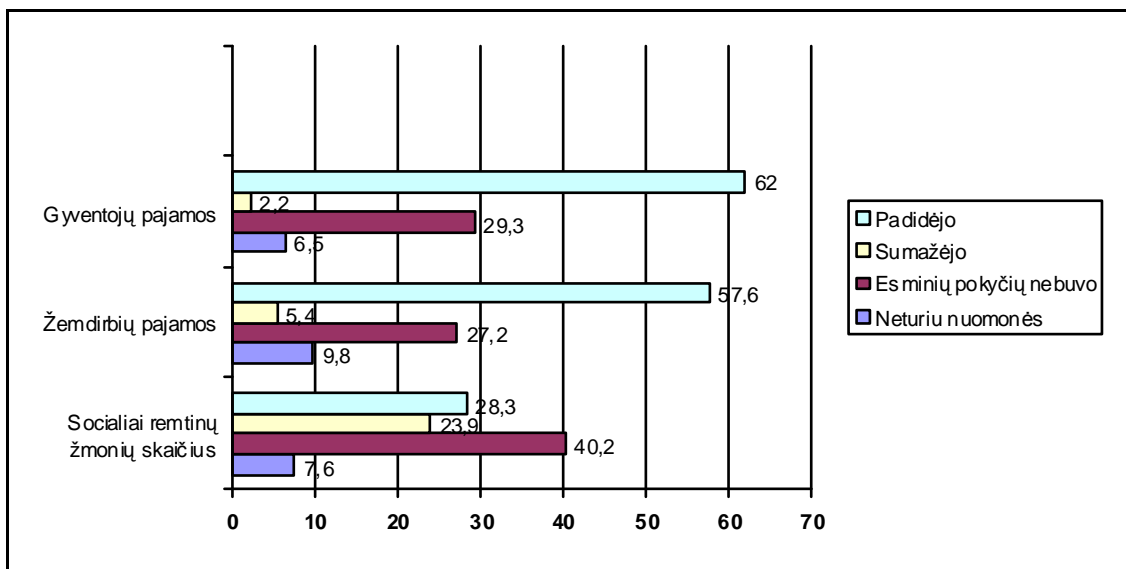
Akivaizdi ir darbo užmokesčio už samdomą darbą lygio žemės ūkyje, miškininkystėje ir medžioklėje didėjimo tendencija (13 paveikslas), tačiau jo kilimo tempai mažiau spartūs ir lėtesni, negu vidutiniškai darbo užmokesčio šalyje. Tai reiškia, kad darbo užmokestis nėra pagrindinis veiksnys, apsprendžiantis pajamų lygio kaimo vietovėse didėjimą.

Tenka akcentuoti, kad pajamų lygis kaimo vietovėse dar labai diferencijuotas pagal gyventojų socialines grupes, gyventojų pajamų diferenciacija ne mažėja, bet didėja.

13 pav. Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, Lt
Valstybinio statistikos departamento prie LRV duomenys

VVG nariai – respondentai akivaizdžiai pastebi kaimo gyventojų ir atskirai žemdirbių pajamų ryškias didėjimo tendencijas (14 paveikslas). Net 62 procentai visiškai neabejoja, kad kaimo gyventojų pajamų lygis kyla. Tai reiškia, kad tos tendencijos, kurios yra nustatytos pagal statistikos duomenis, yra nesunkiai pastebimos ir realiame kaimo gyvenime. Respondentų nuomone, didžiausią įtaką pajamų lygio kilimui turi privačios iniciatyvos (4 priedas), nukreiptos į ūkininkavimo intensyvinimą ir kito verslo plėtrą. Didelė ir ŽŪM, kaip žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos koordinatoriaus vaidmuo. Respondentų manymu, ši ministerija kaimo gyventojų pajamų kilimą sąlygojo 20 procentų, o žemdirbių - beveik net 50 proc.

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomones apie kaimo gyventojų pajamų ir socialiai remtinų žmonių skaičiaus pokyčius, proc.
Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Šie pokyčiai turi prieštaringą poveikį kaimo vietovių plėtrai ir LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimui. **Teigiamas poveikis pasireiškia tuo, kad kaimo gyventojai vis daugiau per pajamų augimą pajunta BPD priemonių (įskaitant ir LEADER+ pobūdžio**

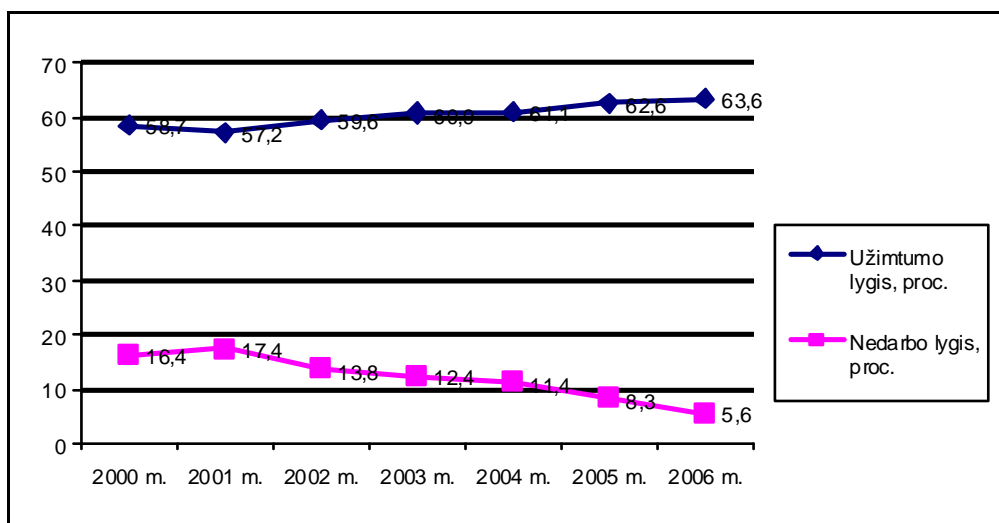

priemonės reikšmę), didėja gyventojų pasitikėjimas struktūriniais pokyčiais ir jų nauda. Tai didina gyventojų aktyvumą, kas ypač svarbu LEADER programos sėkmei.

Pagrindinis neigiamas poveikis yra tai, kad didėjanti pajamų diferenciacija didina gyvenimo būdo skirtumus, skatina gyventojų susipriešinimą ir socialinę atskirtį. Tai visiškai nesiderina su LEADER programos dvasia. Esant tokioms tendencijoms ir kitame laikotarpyje LEADER įgyvendinimas turės būti didele dalimi nukreiptas į socialinės atskirties mažinimą, gyvenimo kokybės kaimo vietovėse gerinimą.

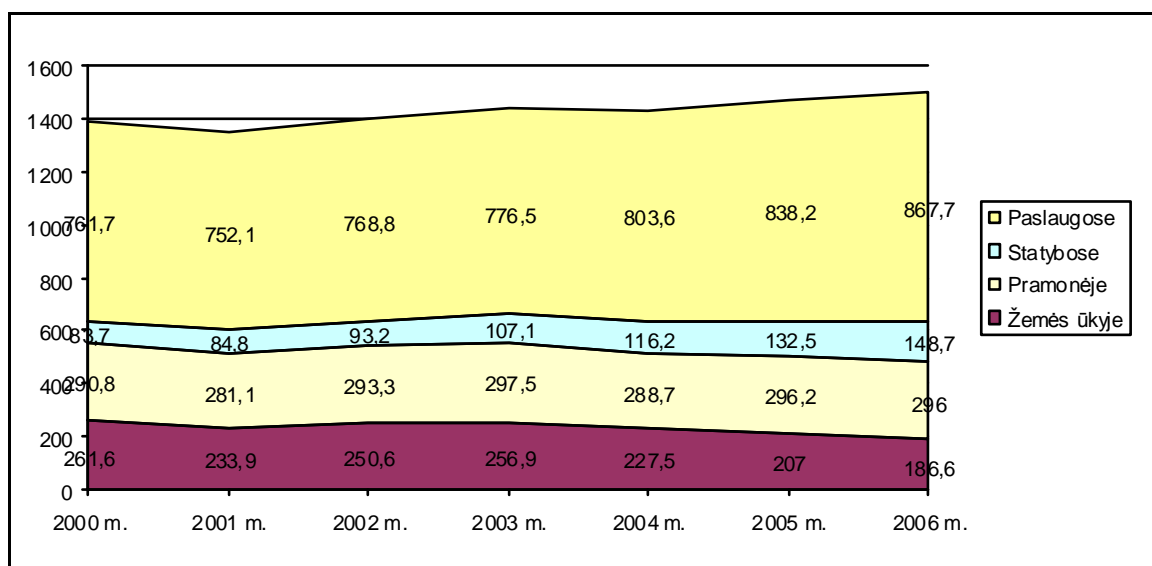
2.4.2. Gyventojų ekonominio užimtumo pokyčiai

Labai svarbus nagrinėjamo laikotarpio bruožas – spartus gyventojų užimtumo didėjimo ir nedarbo lygio mažėjimas.

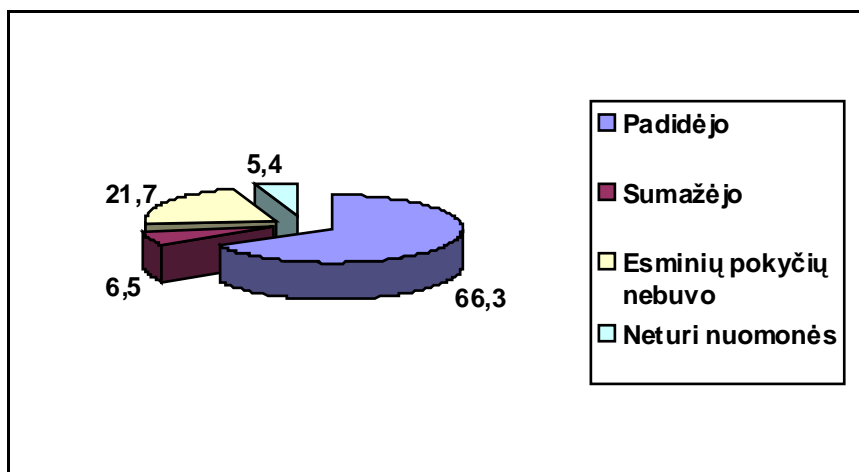
15 pav. Gyventojų užimtumo ir nedarbo lygių kitimas
Valstybinio statistikos departamento prie LRV duomenys

Nuo 2003 iki 2006 metų nedarbo lygis šalyje vidutiniškai sumažėjo nuo 12,4 iki 5,6 proc. (15 paveikslas). Ši nedarbo mažėjimo tendencija išliks ir ateityje, bent jos trumpuoju laikotarpiu.

16 pav. Gyventojų užimtumo pagrindinėse ekonominės veiklos sferose kitimas
Valstybinio statistikos departamento prie LRV duomenys

Kaimo vietovėse gyventojų užimtumas taip pat gerėja. Nors modernizuojant žemės ūkį, didėja darbo našumas ir vis mažiau gyventojų užimti šioje kaimiškoje veiklos sferoje (16 paveikslas), tačiau kaimo gyventojų spartus senėjimas, mažėjantis bendras kaimo vietovėse gyvenančiųjų skaičius, migracija į miestus ir ypač užsienį mažina darbingo amžiaus gyventojų išteklius ir apsprendžia jų didesnę ekonominę užimtumą. Pastaruoju metu jaučiamas vis didesnis darbuotojų trūkumas, tiek kvalifikuotų, tiek ir nekvalifikuotų.

17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomones apie gyventojų ekonominio užimtumo pokyčius, proc.

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

VVG nariai – respondentai objektyviai vertina kaimo vietovėse vykstančius gyventojų ekonominio užimtumo pokyčius. Net du trečdaliai respondentų aiškiai įvardija, kad kaimo gyventojų ekonominis užimtumas sparčiai didėja (17 paveikslas). Jų nuomone, šiam užimtumo didėjimui daugiausia įtakos turi privačios iniciatyvos (verslo plėtra), ir tai apsprendžia beveik 35 proc. visų pokyčių (4 priedas). Užimtumo požiūriu respondentai kukliai vertina ŽŪM vaidmenį. Jie mano, kad ŽŪM koordinuojama žemės ūkio ir kaimo plėtros politika gyventojų užimtumo didėjimą apsprendžia tik 6,4 proc. Tai galima nesunkiai paaiškinti, nes iš ES struktūrinių fondų skatinamas žemės ūkio modernizavimas apsprendžia spartų darbo našumo didėjimą. Tik tos priemonės, kurios nukreiptos į naujų darbo vietų sukūrimą, prisideda prie gyventojų užimtumo didinimo.

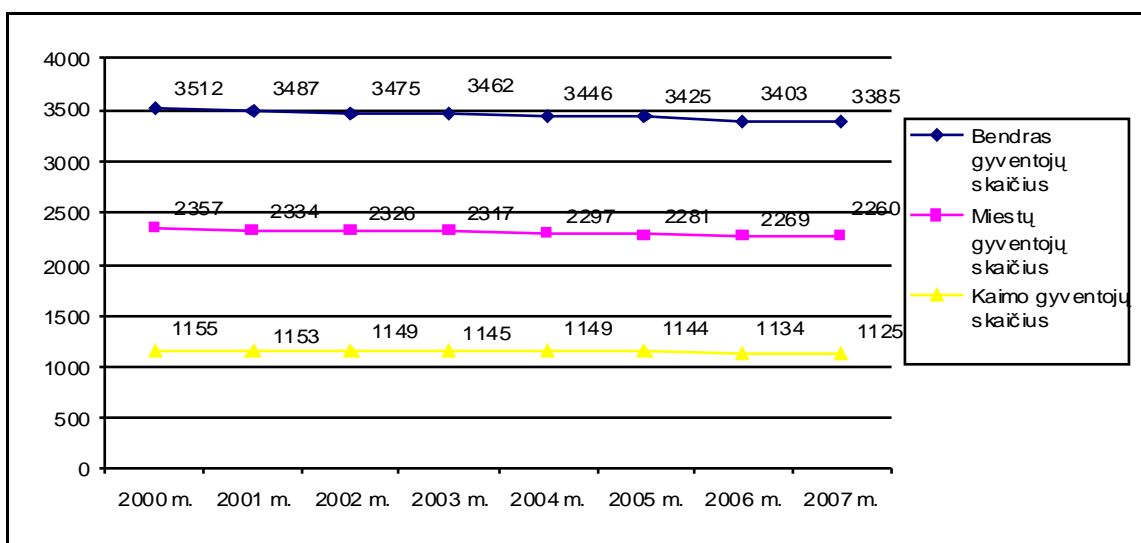
VVG nariai mato ir LEADER+ pobūdžio priemonės tiesioginį teigiamą vaidmenį didinant gyventojų užimtumą. Jų nuomone VVG jau apsprendžia kaimo gyventojų užimtumo didėjimą apie 20 proc. Šis poveikis galimas darbuotojus įdarbinant VVG ir kaimo bendruomeninių organizacijų institucijose ir ypač jų įgyvendinamų projektų veiklose. Tačiau ekspertiškai vertinant ši respondentų nuomonė yra labai optimistinė. Realus VVG poveikis kaimo gyventojų užimtumui šiuo metu yra žymiai mažesnis.

Kaimo gyventojų ekonominio užimtumo spartus didėjimas turi įtakos ir LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimui. Ši įtaka daugiau neigiama. Esant didesniai gyventojų užimtumui tiesioginiame darbe, mažiau laiko lieka iniciatyvoms, bendruomeninei veiklai, savanoriškam darbui. Taigi galima prognozuoti, kad šiuo metu esanti didelė VVG narių aktyvumo problema taps dar didesnė. Būtina iš esmės peržiūrėti (tiksliau - sukurti) VVG narių skatinimo ir savanorių darbo apmokėjimo sistemą.

Didėjant gyventojų užimtumui, kartu mažėjant kaime socialinių problemų, bus lengviau LEADER programos įgyvendinimą koncentruoti į tas vietas, kuriose verslo iniciatyvos yra silpnos.

2.4.3. Gyventojų bendruomenių demografiniai pokyčiai

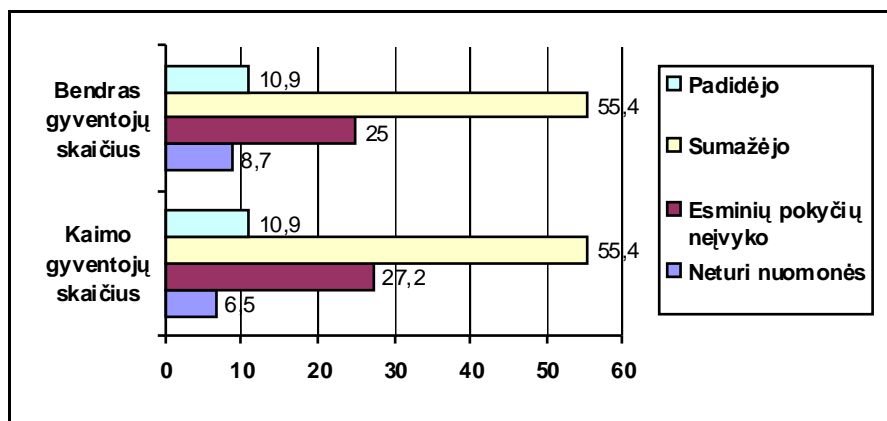
2000 – 2006 metai pasižymėjo ir ryškiais gyventojų bendruomenių demografiniais pokyčiais, kurie didele dalimi apsprendė ir gyventojų ekonominio užimtumo didėjimą ir netgi darbo užmokesčio didinimą. Jeigu iki 2000 metų kaimo vietovėse gyventojų skaičius dažniausiai didėjo (miestiečių sąskaita), tai pastaruoju metu jis sparčiai mažėja. Šį mažėjimą apsprendžia neigiamas gyventojų natūralus prieaugis, gyventojų migracija (ypač jaunimo) į didžiuosius miestus ir ypač užsienį.

18 pav. Lietuvos gyventojų skaičius, metų pradžioje, tūkst.

Valstybinio statistikos departamento prie LRV duomenys

Oficialioji statistika vis dar žybaus gyventojų skaičiaus, ypač kaimo vietovėse, sumažėjimo nefiksuoja, nes dauguma išvykstančiųjų gyvenamosios vietos pasikeitimo nedeclaruoja. Valstybinio statistikos departamento duomenimis gyventojų skaičius kaimo vietovėse nuo 2000 iki 2006 metų sumažėjo tik 30 tūkst. Ekspertiškai galima manyti, kad šis sumažėjimas yra didesnis. Čia tikslinga pasikliauti VVG narių – respondentų nuomone, kurių net 55 proc. nedvejojami mano, kad gyventojų skaičius tiek kaimo vietovėse, tiek visoje šalyje sparčiai mažėja (19 paveikslas).

19 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomones apie gyventojų skaičiaus pokyčius, proc.

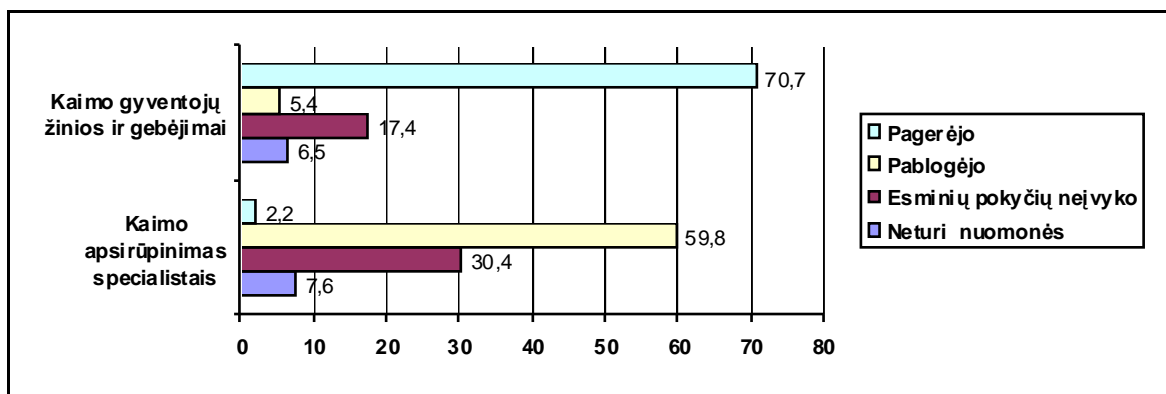
Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Gyventojų skaičiaus spartus mažėjimas be abejonės turi įtakos LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimui ir gali lemti ir jos specifika ateityje. Dažniausiai iš kaimo išvyksta jauni, veiklūs ryžtingi žmonės. Tai mažina aktyvių žmonių, esamų ir potencialių kaimo plėtros veikėjų skaičių. Ateityje VVG ir kaimo bendruomeninių organizacijų lyderių ir aktyvių komandų problema gali tapti dar aktualesne.

Dėl nepalankių demografinių pokyčių ateityje gali būti nemažai pakoreguota ir LEADER programos tematika. Didelė dalis jos projektų gali būti nukreipta į gyventojų ir verslo pritraukimą į nykiomis tapusias vietas.

2.4.4. Kaimo žmogiškojo kapitalo pokyčiai

Kaimo plėtros požiūriu ne paskutinį vaidmenį vaidina žmogiškasis kapitalas jo kokybės prasme. Trūkstant oficialios statistikos žmogiškojo kapitalo vertinimui, tenka pasikliauti sociologinės apklausos rezultatais. VVG nariai – respondentai pateikia gan prieštaringas tendencijas. Jų manymu kaimo vietovių apsirūpinimas specialistais ir toliau mažėja, tačiau kaimo gyventojų žinios ir gebėjimai stipriai pagerėjo. Taip mano didžioji dalis VVG narių – respondentų.

20 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomones apie kaimo žmogiškojo kapitalo pokyčius, proc.

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Nors įgyvendinant žemės ūkio ir kaimo plėtros politiką, kaimo vietovėse yra nemažai gerų ekonominių ir socialinių pokyčių, tačiau kaimo patrauklumas dirbti ir ypač gyventi nedidėja. Specialistų į kaimo vietas atvyksta labai mažai, todėl jų kaita yra visiškai sutrikusi. Tai lemia, kad ir LEADER programos veikėjų gretos kokybiškai negerėja.

Kaimo žmogiškojo kapitalo gerinimas šiuo metu vyksta ne išliejant naujoms specialistų pajėgoms, bet kaimo gyventojų perkvalifikavimo ir ypač tęstinio mokymo būdu. Šiuo požiūriu ypač daug duoda naudos BPD priemonė „Ilgūdžių įgijimas“, taip pat ir LEADER+ pobūdžio priemonės remiami mokymai. VVG nariai – respondentai ŽŪM vaidmenį gerinant kaimo žmogiškąjį kapitalą vertina 17,4 proc. ir LEADER+ pobūdžio priemonės (kartu ir VVG) – net 34,7 proc. (4 priedas).

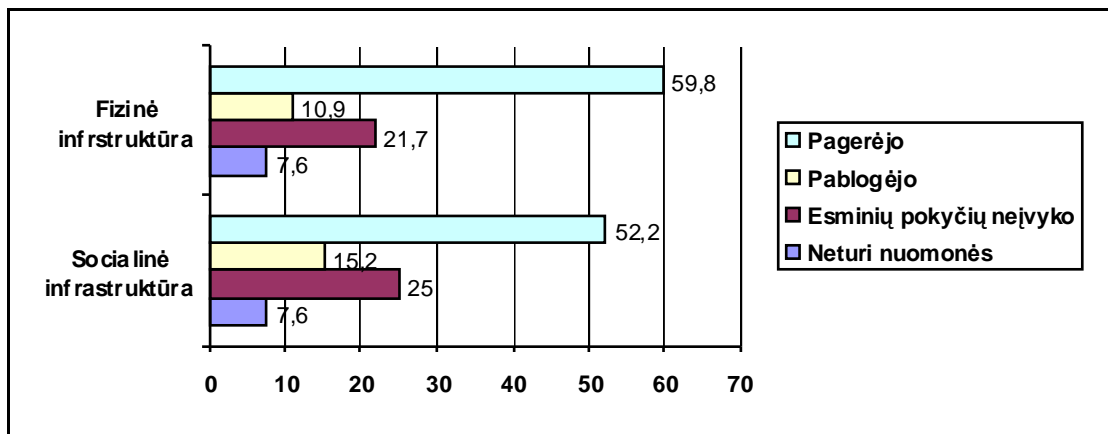
Žvelgiant į ateitį, jeigu nebus imamas specialių priemonių, sunku tikėtis, kad specialistų skaičius kaimo vietovėse iš esmės padidės. Didesnė tikimybė, kad ir ateityje teks pasikliauti turimais žmogiškaisiais ištekliais ir jų tęstiniu mokymu, įsisavinant naujas žinias ir gebėjimus. Šiuo požiūriu LEADER programos, kaip novacijų kaimo vietovėse sklaidos ir diegimo būdo, vaidmuo išliks didelis. Be to, LEADER programa tam tikra

dalimi gali būti nukreipta į jaunų specialistų pritraukimo ir jiems palankios aplinkos sudarymo priemones.

2.4.5. Kaimo fizinės ir socialinės infrastruktūros pokyčiai

Kaimo fizinei ir socialinei infrastruktūrai po Nepriklausomybės paskelbimo ilgą laiką reikiamo dėmesio nebuvo. Jos gerinimo projektai daugiau pajudėjo numačius tam skirtą priemonę SAPARD programoje. Kaimo infrastruktūros gerinimo priemonėse tiesiogiai galėjo dalyvauti ir kaimo bendruomeninės organizacijos.

Kaimo infrastruktūros gerinimas 2004 - 2006 metų laikotarpiu vyksta įgyvendinant projektus ne tiek pagal žemės ūkio ir žuvininkystės priemones, bet pagal kitus regionų plėtros prioritetus. Kaimo infrastruktūros gerinimo procesai tampa vis geriau pastebimi. Tai akcentuoja ir VVG nariai – korespondentai, kurių 60 proc. pastebi fizinės infrastruktūros pagerėjimą ir 52 proc. – socialinės infrastruktūros pagerėjimą (21 paveikslas).

21 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomones apie kaimo fizinę ir socialinę infrastruktūrą, proc.

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Respondentų nuomone, kaimo infrastruktūros gerinimui daugiau reikšmės turi ne LR ŽŪM ir VVG, bet LR Ūkio ministerija ir savivaldybės. Būtent nuo šių institucijų aktyvumo ir priklauso ES struktūrinių fondų įsisavinimas kaimo infrastruktūros srityje.

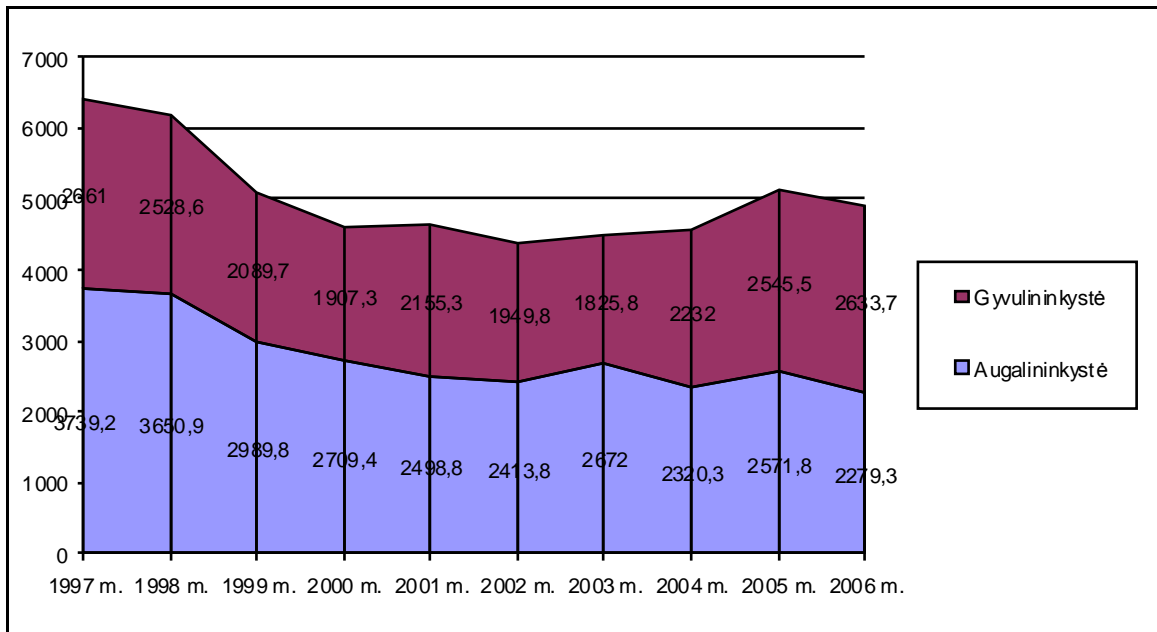
Kaimo infrastruktūros gerinimas gali turėti kai kurios reikšmės LEADER programos tolesnei eigai. Gerėjant fizinė ir ypač socialinė infrastruktūra gali lemti kaimo vietovių patrauklumo didėjimą, kartu žmogiškųjų išteklių lengvesnį pritraukimą į šią programą.

Taip pat padidės ir LEADER programos vaidmuo sprendžiant kaimo infrastruktūros problemas, nes 2007 – 2013 metų laikotarpyje numatoma LEADER metoda tiesiogiai derinti su Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programos priemone „Kaimo atnaujinimas ir plėtra“ (Lietuvos...,2007).

2.4.6. Kaimo ekonominės veiklos pokyčiai

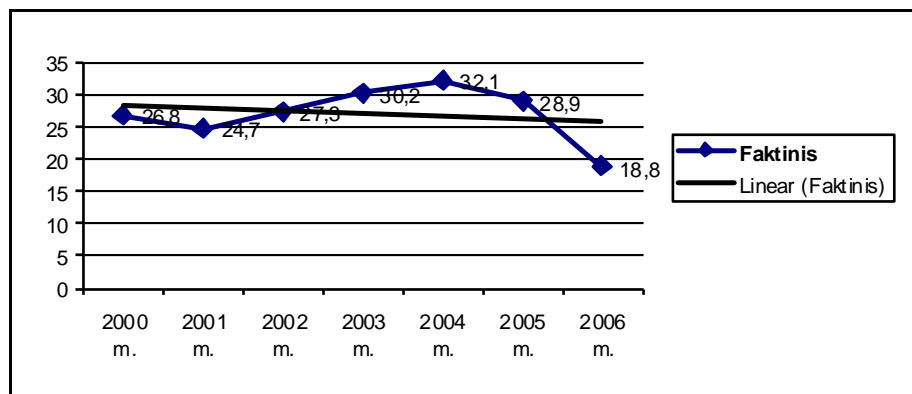
SAPARD programa, šiuo metu BPD 4 prioriteto priemonės davė gerą impulsą teigiamiems kaimo ekonominės veiklos pokyčiams: žemės ūkio valdų modernizavimui ir plėtrai, kaimo ekonominės veiklos diversifikacijai, perdirbamosios pramonės plėtrai ir pan. Iš kitos pusės Lietuvos kaimo plėtros 2004 – 2006 metais plano priemonėmis buvo skatinamas

ūkininkų ankstyvas pasitraukimas ir prekinės gamybos, palaikomas ūkininkavimas mažiau palankiose vietovėse. Visa tai buvo nukreipta į kaimo verslumo padidinimą, ekonominės veiklos racionalizavimą ir konkurencingumo padidinimą, nors bendrosios žemės ūkio produkcijos gamybos apimtys ir nedidėjo (22 paveikslas).

22 pav. Lietuvos bendrosios žemės ūkio produkcijos kitimas 1997 – 2006 metais, mln. Lt.
Valstybinis statistikos departamentas prie LRV duomenys

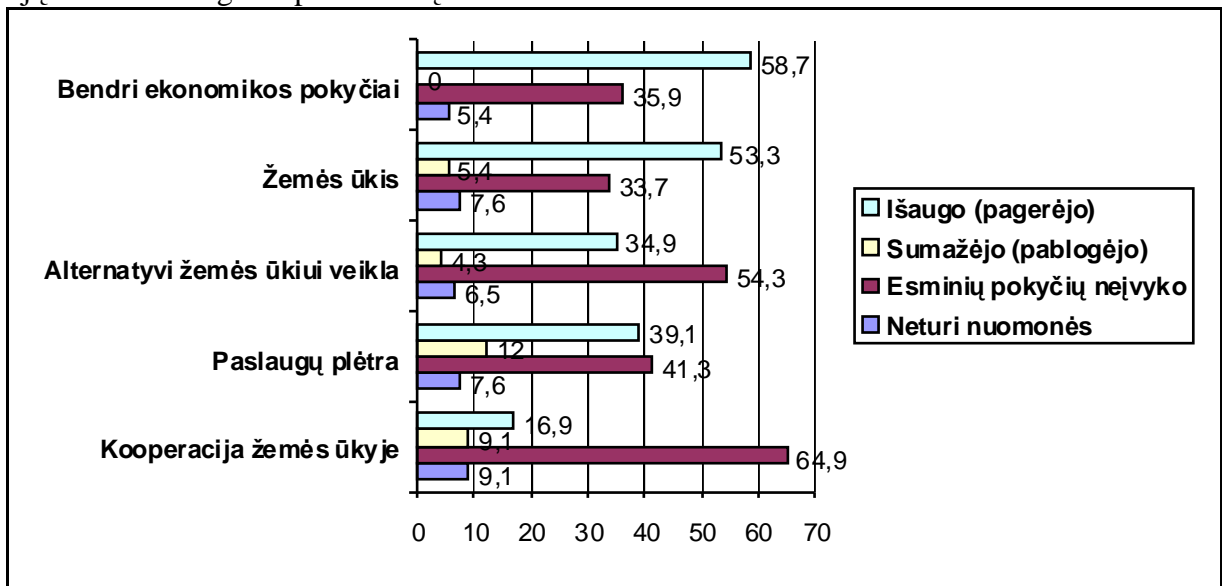
Nors pokyčiai yra akivaizdūs, tačiau jie dar neužtikrina stabilaus žemės ūkio funkcionavimo. Šalia modernių dar daug ūkių, dirbančių senais metodais ir negalinčių pasiekti didesnės pažangos. Apie tai galima spręsti iš statistinių duomenų apie grūdinių augalų vidutinį derlingumą (23 paveikslas). Jis dar labai nestabilus ir nėra didelis. Tai rodo, kad technologinė pažanga žemės ūkyje dar yra ne ištisinė ir geresnį konkurencingumą užtikrina tik pavieniuose ūkiuose.

23 pav. Grūdinių augalų derlingumas, 100 kg/ha
Valstybinis statistikos departamentas prie LRV duomenys

VVG narių – respondentų nuomone žemės ūkyje ekonominis augimas yra, bet jis yra silpnesnis negu bendras šalies ekonominis augimas. Gan atsargiai vertinami ir alternatyvios žemės ūkiui veiklos poslinkiai. Šios veiklos augimą pastebi tik apie 35 proc. respondentų. Truputį geriau vertinama paslaugų sektoriaus kaimo vietovėse plėtra (24 paveikslas). Tiek alternatyvi veikla, tiek paslaugų sektorius yra tampa ir LEADER+ pobūdžio priemone,

nes kai kurių VVG bandomosios vietos plėtros strategijos ir jų projektai nukreipti į šias veiklas ir jų konkurencingumo padidinimą.

24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal jų nuomones apie kaimo ekonominės veiklos pokyčius, proc.

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Ypač skeptiškai VVG nariai – respondentai vertina kooperacijos žemės ūkyje plėtrą. Šioje srityje teigiamus pokyčius mato tik apie 17 proc. respondentų. Dauguma jų, mano, kad, nepaisant didelių LR ŽŪM ir VVG pastangų, pokyčių kooperacijoje neįvyko. Taip neišnaudojamas rezervas konkurencingumui didinti.

Kaimo ekonominės veiklos pokyčius VVG nariai daugiausiai sieja su ūkininkų, kitų kaimo verslininkų privačiomis iniciatyvomis ir LR ŽŪM, kuri yra atsakinga už palankių sąlygų šiai veiklai (jos racionaliems struktūriniams pokyčiams) sudarymą, pastangomis. VVG įtaka šiose srityse, išskyrus paslaugų plėtrą ir žemės ūkiui alternatyvią veiklą, yra mažai pastebima.

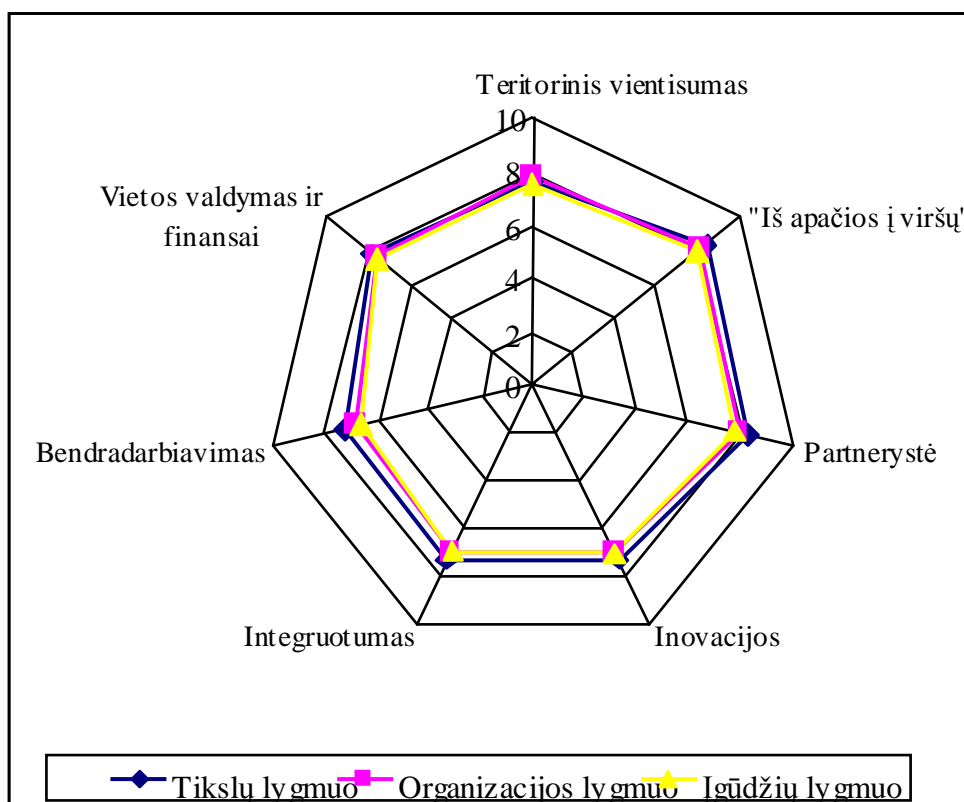
Kaimo ekonominės veiklos augimas turi teigiamos įtakos ir LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimui, nes formuoja palankią bendrąją aplinką, formuojasi aktyvių ūkininkų ir kitų verslininkų sluoksnis, gerėja dialogo su jais ir pritraukimo į aktyvią VVG veiklą prielaidos.

2007 - 2013 metų laikotarpyje LEADER programos vaidmuo kaimo ekonominiam augimui turi sustiprėti, nes LEADER metodas bus tiesiogiai siejamas su paslaugų, alternatyvios veiklos ir kaimo rinkodaros plėtra.

3. VIETOS VEIKLOS GRUPIŲ VEIKLOS PATIRTIES, PROBLEMŲ IR ĮGŪDŽIŲ VERTINIMAS

3.1. LEADER principų VVG veikloje įgyvendinimas

LEADER programos patirtis ES šalyse vertinama labai palankiai, todėl buvo nuspręsta specifinius šios programos bruožus, kurie nulėmė sėkmę, (LEADER metodas) toliau puoselėti, o sukauptą patirtį taikyti naujuose programos raidos etapuose. LEADER metodo pagrindinių principų taikymas yra ir LEADER+ pobūdžio priemonės išskirtinis bruožas. Todėl šios priemonės įgyvendinimo monitorinio metu būtina išnagrinėti, kaip šį metodą supranta ir realiai savo veiklos įvairiuose lygiuose taiko Lietuvos VVG.

25 pav. Septynių LEADER metodo principų įgyvendinimo VVG veikloje vertinimas

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Monitoringas turi aprėpti šiuos 7 pagrindinius LEADER metodo esmę sudarančius principus:

1. Įveikti žinybiškumą ir užtikrinti bendradarbiavimą tarp svarbiausių vietos plėtros dalyvių, t. y. taikyti teritorinį plėtros principą.
2. Nuolat konsultuotis su vietos gyventojais ir skatinti juos įgyvendinti savo iniciatyvas, t. y. taikyti „Iš apačios į viršų“ principą.
3. Užtikrinti, kad vietos problemos būtų sprendžiamos glaudžiai bendradarbiaujant vietos valdžios, verslo ir bendruomenių atstovams, t. y. taikyti partnerystės principą.
4. Skatinti vietos problemų naujoviškus sprendimus ir populiarinti novatoriškas idėjas, t. y. taikyti novatoriškumo principą.
5. Formuoti bendrą požiūrį į vietos problemų sprendimą, t. y. taikyti daugiasektorinio ir integruoto požiūrio principą.

6. Spręsti vietos problemas dalyvaujant bendradarbiavimo tinkluose, t.y. taikyti bendradarbiavimo nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu principą.

7. Spręsti plėtros problemas efektyviai panaudojant vietos galimybes, t.y. taikyti vietos valdymo ir sprendimų priėmimo principą.

Vykdam VVG narių apklausą ir analizuojant LEADER programos specifinių principų taikymą, buvo svarbu įvertinti, kaip VVG nariai yra informuoti apie LEADER principus, kaip juos suvokia ir taiko savo veikloje. Analizė buvo atliekama prašant VVG narių įvertinti kiekvieno principo įgyvendinimą trimis aspektais: tikslų apibrėžimo; organizacinių klausimų sprendimo ir kompetencijos (įgūdžių) požiūriais.

Apklausos rezultatai rodo, kad daugelis VVG narių žino pagrindinius LEADER principus ir jų įgyvendinimą vertina kaip neproblemišką procesą. Bendri rezultatai yra pateikti 25 paveiksle. Nors visų principų ir visais lygiais LEADER metodo taikymo vertinimas yra panašus, tačiau galima išvelgti ir kai kuriuos skirtumus:

- geriausius įvertinimus gavo principo „Iš apačios į viršų“ (vidutiniškai 8,1 balo) ir partnerystės principo (vidutiniškai 8,0 balo) įgyvendinimas. Tai principai, su kuriais VVG nariai yra ne tik teoriškai susipažinę mokymų metu, bet ir susidūrę praktiškai atlikdami vietos gyventojų poreikių analizes, rengdami bandomąsias vietos plėtros strategijas ir ypač kurdami VVG ir jų valdybas;

- kritiškiausiai buvo vertinamas VVG gebėjimas spęsti vietos problemas dalyvaujant bendradarbiavimo tinkluose, t.y. taikyti bendradarbiavimo nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu principą. Tai irgi suprantama, nes LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo metu bendradarbiavimo projektai dar nebuvo finansuojami;

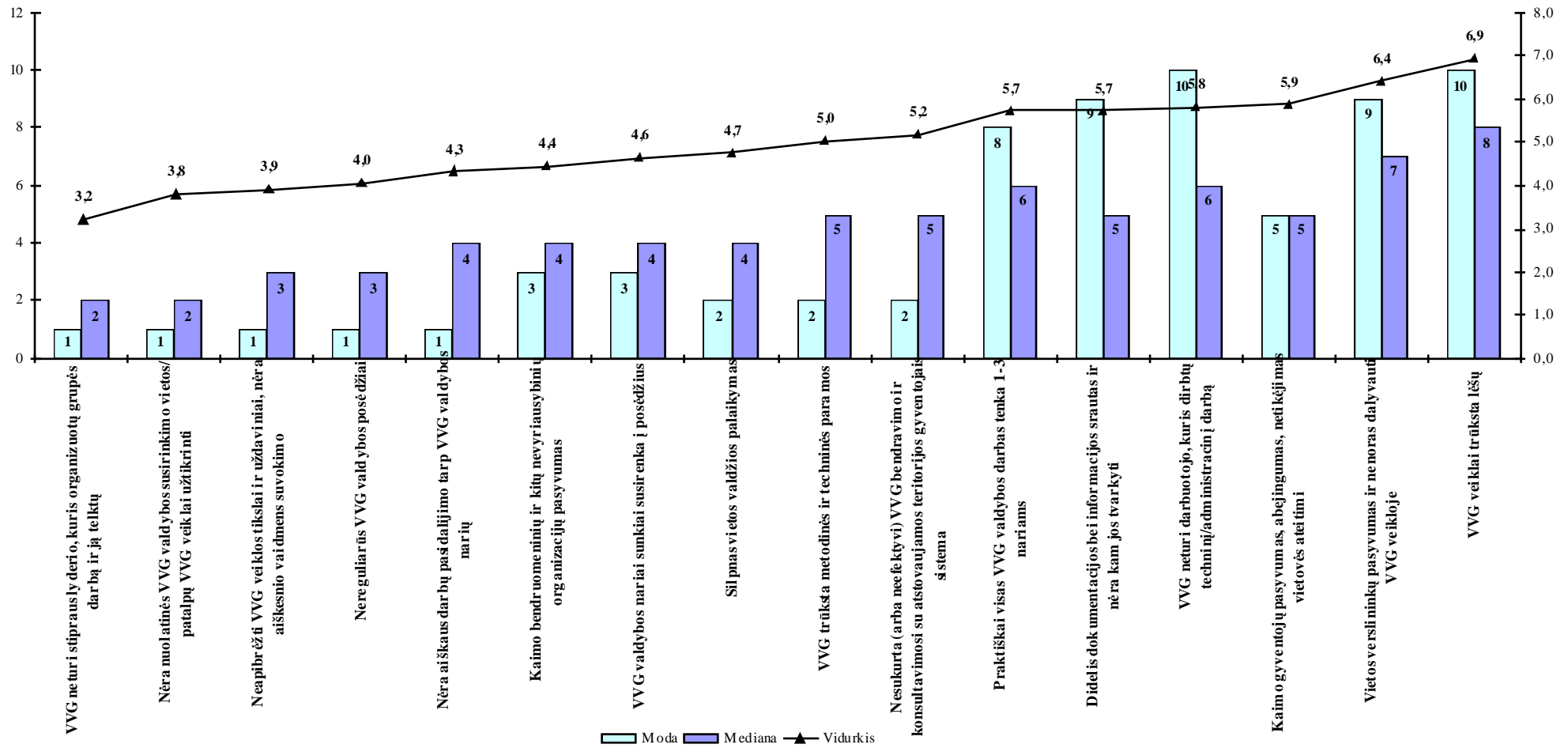
- geriausiai vertinami LEADER metodo principų įgyvendinimo gebėjimai tikslų apibrėžimo lygyje, blogiau organizacinių klausimų sprendimo ir dar blogiau kompetencijos (įgūdžių) lygyje. Tai reiškia, kad VVG nariai jau gali taikyti LEADER metodo principus užsibrėždami veiklos tikslus, bet prastesnis šių principų taikymo suvokimas ir gebėjimas įgyvendinant užsibrėžtus tikslus, tai yra organizaciniuose ir kasdieniniuose reikaluose.

Galima daryti prielaidą, kad respondentai labai optimistiškai įvertino savo sukauptą LEADER programos specifinių principų taikymo patirtį. Kita vertus, akivaizdu, kad gauti atsakymai rodo gana palankius ir bendrus visiems respondentams vertinimus. Atsakymų „išsibarstymo“, kuris buvo matuojamas modos ir medianos rodikliais, atsakymuose apie LEADER principų taikymą nebuvo užfiksuota.

Gauti rezultatai leidžia daryti vieną principinę išvadą: šalies kaimo plėtros lyderiai žino LEADER programos specifinius principus ir nemato didelių sunkumų juos taikydami. Tai reiškia LEADER metodo tinkamumą ir pritaikomumą, užtikrinant kaimo plėtrą šalies regionuose, kai įgyvendinami veiksmai, kurie atitinka LEADER programos specifinių bruožų visumą ir užtikrina kiekvieno principo taikymo pridėtinę vertę.

3.2. VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemos

Siekiant nustatyti VVG veiklos organizavimo ir administravimo būklę, ekspertiniu būdu buvo sudarytas preliminarus galimų problemų sąrašas. Respondentų buvo prašoma įvertinti kiekvieną problemą 10 balų sistema (1 – nėra problemos; 10 – problema labai didelė).

26 pav. Lietuvos VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemų dažniausiai pasitaikę vertinimai ir vidutinis rangas, balais

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

VVG susiduria su skirtingomis problemomis ir jos priklauso nuo VVG gyvavimo ciklo stadijos bei sukauptos patirties. Pagal tai tyrimo metu VVG buvo grupuojamos į 5 grupes:

1. Rengė bandomąją vietos strategiją, ji buvo patvirtinta ir dabar įgyvendinama.
2. Rengė bandomąją vietos strategiją, ji nebuvo patvirtinta, todėl dabar tobulinama.
3. Rengė bandomąją strategiją, ji buvo nepatvirtinta, todėl dabar įgyvendinama ne BPD lėšomis.
4. Plėtros strategija rengiama šiuo metu.
5. Kitos.

Suvedus ir susisteminus tyrimo duomenis grupės buvo apjungtos ir išskirti 3 VVG grupės:

1. VVG įgyvendinančios bandomąją vietos plėtros strategiją.
2. VVG tik rengusios bandomąją vietos plėtros strategiją.
3. Kitos VVG.

Problemoms įvertinti buvo skaičiuojamas *reitingo pozicijos numeris*¹, aritmetinis vidurkis², įverčio modalinė reikšmė moda³.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog tirtu 2004 – 2006 metų laikotarpiu, **Lietuvos VVG turėjo stiprius lyderius, kurie organizavo grupės darbą ir ją telkė. VVG turėjo nuolatines VVG valdybos susirinkimų vietas veiklai užtikrinti, buvo apibrėžti VVG veiklos tikslai ir uždaviniai, buvo aiškus VVG vaidmens suvokimas. Tai VVG stipriosios pusės, kurios ir sudaro jų veiklos pagrindą.**

Dažniausiai pasitaikančios problemos su kuriomis susiduria VVG yra finansinių (vidutinis rangas 6,9 balo) ir žmogiškųjų išteklių (verslininkų ir administratorių) trūkumas (vidutinis rangas atitinkamai 6,4 ir 5,8 balo) (žiūrėti 26 paveikslą).

Dažnai VVG neturi darbuotojo, kuris dirbtų administracinį ir techninį darbą. Be to didelis dokumentacijos bei informacijos srautas, kurios nėra kam tvarkyti, stipriai (vidutiniškai 5,7 balo) apsunkina VVG veiklos organizavimą. Kitas svarbus rodiklis, parodantis VVG veiklos organizavimo būklę, tai darbo pasidalijimas tarp organizacijos narių. Nors, VVG narių nuomone, yra aiškus darbų pasidalijimo tarp VVG valdybos narių (dažniausiai pasitaikantis problemos vertinimas – 1 balas, vidutinis vertinimas – 4,3 balo), **didžiojoje dalyje Lietuvos VVG visas VVG valdybos darbas tenka 1 - 3 nariams, kiti nariai aktyviai į veiklą nėra įsijungę.**

VVG organizacinė struktūra aiškiai nėra apibrėžta (valdyba, komitetai, funkcijos, pareigos). 61,9 proc. visų VVG neturi pasitvirtinusios savo veiklos reglamento (neskaitant įstatų), o 57,1 proc. - neturi pasitvirtinusios susirinkimų organizavimo ir vedimo tvarkos. VVG valdybos posėdžių nereguliarumas priklauso nuo VVG patirties. Aukščiausią reitingo poziciją (reitingo Nr. 7 iš 16) turi kitos VVG, t.y. veikusios nereguliariai, savarankiškai nerengusios vietos plėtros strategijos (5 priedo 5 pav.). Nereguliarūs VVG valdybos posėdžiai yra aktuali problema ir toms VVG, kurios rengė bandomąsias vietos plėtros strategijas, tačiau šiame etape finansavimo nelaimėjo (žiūrėti 5 priedo 2 ir 4 pav.).

¹ *Reitingo pozicijos numeris (R/Nr)*, kuris parodo kelintą vietą konkretus apklaustųjų įvertintas veiksnys (problema) užima reitingo sąrašė. Pastarasis sąrašas sudarytas įverčių mažėjimo tvarka. Reitingo poziciją Nr. 1, reiškia, kad iš visų vertinimui pateiktų požymių pastarąjį apklaustieji įvertino kaip stipriausiai veikiančią VVG veiklą

² *aritmetinis vidurkis (M)* – gaunamas sudedant visus įverčius ir padalinant juos iš atsakiusiųjų skaičiaus. Vidurkis teoriškai galėjo svyruoti nuo 1 iki 10 balų. Balui 5 tenka formalus skalės vidurys.

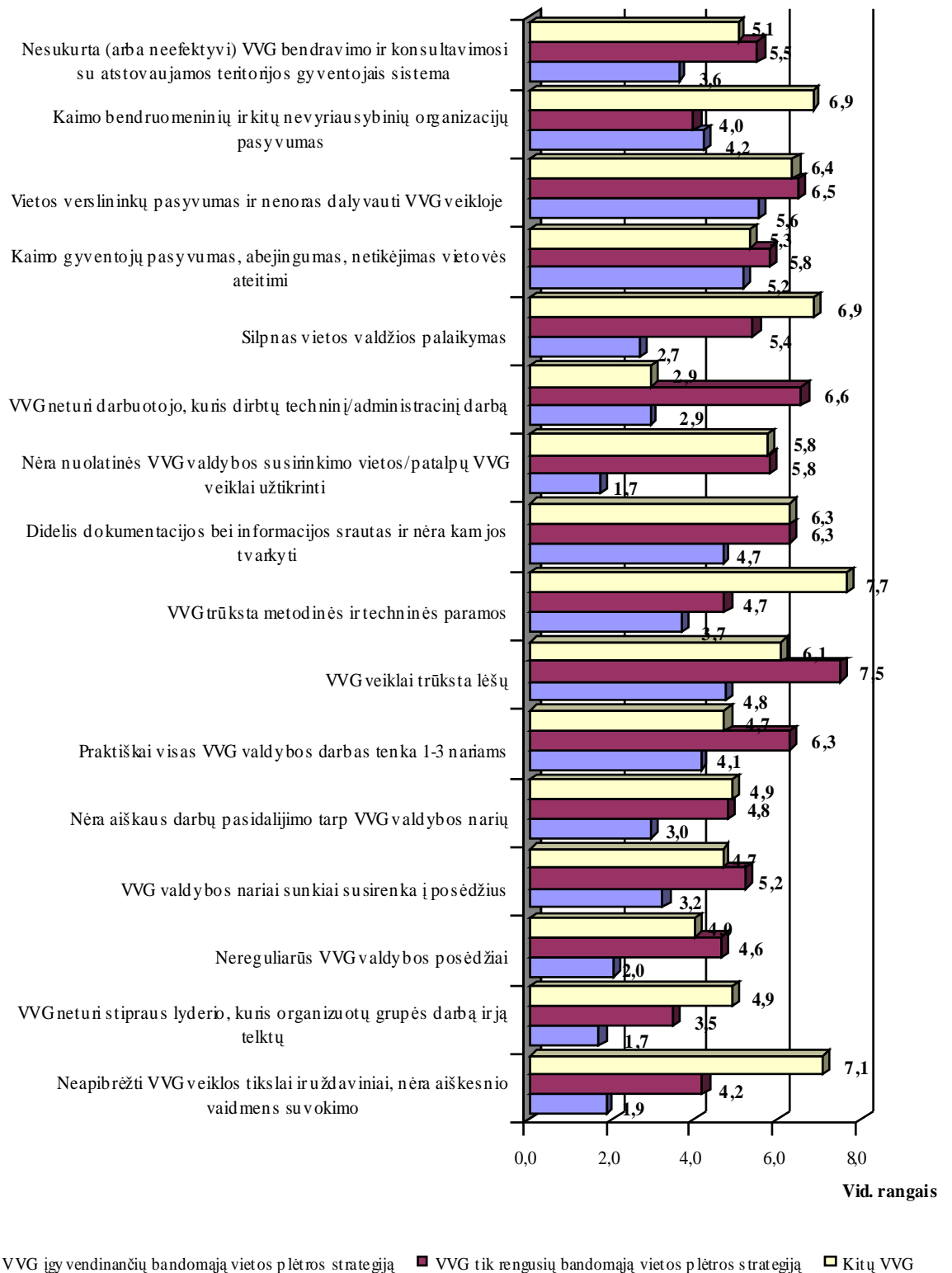
³ *Moda (Mo)* - dažniausiai pasitaikanti požymio reikšmė. Tarkime, jei atsakymai buvo vertinami balais nuo 1 iki 10 ir balui 4 teko daugiausiai procentinių dažnių, tai moda ir bus lygi 4. Šis rodiklis parodo, kurią atsakymų vertinimo kategoriją iš visų pateiktų respondentai pažymėdavo visų dažniausiai. procentinis rangas

Atsžvelgiant į tai, kad efektyvų LEADER programos įgyvendinimą užtikrina atsakomybės už plėtrą ir veiklos programos valdymą suteikimas vietos lygmeniui, 2007 – 2013 m. laikotarpyje gali iškilti sunkumų užtikrinant Lietuvos kaimo vietovių gyvybingumą. **Pastarosios kliūtys gali įstumti VVG tik į formalų partnerystės formavimą – „veikti tik dėl finansinės paramos“ ir paversti ją „popierine“ (biurokratine) organizacija.** ES šalyse nusistovėjo standartinis VVG veiklos modelis. Valdybai pavaldūs keli pakomitečiai, kurie atlieka didžiąją konkrečių darbų dalį.

Savanorių „perdegimas“ yra rimta problema Lietuvos VVG. Ypač tai aktualu tose VVG, kurios 2005 – 2006 m. rengė bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, tačiau finansavimo negavo. Jose į strategijos rengimo ir VVG veiklos organizavimo procesą, buvo kreipiamas mažesnis dėmesys nei į galutinį rezultatą. VVG narių nuomone, ši problema yra mažesnė tose VVG, kurios įgyvendina bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas (27 paveikslas). Tačiau, remiantis ekspertiniu vertinimu, bandomąsias integruotas strategijas įgyvendinančios VVG neretai priima administratoriais žmones, neturinčius reikiamos kvalifikacijos (retas kuris administratorius galėjo užpildyti monitoringui atlikti reikalingą anketą), dažniausiai antraeilėms pareigoms, nes išgali mokėti tik minimalų atlygį. Kai tuo tarpu Vakarų Europos šalyse VVG techninius darbus atlieka keletas etatinių administratorių Remiantis A.Maslow teorija, galima teigti, kad savanoriška veikla padeda žmogui realizuoti beveik visus poreikius, ypač aukštesniuosius, savanoriška veikla sudaro ypač palankias sąlygas saviraiškai ir savirealizacijai, nes asmuo šią veiklą pasirenka vedinas vidinių motyvų ir šios veiklos nevaržo tokios baimės kaip darbo netekimas, pareigų atlikimas dėl pragyvenimo lygio, išorinė kontrolė ir kt. Tuo tarpu Lietuvoje VVG nariai nuolat pažymi, kad dalyvaudami VVG veikloje jie nuolat patiria savo darbdavių, vadovų priekaištus ir tam tikrą nepasitenkinimą, kad eikvojamos jėgos, laikas nereikšmingiems dalykams, neduodantiems jokios naudos jų organizacijai. **Socialiniai ekonominiai partneriai deleguodami atstovus į VVG nelabai gilinasi į VVG veiklą, jos tikslus ir turi pakankamai siaurą požiūrį į VVG misiją plėtojant Lietuvos kaimo vietas.**

Vietos verslininkų pasyvumas ir nenoras dalyvauti VVG veikloje dažniausiai buvo vertinamas 9 balais, ir įvardijama kaip didelė problema organizuojant VVG veiklą (26 paveikslas). **Vietos verslininkų įtraukimas sudėtingas visose VVG grupėse.** Tik VVG įgyvendinančios bandomąją vietos plėtros strategiją šią problemą 13,2 proc. punkto jaučia silpniau. VVG nariai, nepriklausomai nuo VVG grupės, vienodžiausiai vertina kaimo gyventojų pasyvumo, abejingumo, netikėjimo vietovės ateitimi problemą (5 priedo 2 pav.), kurios vidutinis rangas (5,9 balo) yra tik 14,5 proc. punktais mažesnis nei aukščiausiu balu įvertinta VVG veiklos organizavimo ir administravimo problema. VVG nariai jaučia ir tai, kad **nesukurta (arba neefektyvi) VVG bendravimo ir konsultavimosi su atstovaujamos teritorijos gyventojais sistema, yra kliūtis partnerystei plėtoti.** Vertinant tai, kad 2007 – 2013 m. laikotarpiu VVG keliami ambicingi veiklos reikalavimai - dėl vietos realijų žinojimo, dalyvavimo vietos plėtros procese ir galiausiai dėl vietos gyventojų pripažinimo - VVG reikiamu laiku turi užtikrinti įvairių lygių sprendimų priėmimo procesą, kuris telktų vietos bendruomenę ir stiprintų vietos gyventojų atsakomybę už regiono ilgalaikės plėtros perspektyvas. Lietuvos VVG į bandomųjų integruotų vietos plėtros strategijos rengimą ir įgyvendinimą turėtų įtraukti daugiau gyventojų, mobilizuoti socialinius ekonominius partnerius.

VVG susiduria su skirtingomis problemomis, o jų stiprumas priklauso nuo gyvavimo ciklo stadijos. **Daugiausiai problemų turi jaunos VVG,** šiek tiek mažiau - jau bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas rengusios ir anksčiau įsikūrusios VVG, ir mažiausiai – VVG, įgyvendinančios bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas (žiūrėti 5 priedo 2 pav.).

27 pav. Lietuvos VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)
Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

VVG, įgyvendinančioms bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, buvo sunkiau įtraukti pasyvius ir nenorinčius dalyvauti VVG veikloje vietos verslininkus (5,6 balo), kaimo gyventojus, kurie mažai tiki vietovės ateitimi (5,2 balo). Šių VVG veiklai trūksta lėšų (4,8 balo) (žiūrėti 5 priedo 3 pav.).

VVG, tik rengusioms bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, tačiau šiame etape negavusioms finansavimo pagal LEADER+ pobūdžio priemonę, dažniausiai veiklai trūksta lėšų (7,5 balo), jos neturi darbuotojo, kuris dirbtų administracinį ir techninį darbą (6,6 balo) bei susiduria su vietos verslininkų pasyvumu ir nenoru dalyvauti VVG veikloje (6,6 balo) (žiūrėti 5 priedo 4 pav.).

Jaunoms VVG, tik 2007 metais savarankiškai pradėjusioms rengti strategijas, trūksta metodinės ir techninės paramos (7,8 balo), neapibrėžti šių VVG veiklos tikslai ir uždaviniai, nėra aiškesnio vaidmens suvokimo (7,1 balo), silpnas vietos valdžios palaikymas, Joms būdingas kaimo bendruomeninių bei kitų nevyriausybių organizacijų pasyvumas (6,9 balo) (žiūrėti 5 priedo 5 pav.).

3.3. Bandomųjų integruotų strategijų rengimo pagrindinės problemos

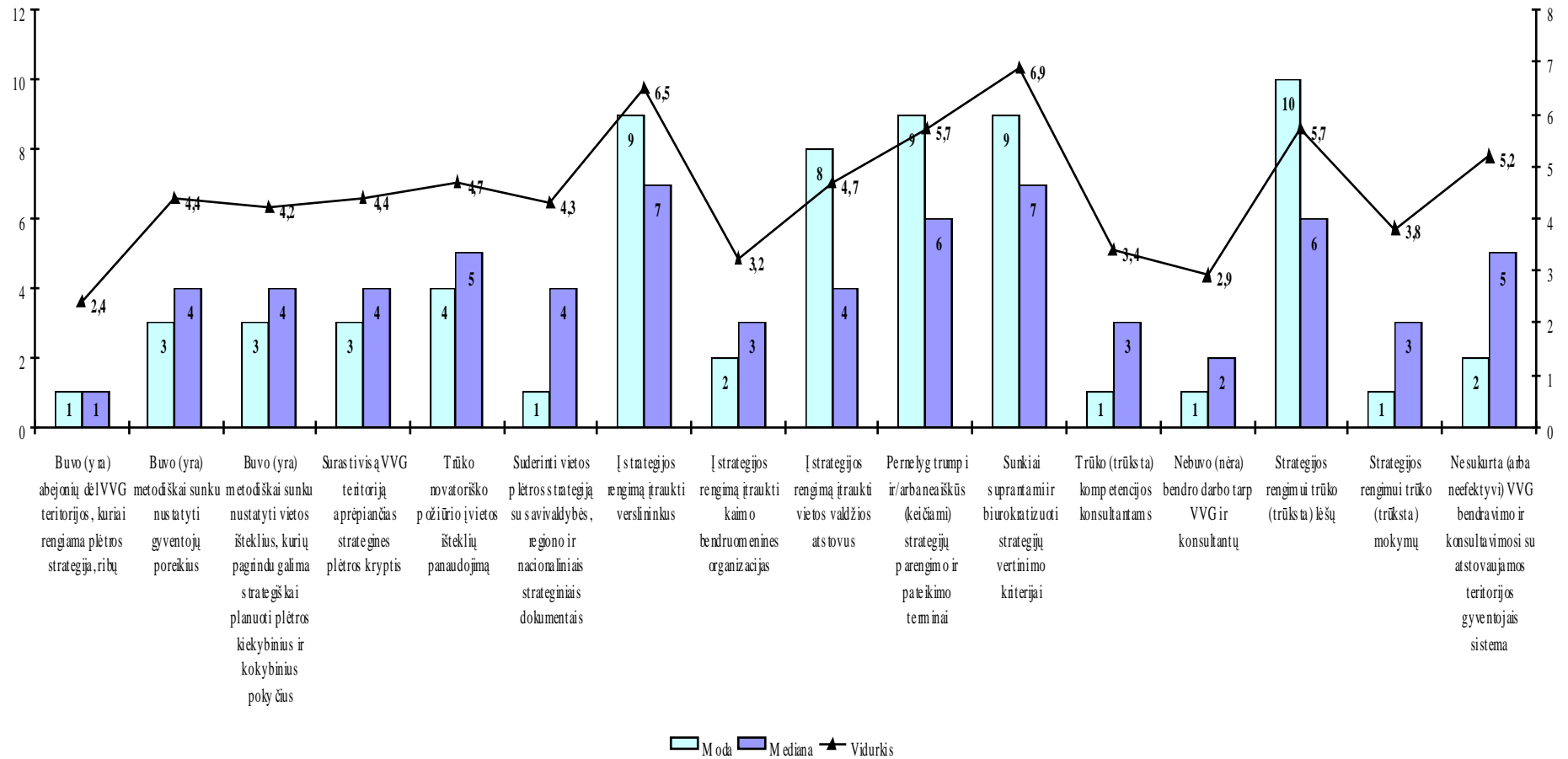
Vadovaujantis partnerystės principu, į VVG įeina ir kartu dirba įvairių socialinių ir ekonominių grupių atstovai (vietos valdžios, verslo, kaimo bendruomenių ir kitų nevyriausybių organizacijų, socialinės infrastruktūros institucijų darbuotojai ir kt.). Sprendimų priėmimo dalyvauja ir gyventojai. Todėl galima daryti prielaidą, kad VVG rengiami sprendimai yra kokybiškesni, pagrįsti realios situacijos analize.

Tačiau reikia dar kartą akcentuoti, kad vis dar trūksta Lietuvos kaimo plėtros subjektų organizuotumo ir sutelktumo, šiuo tikslu yra organizuojama nepakankamai renginių ir ne visi kaimo plėtros dalyviai turi galimybių aktyviai dalyvauti rengiant bandomąsias integruotas strategijas.

2004 – 2006 metų laikotarpiu, rengiant bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, VVG didžiausia problema buvo sunkiai suprantami biurokratizuoti strategijų vertinimo kriterijai (28 paveikslas).

Ypač didelė kliūtis buvo tai, kad bandomųjų integruotų vietos plėtros strategijų vertinimo kriterijai buvo paskelbti vėliau nei vyko VVG narių mokymai ar pradėtos rengti vietos plėtros strategijos. VVG buvo labai sunku pasirengti vietos plėtros strategijos rengimo planą. Buvo pernelyg trumpi ir/arba neaiškūs (keičiami) strategijų parengimo ir pateikimo terminai (dažniausiai pastaroji problema buvo vertinam 9 balais). Nuolat atkeliamas strategijų pateikimo NMA terminas įnešė neskaidrumo ir sukūrė tam tikrą įtampą, nes pastarąjį laikotarpį visos VVG tarpusavyje konkuravo ir stengėsi patekti į „laimingųjų septintuką“.

Į strategijos rengimą buvo sunku įtraukti verslininkus. Pastarosios problemos dažniausiai buvo vertinamos 9 balais. Tai ypač jautė tos VVG, kurios rengė bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, bet šiame etape negavo finansavimo joms įgyvendinti. Kitoms VVG strategijų vertinimo kriterijai buvo aiškesni, o verslininkus įtraukti buvo lengviau. Neseniai susikūrusioms arba savarankiškai nerengusioms strategijų VVG, didesnė problema yra įtraukti į šią veiklą kaimo bendruomeninės organizacijos.

28 pav. Lietuvos VVG pagrindinių problemų, rengiant bandomąsias vietos plėtros strategijas, dažniausiai pasitaikę vertinimai ir vidutinis rangas, balais
Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Dar 2005 metais atlikta VVG veiklos analizė (VVG..., 2005) parodė, kad didžioji dalis VVG bandomąją vietos plėtros strategiją rengė tik savo jėgomis, į šią veiklą neįtraukdamos arba labai mažai įtraukdamos vietos gyventojus ir kitus kaimo plėtros dalyvius. VVG nariai nepakankamai skyrė dėmesio atstovaujama teritorijų gyventojų mobilizavimui, jų motyvavimui prisidėti prie VVG veiklos. Tokių požymių išliko ir vėlesniuose strategijų rengimo darbuose. Tačiau tenka pastebėti, kad VVG vis tik kaimo bendruomenines organizacijas į strateginių sprendimų priėmimą įtraukia daugiau nei vietos valdžios atstovai.

Kaip vieną svarbiausių strategijų rengimo problemų VVG nariai nurodė lėšų trūkumą (28 paveikslas). Čia dažniausiai pasitaikantis vertinimas buvo 10 balų. Tai rodo, kad gauta 12 tūkst. Lt parama rengiant vietos plėtros strategiją buvo per maža, o kitų lėšų strategijos rengimui VVG nepritrukė arba jos buvo nepakankamos.

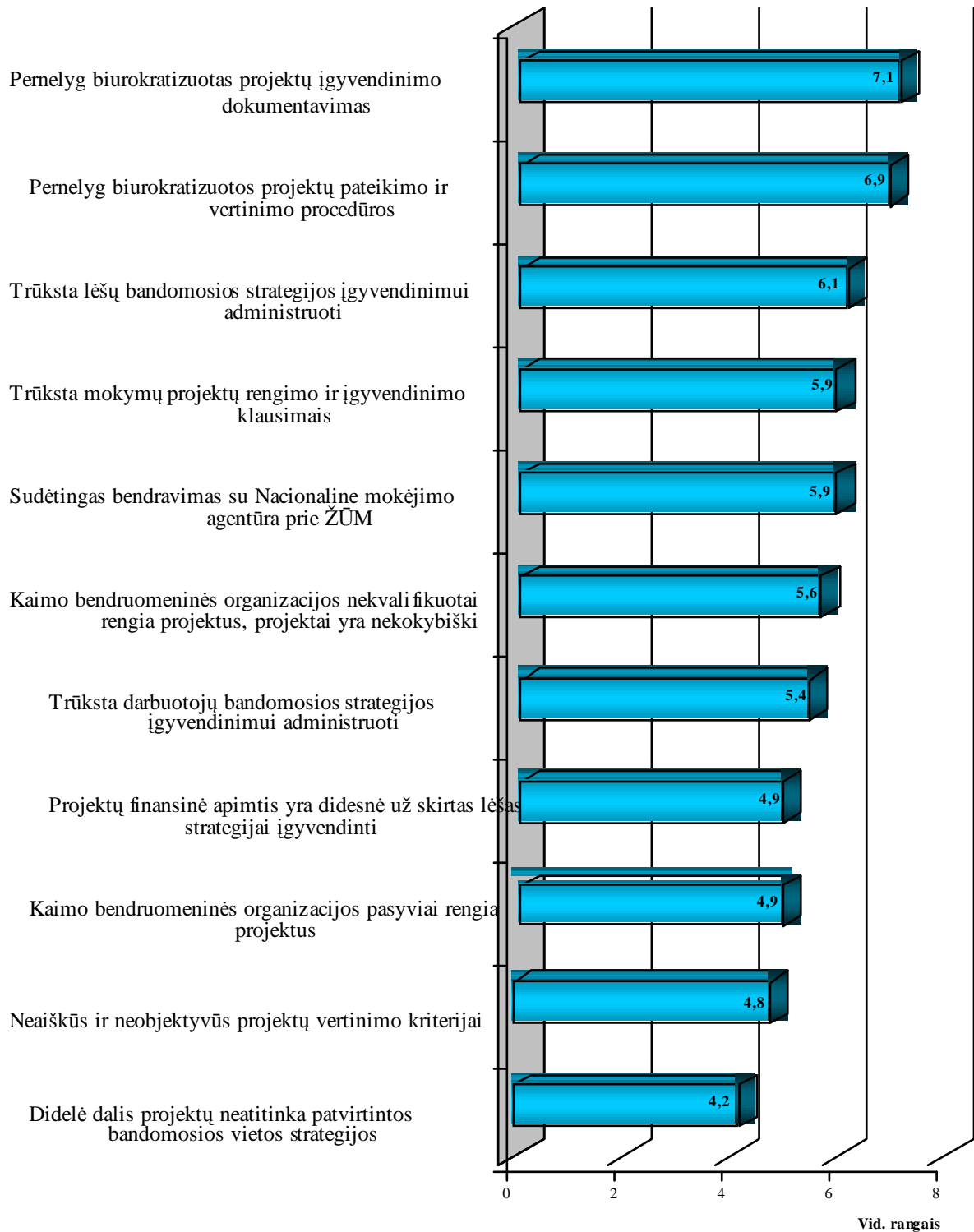
Reorganizuotoms, neseniai susikūrusioms arba savarankiškai nerengusioms vietos plėtros strategijų VVG aktualiausia problema, įvertinta 7,3 balo, yra **kompetentingų konsultantų trūkumas** (žiūrėti 5 priedo 8 pav.). Tai rodo, kad pirmajame LEADER metodo įgyvendinimo periode, konsultantų kvalifikacija padidėjo nepakankamai, naujai susikūrusios VVG konsultantus sunkiai randa, o jau patirtį turinčios VVG retai bendradarbiauja su mažai pažengusiomis VVG arba jos nariai neužsiima konsultacine veikla.

3.4. Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimo pagrindinės problemos

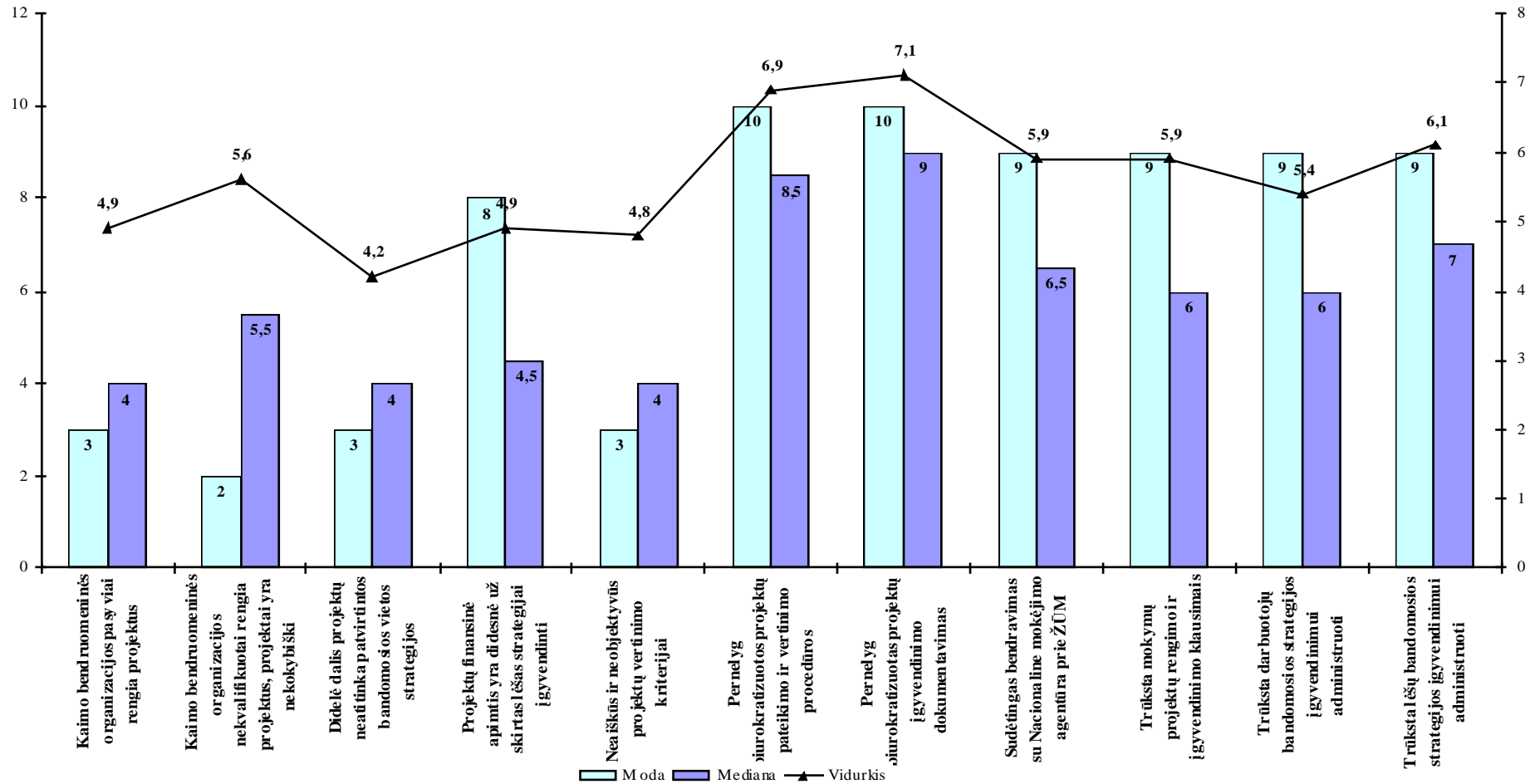
Dabartiniame LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo etape pagrindiniai ir sudėtingiausi darbai yra projektų pagal patvirtintas bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas rengimas, paraiškų projektų finansavimui gauti teikimas ir projektų įgyvendinimas. Šie darbai yra ir mažiausiai aiškūs, nes projektinė veikla pagal LEADER+ pobūdžio priemonę yra tik prasidėjusi. Remiantis bandomųjų integruotų vietos plėtros strategijų įgyvendinimo problemų (jas vertino tik strategijas įgyvendinančių VVG nariai) reitingo sąrašu (29 paveikslas), galima teigti, kad aktualiausias yra **pernelyg biurokratizuotas projektų įgyvendinimo dokumentavimas** (7,1 balo) ir **pernelyg biurokratizuotos projektų pateikimo ir vertinimo procedūros** (6,9 balo). Pastarąsias procedūras nusistatė pačios VVG. Nedidelė VVG veiklos patirtis, finansinė atsakomybė vertė VVG narius elgtis atsargiai. Todėl pateikiant projektus, prašoma kaimo bendruomeninių organizacijų arba kitų vietos plėtros veikėjų atskleisti, kaip buvo konsultuotasi su vietos gyventojais, partneryste, reikalaujama visa tai įrodančių dokumentų. Siekiant, kad projektai atitiktų bandomosios integruotos vietos plėtros strategijos prioritetus, tikslus ir uždavinius, VVG turėjo pasirengti projektų atrankos kriterijus ir pagal juos projektus atrinkti. Pastarosioms procedūroms atlikti reikia daug žinių ir darbo sąnaudų, VVG nariai tai dažniausiai darė pirmąjį kartą.

VVG narių – respondentų nuomone, trečioji pagal aktualumą (reitingo pozicijos numerį) problema - lėšų bandomosios integruotos strategijos įgyvendinimui administruoti trūkumas. Ji įvertinta 6,1 balo (29 paveikslas). Yra atvejų, kai projektų finansinė apimtis yra didesnė už skirtas lėšas strategijai įgyvendinti (dažniausias vertinimas yra 8 balai) (30 paveikslas). Be to, VVG nariai – respondantai dažnai atžymėdavo, kad trūksta mokymų projektų rengimo ir įgyvendinimo klausimais (vidutinis rangas 5,9 balo) (29 paveikslas). Galima daryti prielaidą, kad projektų pateikimo ir vertinimo procedūros buvo sudėtingos dėl VVG narių kompetencijos ir įgūdžių stokos.

29 pav. Lietuvos VVG problemų, įgyvendinant bandomąją vietos plėtros strategiją, vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)
Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

30 pav. Lietuvos VVG pagrindinių problemų, įgyvendinant bandomąsias vietos plėtros strategijas, dažniausiai pasitaikę vertinimai ir vidutinis rangas, balais

Sociologinės apklausos rezultatai. LŽŪU duomenys, 2004 m.

VVG nariams buvo nemažai organizuota mokymų projektų rengimo ir įgyvendinimo klausimais. Tačiau jie buvo organizuoti žymiai anksčiau, negu realiai pradėtas projektų rengimas ir įgyvendinimas. Be to, į realų projektų rengimą įsijungė ir nauji kaimo plėtros veikėjai. Todėl, VVG narių pageidavimas periodiškai kartoti mokymus apie projektų rengimą ir įgyvendinimą yra visiškai pagrįstas.

VVG vis dar siaurai žiūri į lėšų šaltinius strategijoms įgyvendinti. Visos finansinės problemos siejamos tik su finansavimu pagal LEADER+ pobūdžio priemonę. Jos turėtų aktyviau ieškoti ir alternatyvių vietos plėtros strategijų finansavimo šaltinių. Tik viena VVG pažymėjo, kad negavusi finansavimo pagal LEADER+ pobūdžio priemonę, bandomąją integruotą vietos plėtros strategiją įgyvendina iš kitų lėšų. **Labai silpnai VVG dirba su fondais, finansuojančiais NVO projektus. Tik 2 VVG deklaravo, kad gavo finansinę paramą iš Jungtinių tautų mažųjų projektų fondo. Ne visos VVG sugebėjo gauti lėšų ir iš savivaldybių.**

VVG akcentuoja ir sudėtingą bendravimą su NMA sprendžiant projektų finansavimo klausimus. Ši problema vertinama gana aukštu balu (vidutinis rangas 5,9 balo) (30 paveikslas). **Tai skirtingais principais dirbančių institucijų bendradarbiavimo problema, kuri greitai ir formaliais sprendimais negali būti išspręsta. Profesionalėjant VVG turi vis geriau perprasti formalias finansines procedūras, o NMA darbuotojai geriau perprasti LEADER metodą ir šios programos dvasią.**

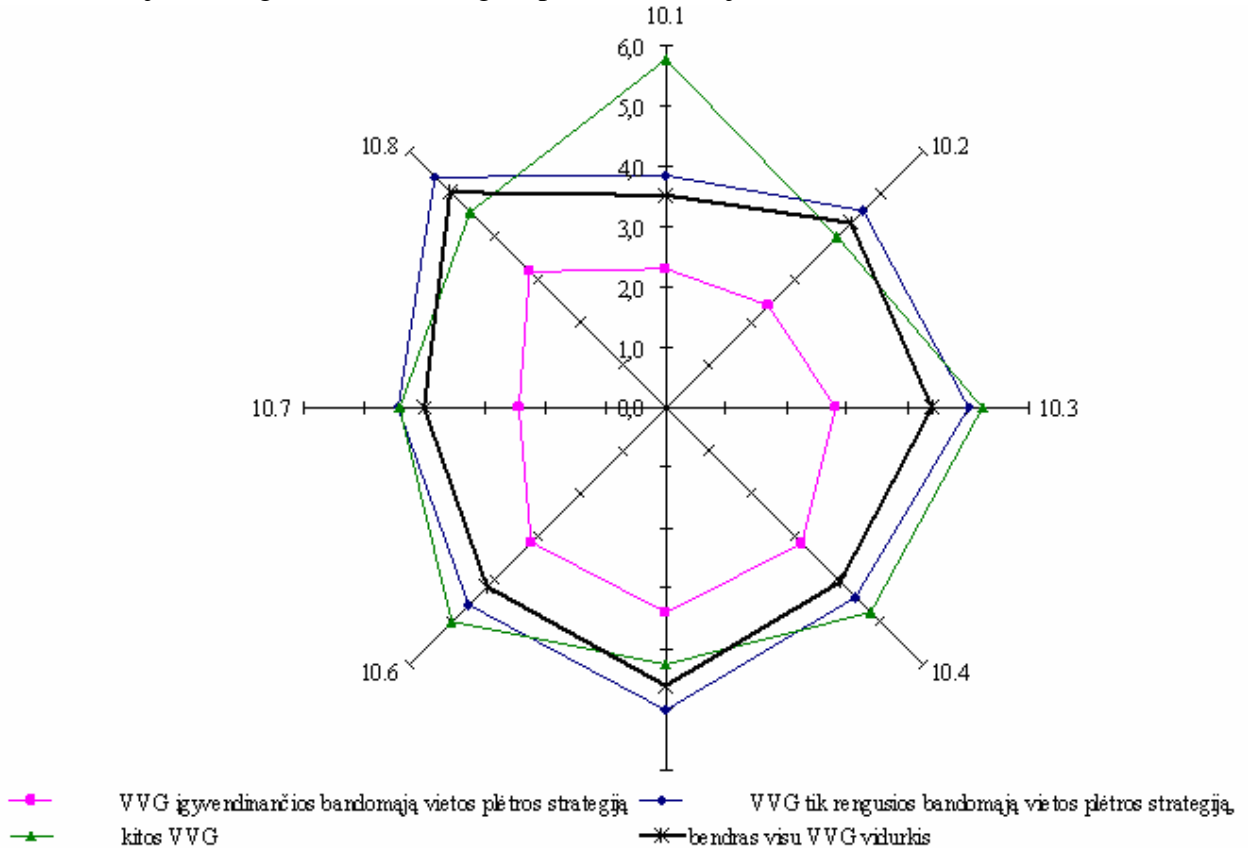
Dar viena problema, nurodyta VVG narių – respondentų, nepakankama kaimo bendruomeninių organizacijų kvalifikacija rengiant projektus, nekokybiškų projektų teikimas VVG (29 paveikslas). Kadangi trūksta darbuotojų bandomųjų vietos plėtros strategijų administravimui, o kaimo bendruomeninės organizacijos nepakankamai kokybiškai rengia projektus, galima daryti prielaidą, kad VVG turėtų naudoti 2-iejų pakopų paraiškų atranką. Didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas projektų, praėjusių pirmąją atrankos pakopą, tobulinimo procesui ir konsultavimui. Konsultavimasis, rengiant strategiją, ir konsultavimas, rengiant projektus, turėtų būti intensyvesnis ir grindžiamas aktyviais konsultavimo ir mokymo metodais.

Kadangi vietos verslininkai neaktyviai dalyvavo rengiant vietos plėtros strategijas, VVG priimtiems sprendimams trūko racionalumo. Galima daryti prielaidą, kad įgyvendinant kai kurias bandomąsias strategijas, prioritetingos kryptys nebuvo patrauklios kaimo bendruomeninėms organizacijoms, todėl kai kuriose VVG buvo nedidelis pateiktų projektų skaičius (vidutinis rangas 4,9 balo), o dalis projektų neatitiko patvirtintos bandomosios vietos plėtros strategijos (vidutinis rangas 4,2 balo).

3.5. VVG administracinių įgūdžių vertinimas

Atliktas VVG veiklos monitoringo tyrimas parodė, kad VVG įgūdžiai yra labai skirtingi. Pirmiausia tai priklauso nuo veiklos trukmės ir sukauptos patirties. **Geriausiais savuosius įgūdžius vertina nariai tų VVG, kurios jau yra sukaupusios nemažai patirties ir šiuo metu jau įgyvendina bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas. Blogiausiais savuosius įgūdžius vertina neseniai veiklą pradėjusių VVG nariai (31 paveikslas).**

VVG turimi įgūdžiai buvo vertinami pagal 8 bazines grupes. Įgūdžiai buvo vertinami 10 balų sistemoje. Kuo įgūdžiai kelia daugiau problemų, tuo jie vertinami didesniu balu.

Paaiškinimai

- 10.1 Vadovavimas organizacijai
- 10.2 Organizacijos strategija (veiklos planas)
- 10.3 Žmogiškųjų išteklių valdymas
- 10.4 Komunikacija organizacijoje
- 10.5 Išorinė komunikacija
- 10.6 Darbo organizavimas
- 10.7 Finansų valdymas
- 10.8 Kiti VVG veikloje reikalingi specifiniai įgūdžiai: gyventojų įtraukimas, bendradarbiavimo tinklų kūrimas, kaimo bendruomenių ir kitų NVO konsultavimas, projektų inicijavimas

31 pav. VVG įgūdžių vertinimas pagal atskirų VVG tipų respondentų nuomonę, vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)

Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

VVG, kurios įgyvendina bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, respondentai turimus įgūdžius vidutiniškai vertino nuo 2,3 iki 3,4 balo. Geriausiai vertino vadovavimo organizacijai, organizacijos strategijos (veiklos plano) rengimo bei VVG finansų valdymo įgūdžius (vidutinis įgūdžių vertinimas 2,4 balo, kai max=10). Tai reiškia, kad praktiškai šių įgūdžių, respondentų vertinimu, netrūksta. Kiek silpniau buvo įvertinti komunikacijos organizacijos viduje, darbo organizavimo (vidutinis šių grupių įgūdžių vertinimas - 3,2 balo) ir išorinės komunikacijos (3,4 balo) įgūdžiai.

VVG, kurios tik rengė bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, respondentai turimus įgūdžius vertino kaip vidutinius (įgūdžių vidutinis vertinimas svyruoja nuo 3,9 iki 5,0 balo). Prasčiausiai šio VVG tipo respondentai vertino žmogiškųjų išteklių valdymo, išorinės komunikacijos (vidutinis šių įgūdžių vertinimas 5,0 balo) bei kitus VVG veikloje reikalingus specifinius įgūdžius (vidutinis įgūdžių vertinimas 5,4 balo).

VVG, kurios yra naujai įsikūrusios, respondentai turimus įgūdžius vertino taip pat vidutiniškai, tačiau prasčiau negu respondentai iš VVG, rengusių vietos plėtros strategijas (įgūdžių vidutinis vertinimas svyruoja nuo 4,0 iki 5,8 balo). Silpniausiai buvo įvertinti vadovavimo organizacijai (5,8 balo), žmogiškųjų išteklių valdymo (5,2 balo), darbo organizavimo (5,0 balo) įgūdžiai. Kiti įgūdžiai įvertinti geriau nei vidutiniai, t.y. mažiau nei 5,0 balo.

Galima teigti, kad **VVG narių atlikti administracinių įgūdžių vertinimai yra gan optimistiniai**. Realiai jie yra prastesni ir tai akivaizdu iš VVG praktinės veiklos, ypač dokumentacijos tvarkymo ir finansų valdymo. Beveik visi VVG nariai – respondentai neakcentavo finansų įgūdžių valdymo problemos, nors daugumos VVG gebėjimai pritraukti lėšas iš įvairių šaltinių yra nepakankami.

Apibendrinant galima teigti, kad, ugdant įgūdžius, ateityje reikia atsižvelgti į VVG gyvavimo ciklo stadiją. Pažengusių ir didesnę veiklos patirtį turinčių VVG nariams mokymus bendrais VVG veiklos valdymo ir administravimo klausimais reikėtų keisti į mokymus arba grupines konsultacijas specifinėms VVG veiklos valdymo problemoms spręsti. Mažesnę patirtį turinčių VVG nariams reikalingi mokymai ir konsultacijos ir baziniams ir specifiniams įgūdžiams įgyti.

3.6. VVG trūkstumų įgūdžių vertinimas

Siekiant visapusiškai įvertinti VVG narių trūkstumus įgūdžius, respondentų vertinimui buvo pateikta 31 įgūdžių sritis (32 paveikslas). Šios sritys buvo parinktos iš įvairių VVG veiklos sferų, pradedant nuo organizacinio ir administracinio darbo ir baigiant labai specifinėmis LEADER metodo taikymo sferomis.

Trūkstumų įgūdžių trūkumas buvo vertinamas 5 balų sistemoje. Kuo didesnis įgūdžių trūkumas, tuo didesnis jo vertinimo balas. **Bendras vidutinis visų sričių įgūdžių vertinimas yra 2,7 balo. Tai palyginti labai žemas įgūdžių vertinimo balas ir jis rodo, kad įgūdžių ugdymas yra viena didžiausių LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo problemų.**

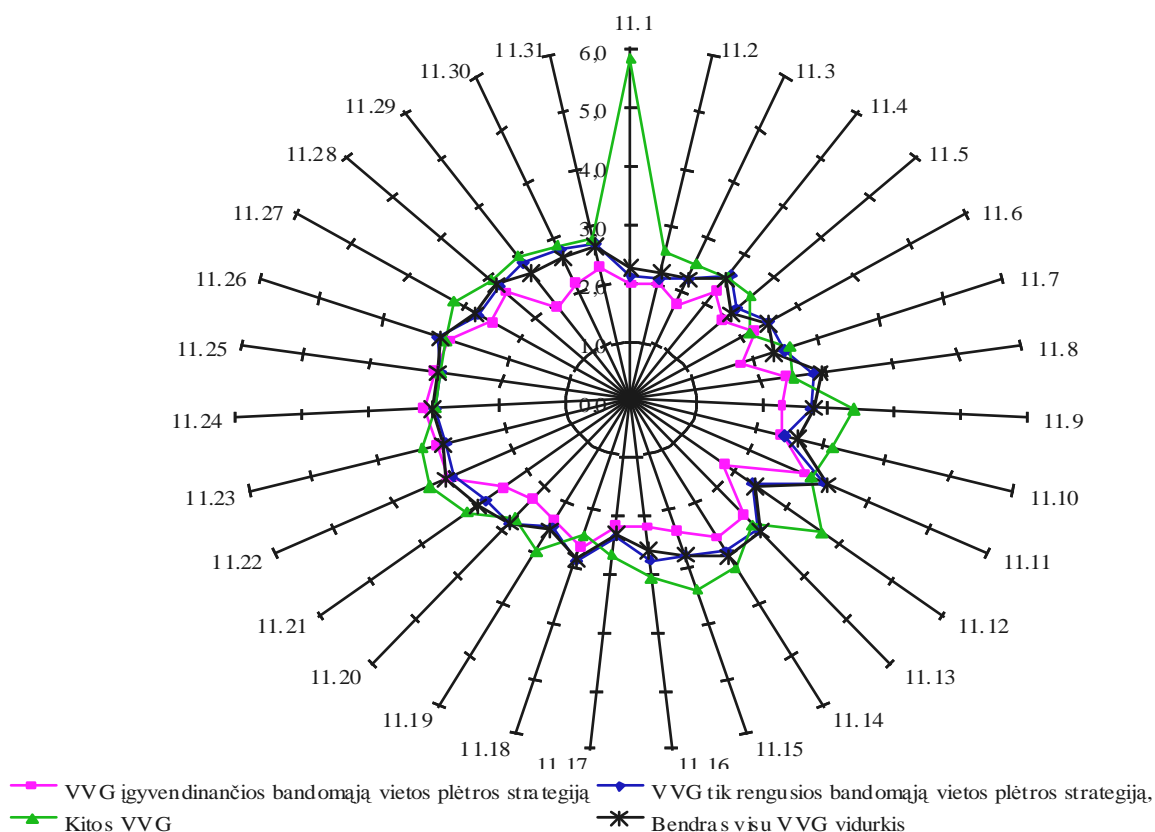
Žemas įgūdžių vertinimas neneigia 2004 - 2006 metais pagal LEADER+ pobūdžio priemonę finansuotų ir organizuotų mokymų rezultatus. Įgūdžiai ir jų poreikiai yra kintantys ir priklauso nuo organizacijos patirties, vystimosi stadijos, naujovių administravime ar LEADER metoduose ir jų taikyme. Todėl ir VVG įgūdžių poreikiai kinta. Sociologinis tyrimas parodė, kad pažengusių ir didesnę veiklos patirtį turinčių VVG įgūdžių poreikiai iš esmės skiriasi nuo neseniai susikūrusių, veiklą pradedančių VVG.

Neseniai susikūrusių veiklą pradedančių VVG pagrindiniai įgūdžių poreikiai yra:

- suvokti ir vykdyti VVG misiją. Šio įgūdžio poreikis buvo vertinamas labai aukštai ir jis rodo, kad veiklą pradedančios VVG dar giliai nesuvokia savo funkcionavimo paskirties. Toks veiklos neapibrėžtumas buvo pastebimas ir anksčiau susikūrusiose VVG. Kai kuriems VVG nariams, ypač tiems, kurie nėra šios organizacijos iniciatoriai ir lyderiai, VVG veikla asocijuojasi ne su kaimo plėtra pagal LEADER metodus, bet su pasinaudojimu finansavimo galimybėmis. Jų nuomone, VVG – tik formali organizacija finansavimui gauti. Tai apsprendžia ir daugelio VVG narių pasyvų dalyvavimą šioje veikloje. Tokioje situacijoje mokymai ir kiti tikrosios VVG misijos bei atsakomybės už jos vykdymą įgūdžių ugdymo metodai yra labai reikalingi. Tai formuoja kertinius VVG veiklos pamatus;

- taikyti savanoriško darbo organizavimo principus. Praktiškai visi VVG nariai dirba savanorio statusu, tačiau šis statusas Lietuvoje nėra aiškiai apibrėžtas ir tai ypatingai mažina VVG veiklos efektyvumą. Šių įgūdžių susiformavimui reikalingas ir teisinis suregulavimas;

- rengti ir priimti strateginius sprendimus, planuoti ir valdyti VVG biudžetą. Tai ryškūs pradedančiosios organizacijos įgūdžių trūkumai.

Paiškinimai

11.1. Suvokti ir vykdyti VVG misiją	11.19. Konsultuoti ir konsultuotis su kaimo plėtros veikėjais
11.2. Atstovauti kaimo gyventojų interesams	11.20. Taikyti projektų inicijavimo, konsultavimo, priežiūros ir vertinimo metodus
11.3. Bendradarbiauti bei prisinti atsakomybę už savo ir organizacijos sprendimus	11.21. Motyvuoti kaimo plėtros veikėjus
11.4. Organizuoti komandinį darbą ir dirbti komandoje	11.22. Žinoti pastatų rekonstravimo (atnaujinimo), viešosios infrastruktūros tvarkymo ar kūrimo principus
11.5. Naudotis informacinėmis technologijomis	11.23. Žinoti Lietuvos kaimo istoriją, kaimo paveldo, kultūros, architektūros puoselėjimo, kraštovaizdžio tvarkymo, vietovės, kraštovaizdžio tradicinio stiliaus išlaikymo principus
11.6. Kitiškai mąstyti, argumentuoti išsakyti savo nuomonę, dalyvauti diskusijose	11.24. Žinoti agrarinės ir aplinkosaugos politikos principus, taip pat aplinkosaugos reikalavimus ir standartus
11.7. Organizuoti ir planuoti VVG veiklą, paįnkinti administratorių, konsultantus	11.25. Žinoti ekologinio ūkininkavimo, vietos produktų pardavimo ir rinkodaros principus
11.8. Inicijuoti, konsultuoti, prižiūrėti ir vertinti projektus	11.26. Žinoti, kaip galima skatinti alternatyvius žemės ir miškų ūkio verslus
11.9. Taikyti savanoriško darbo organizavimo principus	11.27. Žinoti vadybos ir verslumo ugdymo principus
11.10. Bendrauti su kitomis VVG nacionaliniu lygiu	11.28. Žinoti novatoriškumo ir kūrybiškumo ugdymo principus
11.11. Bendrauti su kitomis VVG tarptautiniu lygiu	11.29. Valdyti finansus
11.12. Planuoti ir valdyti VVG biudžetą	11.30. Vesti lėšų ir materialinių vertybių apskaitą
11.13. Pritraukti lėšas iš įvairių programų ir fondų	11.31. Tvarkyti VVG ir projektų dokumentus
11.14. Paįnkinti ir taikyti vietovės/organizacijos rinkodaros, įvaizdžio formavimo priemones	
11.15. Rengti ir priimti strateginius sprendimus	
11.16. Kontroluoti sprendimų įgyvendinimą	
11.17. Žinoti kaimo plėtros politikos ir partnerystės principus	
11.18. Įtraukti VVG narius, kaimo gyventojus į kaimo vietovės plėtros potencialo didinimą ir problemų sprendimą	

32 pav. VVG trūkstamų įgūdžių įvertinimas pagal atskirų VVG tipų respondentų nuomonę
Sociologinės apklausos rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Bandomąsias strategijas įgyvendinančių ir bandomąsias strategijas tik rengusių VVG įgūdžių poreikiai yra panašūs ir jie iš esmės skiriasi nuo naujai susikūrusių VVG įgūdžių poreikių. Šie poreikiai yra žymiai konkretesni ir aprėpia įvairias kaimo plėtros sudėtinės dalis. Didžiausius vidutinius vertinimus gavo šie įgūdžių poreikiai:

- bendrauti su kitomis VVG tarptautiniu lygiu. Tai praktiškai mažai vykdyta, bet labai aktuali VVG veikla, todėl ir jos įgūdžių poreikiai labai akivaizdūs;

- pritraukti lėšas iš įvairių programų ir fondų. Didesnę patirtį turinčioms VVG jau yra aišku, kad LEADER+ pobūdžio priemonė yra tik skatinamasis, bet ne visas reikmes tenkinantis finansavimo šaltinis. Siekiant gyvybingos veiklos, būtina pasinaudoti daugeliu galimų finansavimo šaltinių ir reikia mokėti tai daryti;

- parinkti ir taikyti vietovės ir organizacijos rinkodaros, įvaizdžio formavimo priemones. Tai specialiųjų įgūdžių įgijimo poreikis besiplečiančiai veiklai vykdyti. Vietovės rinkodara yra labai svarbus sėkmingos kaimo plėtros elementas;

- įtraukti VVG narius, kaimo gyventojus į kaimo vietovės plėtros potencialo didinimą ir problemų sprendimą. Strategijų ir pirmųjų projektų rengimo pagal jas patirtis rodo, kad kaimo gyventojų aktyvumas dažniausiai nėra ilgalaikis ir jis susijęs su pirminiu žingeidumo ar individualių poreikių tenkinimu. Ilgalaikis kaimo gyventojų įtraukimas į kaimo plėtros potencialo didinimą yra didelė socialinė – psichologinė problema ir jos sprendimui reikalingi specialūs gebėjimai ir įgūdžiai.

- su konkrečiomis kaimo plėtros sritimis, jų gilesniu pažinimu susiję įgūdžiai. Iš jų VVG nariai – respondentai dažniausiai mini: žinoti pastatų rekonstravimo (atnaujinimo), viešosios infrastruktūros tvarkymo ar kūrimo principus; žinoti Lietuvos kaimo istoriją, kaimo paveldo, kultūros, architektūros puoselėjimo, kraštovaizdžio tvarkymo, tradicinio stiliaus išlaikymo principus; žinoti agrarinės ir aplinkosauginės politikos principus, taip pat aplinkosaugos reikalavimus ir standartus; žinoti ekologinio ūkininkavimo, vietos produktų pardavimo ir rinkodaros principus; žinoti, kaip galima skatinti alternatyvius žemės ir miškų ūkio verslus.

Aiškliai išsakyti VVG narių – respondentų nauji įgūdžių poreikiai rodo, kad būtina išplėsti VVG mokymų tematiką, ją papildyti VVG lūkesčius atitinkamomis temomis.

IŠVADOS

1. Lietuvos strateginis apsisprendimas įtraukti į 2004 – 2006 metų BPD „LEADER pobūdžio priemonę“, skirtą visavertės kaimo bendruomenių iniciatyvų palaikymo sistemos gebėjimams išugdyti, buvo savalaikis ir socialiai bei ekonomiškai reikšmingas. Šis apsisprendimas davė pradžią koordinuotam ir visapusiškam LEADER programos didelės metodinės patirties perėmimui ir jos sisteminiam diegimui endogeninės kaimo plėtros procesuose.

2. Atsižvelgiant į LEADER+ pobūdžio priemonės inovatingumą, šios priemonės įgyvendinimo eiga, nežiūrint kai kurių veiksnių neapibrėžtumo, vėlavimo bei koregavimo, vertinama, kaip nuosekli, gerėjanti ir kryptinga pagal užsibrėžtus tikslus ir uždavinius. Vyksta gebėjimų ugdymas ne tik pačiose LEADER+ pobūdžio priemonės veiklose, bet ir šios priemonės administravime. Tai svarbu žvelgiant į 2007 – 2013 metų programavimo laikotarpį, kai LEADER programos apimtys Lietuvoje bus daug kartų didesnės ir šios priemonės administravimas turės daug didesnę reikšmę.

3. LEADER+ priemonės uždavinys - sukurti endogeninei kaimo plėtrai būtiną institucinę struktūrą – praktiškai yra įvykdytas. Priemonės įgyvendinimo metu kaimo bendruomeninių organizacijų skaičius patrigubėjo. Įgyvendinant šį uždavinį, susikūrusios VVG aprėpia apie 97 proc. šalies kaimo vietovių teritorijos. Iš šios priemonės finansuojami mokymai ir konsultavimas užtikrina tuometinių VVG narių žinių ir gebėjimų poreikius, bandomųjų vietos plėtros strategijų parengimą, o pagal atrinktas strategijas – jų įgyvendinimą. Tačiau šios žinios ir gebėjimai nėra ilgalaikiai.

4. Bandomosios integruotos vietos plėtros strategijos buvo rengiamos plačiu mastu. Jų buvo parengta ir pateikta vertinti 2,7 karto daugiau negu nustatytas įgyvendinamų strategijų skaičius. Tai užtikrina galimybę taikyti strategijų atrankos konkurencinį modelį. Strategijų rengimo įgūdžiai ir patirtis dar nėra didelė, todėl teigiamai vertintinas LR ŽŪM sprendimas atlikti BPD koregavimą ir užtikrinti visų parengtų strategijų (atrinktų ir neatrinktų) tobulinimą.

5. Šiuo metu prasčiausiai įgyvendinamas LEADER+ pobūdžio priemonės uždavinys - skatinti ir stiprinti tarptautinį VVG bendradarbiavimą. Įgyvendinant šį uždavinį jokių realių poslinkių nėra, o VVG tarptautinės partnerystės įgūdžiai yra visiškai silpni, pačių VVG narių vertinami prasčiausiai.

6. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimas jau turi poveikį endogeninės kaimo plėtros aplinkai: gerėja VVG bendradarbiavimas su vietos savivaldos institucijomis, aktyvėja kaimo bendruomenės, sukurtos papildomos galimybės gamtos įvairovei ir kultūros paveldui išsaugoti, kaimo tradicijoms atgaivinti, alternatyviai veiklai plėtoti.

7. Šalies kaimo plėtros lyderiai žino LEADER programos specifinius principus ir nemato didelių sunkumų juos taikydami. Tačiau šių principų taikymas daugiau ryškus tik apibrėžiant veiklos tikslus ir uždavinius ir mažai pastebimas organizaciniuose veiksmuose.

8. Kaimo vietovių socialinės – ekonominės situacijos pokyčiai gali turėti ne tik teigiamą, bet ir neigiamą poveikį LEADER+ pobūdžio priemonės ir tolesniam LEADER metodo įgyvendinimui. Kaimo aktyvių gyventojų spartus mažėjimas, jų didėjantis ekonominis užimtumas gali dar daugiau sumažinti kaimo gyventojų visuomeninį aktyvumą sprendžiant bendras endogeninės kaimo plėtros problemas.

9. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo pagrindinės problemos yra:

9.1. Nors visų VVG valdybų sudėtys atitinka partnerystės principu apibrėžtus reikalavimus, tačiau realiai didžiąją darbų dalį atlieka 1 – 3 aktyvūs nariai. Nėra aiškiai apibrėžta VVG organizacinė struktūra ir darbų paskirstymas. VVG narių aktyvumas, gebėjimai bei įgūdžiai yra labai skirtingi. Didelė darbų našta aktyviausiems VVG nariams mažina jų darbingumą ir skatina nusivylimą darbo prasmingumu. Nesutvarkytas savanoriško darbo reglamentavimas.

9.2. Socialiniai ekonominiai partneriai, deleguodami atstovus į VVG, nelabai gilinasi į VVG veiklą, jos tikslus ir turi pakankamai siaurą požiūrį į VVG misiją plėtojant Lietuvos kaimo vietas.

Labai daug problemų turi VVG partnerystė su verslininkais. Verslininkų įsitraukimas į VVG veiklą dažnai yra formalus.

9.3. Nesukurta (arba neefektyvi) VVG bendravimo ir konsultavimosi su atstovaujamos teritorijos gyventojais sistema.

9.4. Nepakankamai gilus LEADER metodo principų ir LEADER programos misijos suvokimas. Dažnai į VVG žiūrima ne į kaip būtiną instituciją endogeninei kaimo plėtrai, bet kaip į formalią struktūrą, reikalingą ES lėšoms gauti.

9.5. 2004 – 2006 metų laikotarpiu VVG rengiant bandomąsias integruotas vietos plėtros strategijas, didžiausia problema buvo sunkiai suprantami biurokratizuoti strategijų vertinimo kriterijai, o jas įgyvendinant - pernelyg biurokratizuotas vietos plėtros projektų įgyvendinimo dokumentavimas ir pernelyg biurokratizuotos vietos plėtros projektų pateikimo ir vertinimo procedūros.

9.6. Kompetentingų konsultantų trūkumas.

9.7. Sudėtingas VVG bendravimas su NMA sprendžiant vietos projektų finansavimo klausimus. Tai skirtingais principais dirbančių institucijų bendradarbiavimo problema.

9.10. Nepakankami VVG gebėjimai pritraukti lėšas iš kitų finansinių šaltinių.

9.11. Nepakankami jaunų, neseniai susikūrusių VVG administraciniai gebėjimai.

REKOMENDACIJOS

Siekiant sėkmingai užbaigti LEADER+ priemonės įgyvendinimą ir sudaryti palankias sąlygas LEADER metodo taikymui plačiu mastu 2007 – 2013 metų laikotarpyje, tikslinga:

1. VVG nariai, ypač VVG pirmininkas, ir struktūrinę paramą administruojančių institucijų darbuotojai didžiausia darbo VVG ir bendruomenėje vertybe turi laikyti žmogų, kurio savirealizacijai reikia pozityvios socialinės veiklos, paremtos demokratijos principais. Išanalizavus VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemas galima daryti prielaidą, kad ne kiekviena VVG pajėgi kokybiškai atlikti savo funkcijas ir numatyti efektyviausias veiklos sritis, todėl būtina ugdyti pačią VVG, kaip savanorišką organizaciją. VVG kūrimosi ir augimo etape reikia tikslingai organizuoti socialinį ugdymą arba intensyvų pozityviosios socializacijos procesą. VVG ugdymo metodą tikslinga grįsti 3 pagrindiniais principais, kurie sudaro VVG ugdymo organizavimo pagrindus.

- *Įgalinimas*⁴. VVG darbas turėtų būti organizuojamas taip, kad kiekvienas galėtų pats perduoti žinias, o mainais gauti žinių iš artimosios aplinkos.

- *Ryšio palaikymas*. Būtina siekti nustatyti ryšį su aplinka, kad jis būtų prasmingas individui, svarbu kurti ryšius ir naujas struktūras, bendravimo sistemas, kurių veiklos pagrindas būtų socialinių ryšių, abipusio pasitikėjimo ir lygiaverčių santykių stiprinimas.

- *Bendravimas veikiant*. Išskirtinę reikšmę skirti bendravimui artimiausioje aplinkoje, kas leistų suvokti ir koordinuoti žinias, įgytas per instrumentinę, normatyvinę ir vaidmenų žaidybinę veiklą. Pozityvūs ryšiai formuojasi nugalint įvairius nesutarimus ir socialinius konfliktus bendruomenėse, VVG. Susitarimas VVG nėra pasiekiamas iš karto, tai partnerinio darbo ir bendros veiklos rezultatas.

2. Programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centras turi daugiau remti Lietuvos VVG tarptautinių ir tarpautinių ryšių su kitų ES šalių VVG ir LEADER tinklais plėtojimą. Ypač reikia skatinti VVG dalytis patirtimi ir naudotis sėkmingos veiklos pavyzdžiais vietos, regionų, nacionaliniu bei Europos lygiais.

3. Parengti metodines VVG tarptautinių ryšių plėtojimo rekomendacijas, kurios turėtų būti itin svarbios šiose srityse:

- sudarant galimybes Lietuvos VVG keistis su ES šalių VVG informacija įvairiais teminiais, horizontaliais ir metodiniais klausimais;

- remiant gerosios patirties sistemimą ir sklaidą;

- bendradarbiaujant su kitomis ES šalių įstaigomis ir institucijomis; įgyvendinančiomis naujas regioninės ir kaimo plėtros idėjas ir metodus bei atskleidžiančiomis gautus rezultatus per INTERREG IV programą.

4. VVG narių ir administratorių mokymas turi būti įtrauktas į visus vietos plėtros strategijos rengimo ir įgyvendinimo etapus, atsižvelgiant į galimą jo naudą kaimo plėtros veikėjams ir jų poreikius; t. y., skirtingais lygiais taikant mokymosi metodus. Išskirtinis dėmesys turi būti kreipiamas naujai įsikūrusių VVG narių mokymui. Reikia peržiūrėti ir išplėsti VVG narių ir administratorių mokymo tematiką pagal kintančias aplinkybes ir poreikius.

5. Organizuoti kuo įvairesnius mokymus vietos plėtros projektų rengimo ir įgyvendinimo klausimais, ypač didelį dėmesį kreipiant VVG samdomų administratorių kvalifikacijai šioje srityje. Programos LEADER ir žemdirbių mokymo metodikos centras turi organizuoti reguliarius mokymus ir konsultacijų sesijas VVG administratoriams.

6. Kaimo gyventojų bei vietos verslininkų aktyvumą galima padidinti, sudarant VVG rėmėjų duomenų bazę ir su jais palaikant nuolatinį ryšį, periodiškai juos informuojant apie VVG veiklą.

---

⁴ Žmogaus autonomiškumo ir dalyvavimo valdyme siekimas; siekia pusiausvyros tarp individo ir aplinkos. Procesas, kai individas įgyja jausmą, kad gali kontroliuoti savo gyvenimą. Tai panaikina bejėgiškumo jausmą, todėl vyksta spartūs asmeninio žmogaus gyvenimo pokyčiai, kurie daro įtaką ir socialinės sistemos pokyčiams.

7. Didesnę paramą skirti vietos plėtros projektų rengėjų mokymui ir konsultavimui, ypač kai rengiami integruoti, siekiantys didesnės pridėtinės vertės projektai. Skatinti VVG, kad jos užsiimtų kaimo bendruomenių ir kitų potencialių vietos projektų rengėjų konsultavimu.

8. VVG turėtų naudoti 2-iejų pakopų vietos plėtros projektų paraiškų atranką.

9. Parengti apskričių viršininkų bei savivaldybių administracijoms ir kitoms viešojo administravimo institucijoms rekomendacinį kaimo plėtros sprendimų priėmimo modelį, parodant visų institucijų funkcijas ir VVG vaidmenį.

10. Papildyti valstybės ir savivaldybių tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo programas LEADER metodo taikymo kaimo plėtros politikoje temomis.

11. Populiarinti VVG veiklą periodinėje ir specialiojoje spaudoje, periodiškai pristatyti VVG veiklą socialiniams ekonominiams partneriams.

12. Teisiškai apibrėžti viešojo administravimo institucijų narių delegavimo į VVG procedūrą.

13. Parengti LEADER metodo integravimo į nacionalinę kaimo plėtros politiką stebėsenos ir vertinimo kriterijų bei rodiklių sistemą, suderintą su ES bendraisiais stebėsenos ir vertinimo reikalavimais, ir pagal ją vykdyti stebėseną bei atlikti galutinį vertinimą.

14. Skatinti savivaldybes steigti nedidelius naujoviškos kaimo plėtros rėmimo fondus vietos lygiu.

15. Skatinti VVG periodiškai vykdyti savo veiklos savianalizę ir gal būt net išorinį vertinimą, kurį remtų LEADER programos ir žemdirbių mokymo metodikos centras.

18. Galutinai išspręsti savanorių darbo teisinius aspektus.

19. VVG, kurių kaimo vietovėse didelė socialinė atskirtis, savo vietos plėtros strategijose turi privalomai numatyti socialinės atskirties mažinimo priemones.

20. Parengti VVG veiklos valdymo ir vietos plėtros strategijos rengimo bei įgyvendinimo praktinį vadovą.

21. Trūkstant novatoriško ir integruoto požiūrio į vietos išteklių panaudojimą, reikalinga VVG mokymuose ir konsultacijose plačiau naudoti gerosios praktikos pavyzdžius, daugiau organizuoti dalykinių ekskursijų, forumų, vaizdo konferencijų, pradėti organizuoti vasaros stovyklas, kurti video filmus.

LITERATŪRA

1. Dėl bandomųjų integruotų strategijų, įgyvendinamų pagal Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento kaimo plėtros ir žuvininkystės prioriteto priemonės „LEADER+ pobūdžio priemonė“ veiklos srities „Bandomosios integruotos strategijos“ sektorių „Bandomųjų integruotų strategijų įgyvendinimas“, bendradarbiavimo komisijos sudarymo/LR žemės ūkio ministro 2007 m. sausio 12 d. įsakymas Nr. 3D-15// http://www.zum.lt/min/Isakymai/dsp_isakymas.cfm?IsakymasID=3282&langparam=LT.
2. Komisijos pranešimas valstybėms narėms nustatantis Bendrijos kaimo plėtros iniciatyvos (Leader+) gaires Nr. 2000/C 139/05 (darbinis variantas) // <http://www.leaderplus.lt/index.php?id=331>
3. Kuzmickaitė, D.K., Bendruomenės dalyvavimo socialinėje ekonomikoje galimybės. Lietuvos bendruomenių tipologija ir ypatumai//Socialinė ekonomika: vietos bendruomenės poreikiai ir galimybės. – Interneto portalas www.bendruomenes.lt, 2004.
4. Lietuvos 2004 – 2006 metų bendras programavimo dokumentas // http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD.
5. Lietuvos 2004 – 2006 metų bendro programavimo dokumento priedas (priemonių aprašai) // http://www.esparama.lt/lt/bpd/apie_BPD.
6. Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų programos priemonės // http://www.zum.lt/min/failai/KPP_programos_priemoniu_aprasymai_lietuviu_kalba.pdf
7. Kaimo bendruomeninių organizacijų narių konsultavimo ir mokymo kokybė ir mokymų poreikis 2007-2013 metais /Taikomojo tyrimo ataskaita (darbo vadovė dr. V.Atkočiūnienė).- LŽŪU, 2007.
8. LEADER programos įgyvendinimo Lietuvoje stebėsenos atlikimas ir rekomendacijų efektyviam programos įgyvendinimui užtikrinti parengimas/Taikomojo tyrimo ataskaita (darbo vadovas dr. J. Čaplikas).- LŽŪU, 2007.
9. Pridėtinė LEADER+ koncepcijos vertė: [mokymo metodinė priemonė / mokslinis redaktorius ir įvado autorius A. Aleksandravičius].- Akademija, 2007. 61 p.
10. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų // Europos bendrijų oficialusis leidinys L 161/1, 1999 m. birželio 26 d.
11. VVG veiklos analizė/Taikomojo tyrimo ataskaita (darbo vadovė dr. V.Atkočiūnienė). - LŽŪU, 2005.

PRIEDAI

LIETUVOS VVG DUOMENŲ PASAS

<u>I. VVG pavadinimas:</u>		
<u>II. VVG būstinės adresas:</u>		
<u>III. VVG įsteigimo data (metai):</u>		
<u>IV. VVG teritorijos administracinė aprėptis (savivaldybės, esant poreikiui - seniūnijos):</u>		
Stebėsenos rodikliai ir jų grupės	Mato vnt.	2006 m.
<u>1. VVG, kaip asociacijos sudėtis:</u>	x	x
<u>1.1 bendras narių skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>1.2 VVG sprendimus priimančio organo (valdybos) narių skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>2. VVG, kaip asociacijos sudėtis pagal atstovaujamus sektorius:</u>	x	x
<u>2.1 kaimo bendruomeninės organizacijos ir kitos NVO</u>	skaičius, vnt.	
<u>2.2 verslo organizacijos</u>	skaičius, vnt.	
<u>2.3 valdžios institucijos</u>	skaičius, vnt.	
<u>3. VVG sprendimus priimančio organo (valdybos) sudėtis pagal tikslines grupes:</u>	x	x
<u>3.1 moterys</u>	asm. skaičius	
<u>3.2 jaunimas (iki 25 m.)</u>	asm. skaičius	
<u>3.3 ūkininkai, verslininkai</u>	asm. skaičius	
<u>4. VVG sprendimus priimančio organo (valdybos) sudėtis pagal profesijas:</u>	x	x
<u>4.1 aplinkos apsaugos specialistai</u>	asm. skaičius	
<u>4.2 paminklosaugos specialistai</u>	asm. skaičius	
<u>4.3 finansų/apskaitos specialistai</u>	asm. skaičius	
<u>4.4 kultūros specialistai</u>	asm. skaičius	
<u>4.5 ekonomistai/vadybininkai</u>	asm. skaičius	
<u>4.6 mokytojai ir kiti pedagogai</u>	asm. skaičius	
<u>5. VVG sprendimus priimančio organo (valdybos) narių, turinčių projektų rengimo ir įgyvendinimo, strateginio planavimo patirties, skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>6. VVG etatinių darbuotojų skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>7. VVG veikloje dalyvaujančių savanorių (įsiforminusių) skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>8. VVG valdybos nariu, baigusiu mokymus pagal BPD 4.6. LEADER+ pobūdžio priemonę, skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>9. VVG teritorijos dydis</u>	km ²	
<u>10. VVG teritorijos bendras gyventojų skaičius</u>	asm. skaičius	
<u>11. VVG teritorijoje veikiančių kaimo bendruomeninių organizacijų skaičius</u>	vnt.	
<u>12. Ar VVG turi pasitvirtinusi savo veiklos reglamentą (neskaitant įstatų)</u>	☐ taip	☐ ne
<u>13. Ar VVG turi pasitvirtinusi susirinkimų organizavimo ir vedimo tvarką</u>	☐ taip	☐ ne
<u>14. Ar VVG rengė bandomąją vietos plėtros strategiją?</u>	☐ taip	☐ ne

15. Bandomosios vietos plėtros strategijos tema (pabraukti):		
15.1 Naujų žinių ir technologijų panaudojimas, kaimo vietovių produktų ir paslaugų konkurencingumui didinti;		
15.2 Gyvenimo kokybės gerinimas kaimo vietovėse;		
15.3 Vietos produktų vertės didinimas, siekiant bendrais veiksmais padėti smulkiems vietos gamintojams patekti į pelningas rinkas;		
15.4 Geriausias gamtos ir kultūros išteklių panaudojimas		
16. Ar VVG parengta bandomoji strategija buvo patvirtinta?	☐ taip	☐ ne
17. Ar VVG įgyvendina bandomąją strategiją?	☐ taip	☐ ne
18. Jei VVG įgyvendina bandomąją strategiją pagal BPD 4.6. LEADER+ pobūdžio priemone, tai:	x	x
18.1 bendras pateiktų VVG vietos projektų skaičius iki 2007-07-01	vnt.	
18.2 pateiktų VVG vietos projektų bendroji finansinė apimtis	tūkst. Lt	
19. VVG atrinkti bandomosios strategijos įgyvendinimui vietos projektai:	x	x
19.1 atrinktų įgyvendinimui vietos projektų skaičius	vnt.	
19.2 atrinktų įgyvendinimui vietos projektų bendroji finansinė apimtis	tūkst. Lt	
20. Jei Jūsų VVG bandomoji strategija nebuvo patvirtinta, tai:	x	x
20.1 strategija yra tobulinama	☐ taip	☐ ne
20.2 strategija yra įgyvendinama iš kitų ne BPD 4.6. LEADER+ pobūdžio priemonės paramos lėšų	☐ taip	☐ ne
21. Ar VVG yra gavusi finansinę paramą iš šių šaltinių:	x	x
21.1 nacionalinių (valstybinių) programų (Žemės ūkio ministerijos ir pan.)	☐ taip	☐ ne
21.2 savivaldybės	☐ taip	☐ ne
21.3 apskrities viršininko administracijos	☐ taip	☐ ne
21.4 kitų ES struktūrinių fondų (be paramos pagal BPD 4.6 priemonę)	☐ taip	☐ ne
21.5 Baltijos Amerikos partnerystės programos (BAPP)	☐ taip	☐ ne
21.6 Jungtinių tautų mažųjų projektų programos (MPP)	☐ taip	☐ ne
21.7 privačių rėmėjų	☐ taip	☐ ne
23. Ar VVG yra užmezgusi ir palaiko ryšius su kitomis Lietuvos VVG?	☐ taip	☐ ne
24. Ar VVG yra užmezgusi ir palaiko ryšius su kitų ES šalių VVG?	☐ taip	☐ ne
25. Ar jūsų VVG priskirtos/deleguotos tam tikros savivaldybės administracijos funkcijos? Jeigu priskirtos tai kokios:	☐ taip	☐ ne

LIETUVOS VVG VADOVŲ IR NARIŲ APKLAUSOS ANKETA

Atliekant LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo monitoringą svarbi kiekvieno asmens, dalyvavusio šioje veikloje, nuomonė. Prašome ją išreikšti užpildydami šią anketą. Užtikriname, kad monitoringo ataskaitoje bus pateikti tik apibendrinti visų respondentų apklausos rezultatai.

Iš anksto nuoširdžiai dėkojame už bendradarbiavimą

I. LEADER+ pobūdžio priemonės įgyvendinimo rezultatai

1. Kaip Jūs vertinate BPD 4.6. „LEADER+ pobūdžio priemonė“ įgyvendinimo eigą nuo 2004 metų iki 2007 metų vidurio:

1. Įgyvendinimas buvo gerai suplanuotas, jis vyko nuosekliai ir sklandžiai;
  2. Trūko koordinavimo, todėl pradžioje buvo daug neaiškumų, blaškymosi, vėlavimo, tačiau palaipsniui viskas susidėliojo ir pastaruoju metu priemonės įgyvendinimas vyksta palyginti nuosekliai ir sklandžiai;
  3. Įgyvendinimas nepakankamai gerai suplanuotas, jaučiamas nuolatinis blaškymasis ir vėlavimas;
  4. Kita (*parašykite*) .....
- .....

2. Prašome įvertinti BPD 4.6 „LEADER+ pobūdžio priemonė“ uždavinių įgyvendinimą

Eil. Nr.	Kriterijai	Įvertinkite 10 balų sistema (10 – aukščiausias; 1 – žemiausias vertinimas)										Neturiu nuomės
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Paskatino kaimo bendruomeninių organizacijų kūrimąsi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2.	Susikūrė ir veiklą plėtoja vietos veiklos grupės	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3.	Parengtos kaimo vietovių studijos, sukurtos integruotos plėtros strategijos	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4.	Susiformavo vietos plėtros strategijų rengimo gebėjimai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5.	Susiformavo vietos plėtros strategijų įgyvendinimo gebėjimai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
6.	Pagerėjo projektų rengimo ir įgyvendinimo gebėjimai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7.	Susiformavo VVG gebėjimai administruoti savo veiklą ir plėtros strategijų įgyvendinimą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
8.	Suteikta finansinė parama kaimo vietovių studijoms rengti ir vietos plėtros strategijoms kurti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
9.	Suteikta techninė parama (mokymai ir konsultacijos)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
10.	Sustiprėjo bendradarbiavimas tarp Lietuvos VVG	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
11.	Sustiprėjo bendradarbiavimas su užsienio VVG	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

3. Prašome įvertinti BPD 4.6 „LEADER+ pobūdžio priemonė“ įgyvendinimo reikšmę (poveikį) šiems kaimo plėtros aspektams:

Eil. Nr.	Kriterijai	Įvertinkite 10 balų sistema (10 – aukščiausias; 1 – žemiausias vertinimas)										Neturiu nuomės
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Gerėja kaimo žmonių požiūris į kaimo ateitį ir didėja pasitikėjimas savo jėgomis sprendžiant vietos problemas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2.	Didėja kaimo bendruomenių aktyvumas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3.	Gerėja kaimo bendruomenių bendradarbiavimas su verslo atstovais	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4.	Formuojasi palankios sąlygos bendrai veiklai kaime kurti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5.	Gerėja kaimo bendruomeninių organizacijų ir VVG bendradarbiavimas su vietos savivaldos institucijomis	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

6.	Gerėja jaunimo įtraukimas į kaimo plėtros iniciatyvas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7.	Stiprėja kaimo bendruomenių partnerystė su kitomis visuomeninėmis organizacijomis	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8.	Gerėja kaimo bendruomenių partnerystė su miestuose gyvenančiais tėviškėnais, miestų organizacijomis ir verslininkais	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9.	Stiprinami kaimo žmonių gebėjimai dalyvauti kitose BPD priemonėse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10.	Sukuriamos papildomos galimybės plėtoti alternatyvias pajamas teikiančias veiklas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11.	Sukuriamos papildomos galimybės gamtos įvairovei ir kultūros paveldui išsaugoti, kaimo tradicijoms atgaivinti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.	Gerėja gebėjimai rengti paraiškas ir įgyvendinti projektus pagal kitas programas (fondus)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4. Prašome įvertinti šiuos socialinius - ekonominius pokyčius Jūsų VVG teritorijoje per 2004 – 2007 metus ir nurodyti institucijas, kurios daugiausiai juos įtakojo (spartino teigiamus pokyčius arba bent veiksmingai stabdė neigiamus pokyčius):

Eil. Nr.	Socialinės – ekonominės padėties kriterijai	Pokyčio tendencija (tinkamiausią pažymėkite pliusu)			Kas daugiausiai darė įtaką šiems pokyčiams? (Pliusais pažymėkite institucijas, kurios savo strateginiais veiksmais labiausiai spartino teigiamus pokyčius arba bent stabdė neigiamus pokyčius)					
		teigiamas (gerėjo, stiprėjo)	neigiamas (blogėjo, mažėjo, silpnėjo)	esminių pokyčių nebuvo	LR Vyriausybė		Apskritis viršrinko administracija	Savivaldybės administracija	VVG ir kitos NVO	Privatios iniciatyvos
					Žemės ūkio ministerija	Kitos ministerijos				
1.	Bendras ekonomikos pokytis									
2.	Žemės ūkio gamyba									
3.	Paslaugų gyventojams plėtra									
4.	Alternatyvi žemės ūkiui veikla kaimo vietovėse									
5.	Kooperacija tapo ūkio subjektu									
6.	Fizinė infrastruktūra (keliai, šildymo, komunikacijos sistemos)									
7.	Socialinės infrastruktūra (mokyklos ir pan.)									
8.	Efektyviai ūkininkaujančiųjų skaičius									
9.	Gyventojų užimtumas									
10.	Gyventojų pajamos									
12.	Žemdirbių pajamos									
13.	Kaimo gyventojų sveikata									
14.	Gyventojų mieste ir kaime skaičius									
15.	Kaimo gyventojų skaičius									
16.	Specialistų (mokytojų, gydytojų, kultūros, žemės ūkio) skaičius kaimo vietovėse									
17.	Socialiai remtinų žmonių skaičius									
18.	Kaimo gyventojų žinios ir gebėjimai									
19.	Kultūros paveldo išsaugojimas (puoselėjimas, pritaikymas dabartiniams poreikiams)									
20.	Kita (rašykite)									

Ką dar norėtumėte pasakyti apie LEADER+ pobūdžio priemonės reikšmę ir jos perspektyvas Jūsų atstovaujamos VVG teritorijoje _____

II. Patirtis, problemos, įgūdžiai

5. Jūsų atstovaujama VVG:

1. Rengė bandomąją vietos strategiją, ji buvo patvirtinta ir dabar įgyvendinama;
2. Rengė bandomąją vietos strategiją, ji nebuvo patvirtinta, todėl dabar tobulinama;
3. Rengė bandomąją strategiją, ji buvo nepatvirtinta, todėl dabar įgyvendinama ne BPD lėšomis;
4. Plėtros strategija rengiama šiuo metu;
5. Kita (rašykite).....

6. LEADER metodo įgyvendinimas reikalauja, kad kiekviena VVG savo veikloje taikytų septynis principus. Prašome įvertinti, kaip Jūsų VVG įgyvendina LEADER principus? (Įvertinkite kiekvieną principą atitinkamame langelyje apibraudami skaičių)

Principai ir vertinimo kriterijai	[vertinkite 10 balų sistema (1 – netaiko principų; 10 – principai pilnai įgyvendinti)]										Neturiu nuomėnės
<i>Pirmasis principas: įveikti žinybiškumą ir užtikrinti bendradarbiavimą tarp svarbiausių vietos plėtros dalyvių, t.y. taikyti teritorinį plėtros principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>Antrasis principas: nuolat konsultuotis su vietos gyventojais ir skatinti juos įgyvendinti savo iniciatyvas, t.y. taikyti „Iš apačios į viršų“ principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>Trečiasis principas: užtikrinti, kad vietos problemos būtų sprendžiamos glaudžiai bendradarbiaujant vietos valdžios, verslo ir bendruomenių atstovams, t.y. taikyti partnerystės principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>Ketvirtasis principas: skatinti vietos problemų naujoviškus sprendimus ir populiarinti novatoriškas idėjas, t.y. taikyti novatoriškumo principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>Pentasis principas: formuoti bendrą požiūrį į vietos problemų sprendimą, t.y. taikyti daugiasektorinio ir integruoto požiūrio principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>Šeštasis principas: spręsti vietos problemas dalyvaujant bendradarbiavimo tinkluose, t.y. taikyti bendradarbiavimo nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
<i>Septintasis principas: spręsti plėtros problemas efektyviai panaudojant vietos galimybes, t.y. taikyti vietos valdymo ir sprendimų priėmimo principą.</i>											
VVG žino, kokių rezultatų ji siekia įgyvendindama šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
VVG nuolat sprendžia organizacinius klausimus, kad	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

taikydama šį principą pasiektų numatytus rezultatus											
VVG nariai turi žinių ir moka taikyti šį principą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

7. Kokios pastebimos VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemos? (Įvertinkite kiekvieną problemą atitinkamame langelyje apibraudami skaičiumi)

Eil. Nr.	Galimų problemų sąrašas	Įvertinkite 10 balų sistema (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)										Neturiu nuomės
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Neapibrėžti VVG veiklos tikslai ir uždaviniai, nėra aiškesnio vaidmens suvokimo	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2.	VVG neturi stipraus lyderio, kuris organizuotų grupės darbą ir ją telktų	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3.	Nereguliari VVG valdybos posėdžiai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4.	VVG valdybos nariai sunkiai susirenka į posėdžius	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5.	Nėra aiškaus darbų pasidalijimo tarp VVG valdybos narių	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
6.	Praktiškai visas VVG valdybos darbas tenka 1-3 nariams	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7.	VVG veiklai trūksta lėšų	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
8.	VVG trūksta metodinės ir techninės paramos	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
9.	Didelis dokumentacijos bei informacijos srautas ir nėra kam jos tvarkyti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
10.	Nėra nuolatinės VVG valdybos susirinkimo vietos/patalpų VVG veiklai užtikrinti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
11.	VVG neturi darbuotojo, kuris dirbtų techninį/administracinį darbą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
12.	Silpnas vietos valdžios palaikymas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
13.	Kaimo gyventojų pasyvumas, abejingumas, netikėjimas vietovės ateitimi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
14.	Vietos verslininkų pasyvumas ir nenoras dalyvauti VVG veikloje	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
15.	Kaimo bendruomeninių ir kitų nevyriausybių organizacijų pasyvumas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
16.	Nesukurta (arba neefektyvi) VVG bendravimo ir konsultavimosi su atstovaujamos teritorijos gyventojais sistema	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
17.	Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

8. Kokios buvo (yra) pagrindinės problemos rengiant bandomąsias vietos plėtros strategijas? (Įvertinkite kiekvieną problemą atitinkamame langelyje apibraudami skaičiumi)

Eil. Nr.	Galimų problemų sąrašas	Įvertinkite 10 balų sistema (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)										Neturiu nuomės
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1.	Buvo (yra) abejonių dėl VVG teritorijos, kuriai rengiama plėtros strategija, ribų	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2.	Buvo (yra) metodiškai sunku nustatyti gyventojų poreikius	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3.	Buvo (yra) metodiškai sunku nustatyti vietos išteklius, kurių pagrindu galima strategiškai planuoti plėtros kiekybinius ir kokybinius pokyčius	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4.	Surasti visą VVG teritoriją aprėpiančias strategines plėtros kryptis	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5.	Trūko novatoriško požiūrio į vietos išteklių panaudojimą	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
6.	Suderinti vietos plėtros strategiją su savivaldybės, regiono ir nacionaliniais strateginiais dokumentais	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7.	Į strategijos rengimą įtraukti verslininkus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
8.	Į strategijos rengimą įtraukti kaimo bendruomenines organizacijas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
9.	Į strategijos rengimą įtraukti vietos valdžios atstovus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

10.	Pernelyg trumpi ir/arba neaiškūs (keičiami) strategijų parengimo ir pateikimo terminai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11.	Sunkiai suprantami ir biurokratizuoti strategijų vertinimo kriterijai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
12.	Trūko (trūksta) kompetencijos konsultantams	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13.	Nebuvo (nėra) bendro darbo tarp VVG ir konsultantų	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
14.	Strategijos rengimui trūko (trūksta) lėšų	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15.	Strategijos rengimui trūko (trūksta) mokymų	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16.	Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

9. Kokios yra pagrindinės problemos įgyvendinant bandomąsias strategijas? (Pildoma, jeigu Jūsų atstovaujamos VVG strategija buvo patvirtinta ir šiuo metu įgyvendinama) (*Įvertinkite kiekvieną problemą atitinkamame langelyje apibraudami skaičiumi*)

Eil. Nr.	Galimų problemų sąrašas	Įvertinkite 10 balų sistema (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)										Neturiu nuomės
1.	Kaimo bendruomeninės organizacijos pasyviai rengia projektus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2.	Kaimo bendruomeninės organizacijos nekvalifikuotai rengia projektus, projektai yra nekokybiški	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3.	Didelė dalis projektų neatitinka patvirtintos bandomosios vietos strategijos	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4.	Projektų finansinė apimtis yra didesnė už skirtas lėšas strategijai įgyvendinti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5.	Neaiškūs ir neobjektyvūs projektų vertinimo kriterijai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
6.	Pernelyg biurokratizuotos projektų pateikimo ir vertinimo procedūros	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7.	Pernelyg biurokratizuotas projektų įgyvendinimo dokumentavimas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
8.	Sudėtingas bendravimas su Nacionaline mokėjimo agentūra prie ŽŪM	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
9.	Trūksta mokymų projektų rengimo ir įgyvendinimo klausimais	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
10.	Trūksta darbuotojų bandomosios strategijos įgyvendinimui administruoti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
11.	Trūksta lėšų bandomosios strategijos įgyvendinimui administruoti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
12.	Kita (<i>parašykite</i>)											

10. Įvertinkite Jūsų VVG įgūdžius įvardintose veiklos srityse. (*Įvertinkite kiekvieną problemą atitinkamame langelyje apibraudami skaičiumi*)

Eil. Nr.	VVG veiklos administravimo sritys	Įvertinkite 10 balų sistema (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)										Neturiu nuomės
1.	Vadovavimas organizacijai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
2.	Organizacijos strategija (ilgalaikiai veiklos planai)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3.	Žmogiškųjų išteklių valdymas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
4.	Komunikacija organizacijoje	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
5.	Išorinė komunikacija	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
6.	Darbo organizavimas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
7.	Finansų valdymas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
8.	Kiti VVG veikloje reikalingi specifiniai įgūdžiai: gyventojų įtraukimas, bendradarbiavimo tinklų kūrimas ir dalyvavimas jų veikloje, kaimo bendruomenių ir kitų NVO konsultavimas, projektų inicijavimas	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
9.	Kita (<i>parašykite</i>)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Ką dar norėtumėte pareikšti apie VVG veiklos patirtį, problemas, įgūdžius? Jei turite neišsakytų minčių, apie ką nebuvo paklausta anketoje, parašykite

---

III. ATSAKYKITE Į KELETĄ KLAUSIMŲ APIE SAVE

1. Jūsų lytis: 1. Moteris; 2. Vyras

2. Jūs esate: 1. VVG pirmininkas 2. VVG valdybos narys 3. VVG narys

3. Jūsų atstovaujama VVG įsteigta:

2004 m.   2005 m.   2006 m.   2007 m.

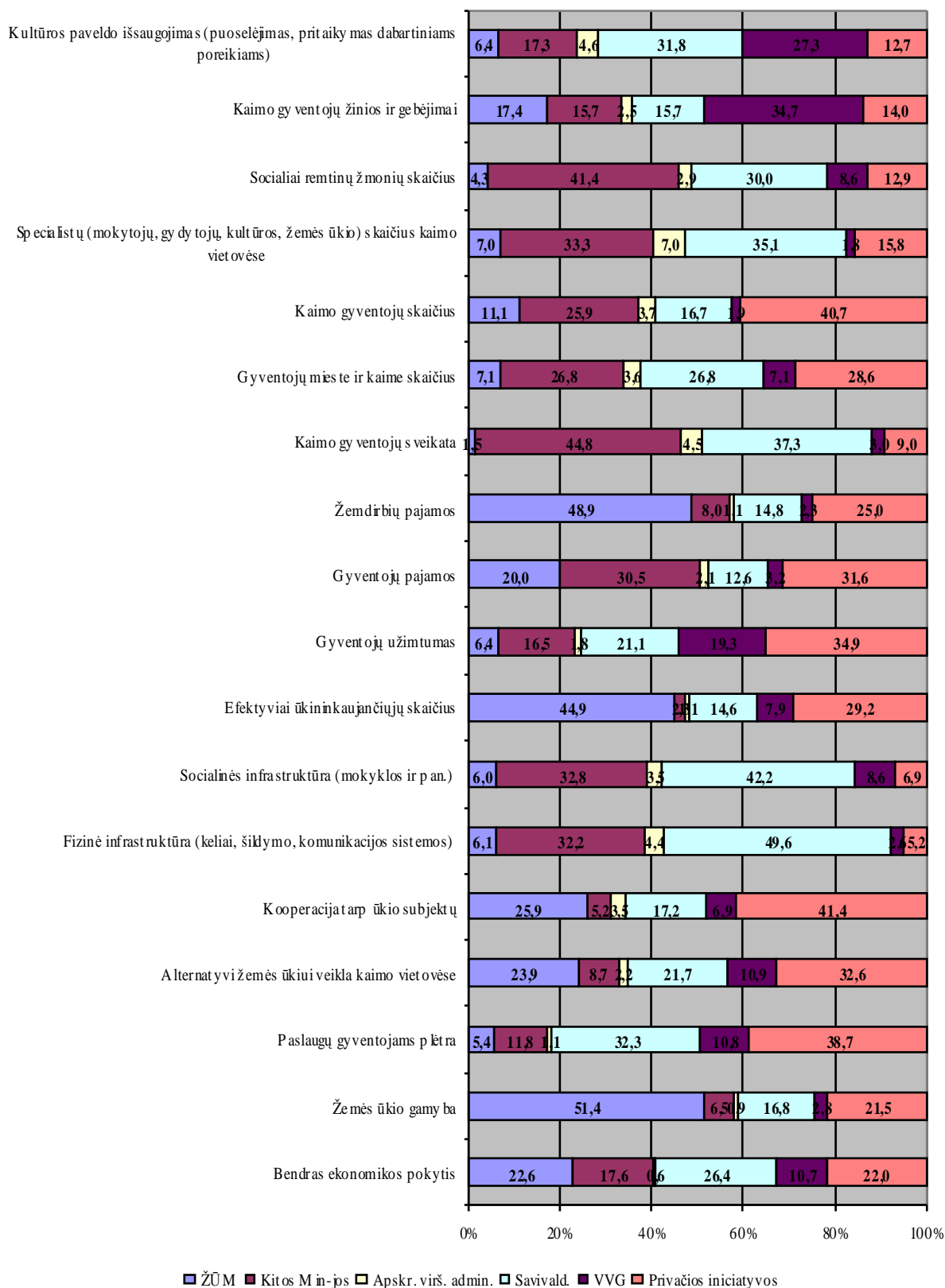
LABAI DĖKOJAME UŽ JŪSŲ ATSAKYMUS !

Lietuvos VVG steigimosi data ir atstovaujama teritorija

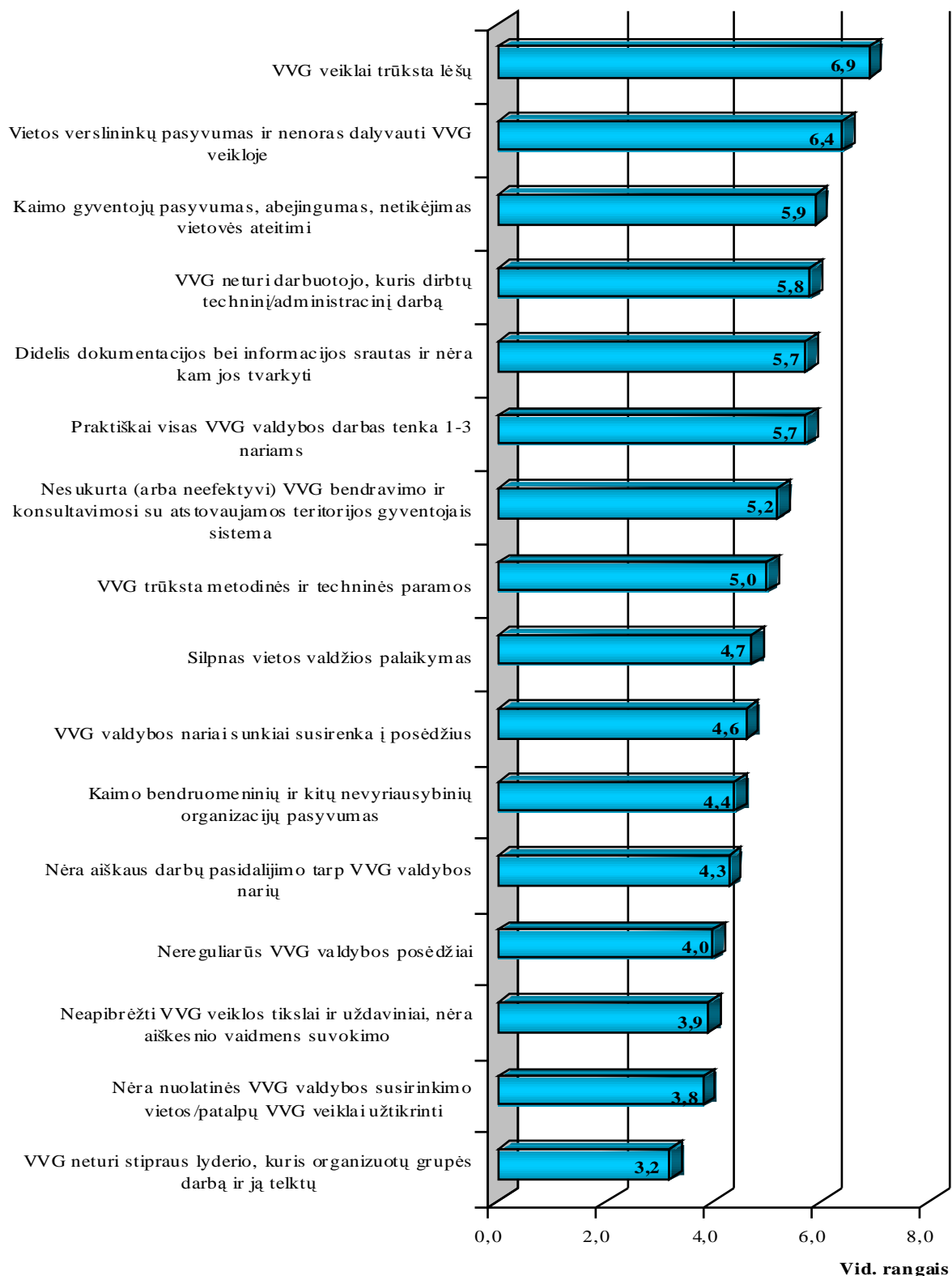
Eil. Nr.	VVG pavadinimas	Įsiregistravimo data	Atstovaujama teritorija
Veikiančios vieno rajono/savivaldybės ribose			
1.	Akmenės r. VVG	2004	Akmenės rajonas
2.	Anykščių r. VVG	2004	Anykščių rajonas
3.	Asociacija „Kaišiadorių r. VVG“	2004	Kaišiadorių rajonas
4.	Birštono VVG	2007	Birštono savivaldybė
5.	Biržų r. VVG	2004	Biržų rajonas
6.	Elektrėnų sav. VVG	2006	Elektrėnų savivaldybė
7.	Jonavos r. savivaldybės VVG	2005	Jonavos rajonas
8.	Joniškio rajono partnerystės VVG	2004	Joniškio rajonas
9.	Kalvarijos VVG	2006	Kalvarijos savivaldybė
10.	Kauno r. VVG	2004	Kauno rajonas
11.	Kėdainių r. VVG	2004	Kėdainių rajonas
12.	Kelmės krašto partnerystės VVG	2004	Kelmės rajonas
13.	Kretingos r. kaimo plėtros asociacija	2004	Kretingos rajonas
14.	Kupiškio r. VVG	2007	Kupiškio rajonas
15.	Molėtų r. VVG "Keisdamiesi keičiame"	2004	Molėtų rajonas
16.	Panevėžio r. VVG	2004	Panevėžio rajonas
17.	Pasvalio r. VVG	2004	Pasvalio rajonas
18.	Plungės r. savivaldybės VVG	2004	Plungės r.
19.	Rokiškio r. VVG	2007	Rokiškio r. Juodupės, Kamajų, Kazliškio, Panemunėlio, Pandėlio ir Rokiškio seniūnijos
20.	Skuodo r. VVG	2007	Skuodo rajonas
21.	Vilkaviškio krašto VVG	2006	Vilkaviškio rajonas
22.	Šakių krašto VVG	2006	Šakių rajonas
23.	Šalčininkų VVG	2003	Šalčininkų rajonas
24.	Šiaulių r. VVG	2004	Šiaulių rajonas
25.	Šiaurės vakarų Lietuvos VVG	2004	Mažeikių rajonas
26.	Šilalės r. VVG	2007	Šilalės rajonas
27.	Šilutės VVG Asociacija "Lamatos žemė"	2004	Šilutės rajonas
28.	Širvintų r. VVG	2004	Širvintų rajonas
29.	Tauragės r. VVG	2005	Tauragės rajonas
30.	Telšių r. VVG	2004	Telšių rajonas
31.	Trakų krašto VVG	2007	Trakų rajonas
32.	Ukmergės r. visuomeninė organizacija	2003	Ukmergės r.
33.	Vilniaus r. VVG	2004	Vilniaus rajonas
34.	VVG "Pakruojio r. partnerystė"	2004	Pakruojio r.
35.	VVG "Radviliškio lyderis"	2004	Radviliškio r.
36.	VVG "Raseinių krašto bendrija"	2004	Raseinių rajonas
37.	VVG "Švenčionių partnerystė"	2004	Švenčionių r.
Veikiančios daugiau nei vieno rajono/savivaldybės ribose			
38.	VVG "Pajūrio iniciatyvos"	2004	Klaipėdos rajonas, Rietavo

			savivaldybė ir Telšių rajono Varnių seniūnija
39.	Pagėgių ir Jurbarko r. savivaldybių VVG "Nemunas"	2004	Pagėgių savivaldybė ir Jurbarko rajonas
40.	Sūduvos VVG	2006	Kazlų Rūdos sav. ir Marijampolės sav. Sasnavos sen.
Veikiančios etnografinio regiono ribose			
41.	Aukštaitijos bendruomenių asociacijos VVG	2004	Utenos, Ignalinos, Zarasų rajonai bei Rokiškio rajono Kriaunų, Jūžintų ir Obelių seniūnijos
42.	Dzūkijos kaimo plėtros partnerių asociacija (Dzūkijos VVG)	2004	Alytaus, Lazdijų, Varėnos rajonai ir Druskininkų savivaldybė

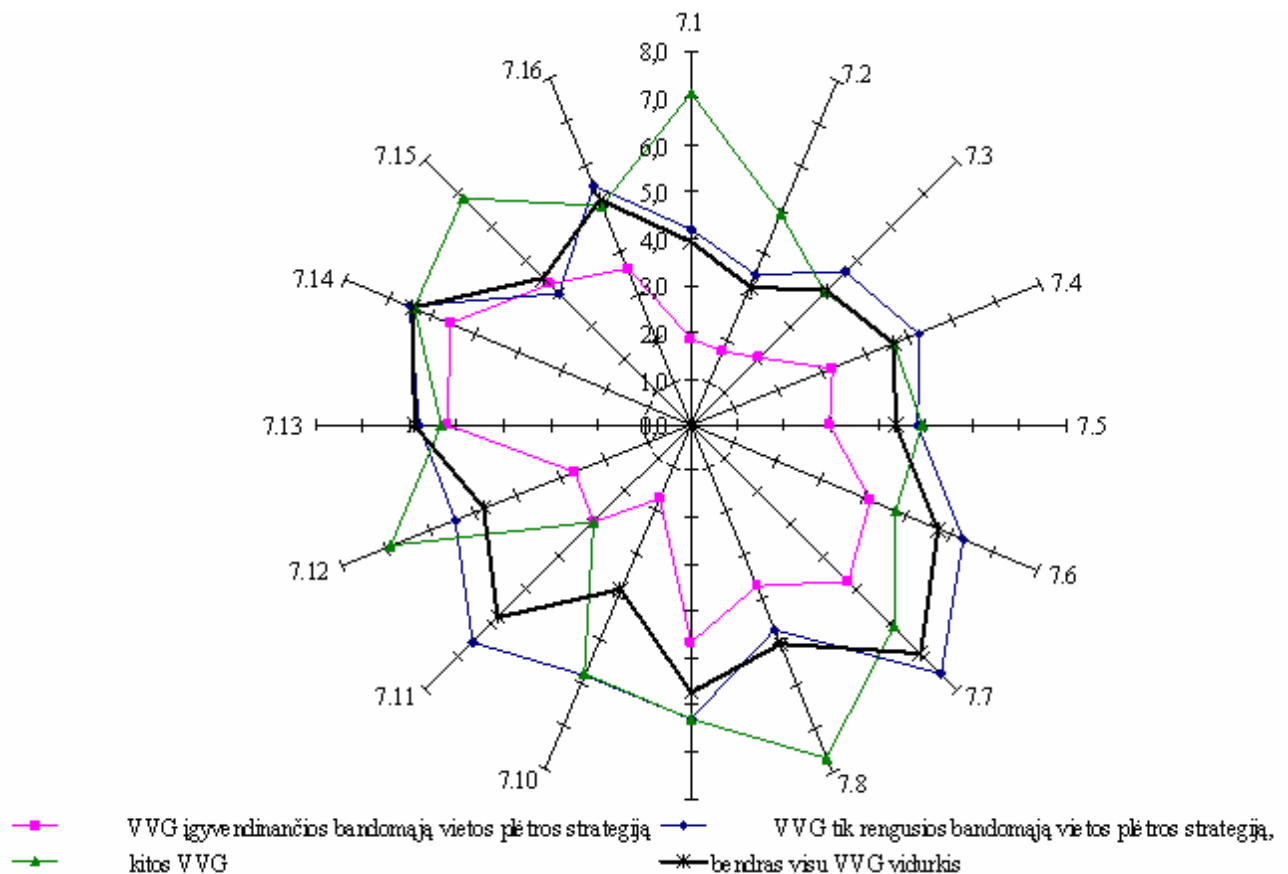

4 priedas. Institucijos, kurios daugiausiai įtakojo pokyčius (spartino teigiamus pokyčius arba bent veiksmingai stabdė neigiamus pokyčius) kaimo vietovėse per 2004 – 2006 metus
Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

1 pav. Lietuvos VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)

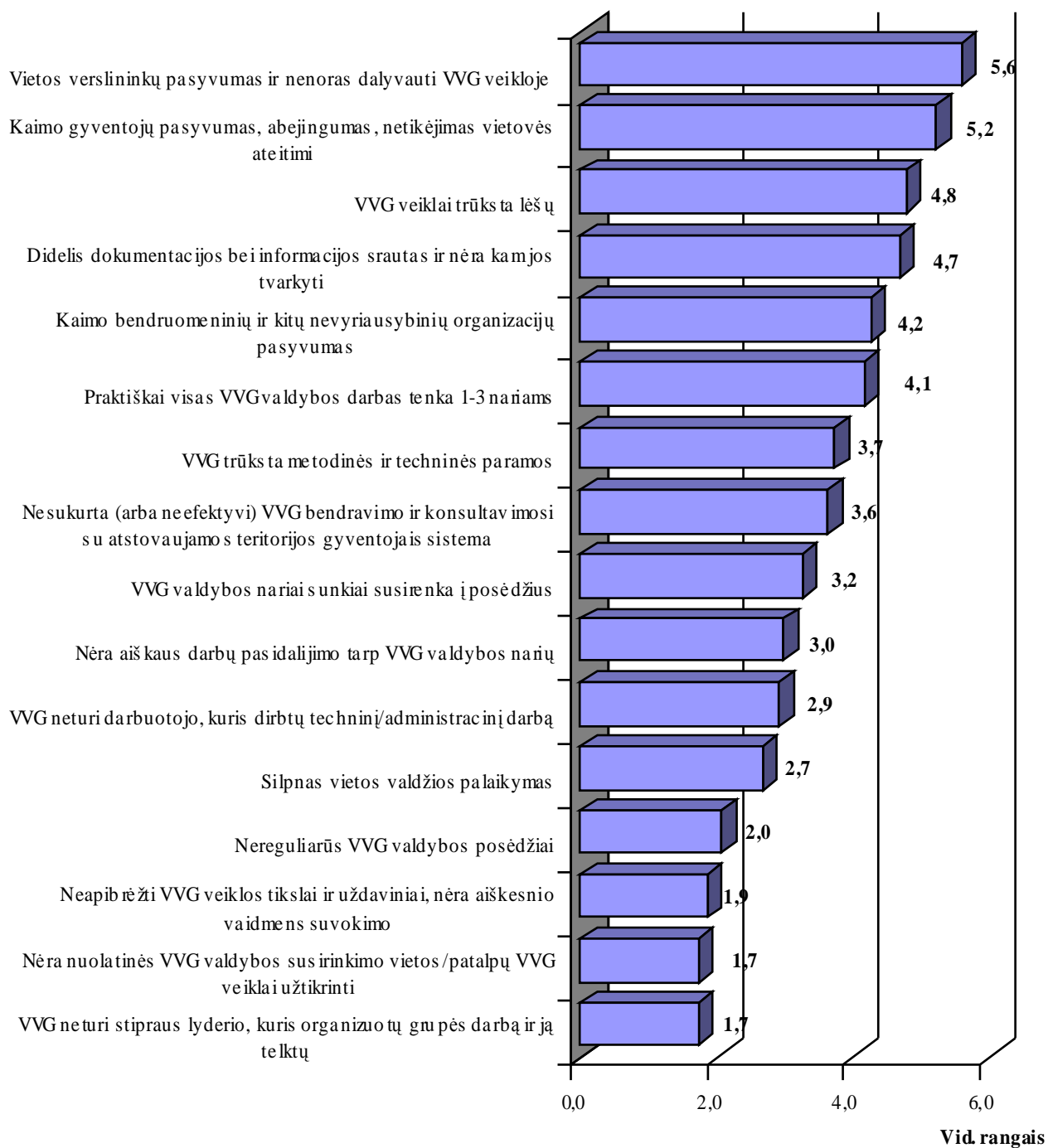
Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

Paaiškinimai

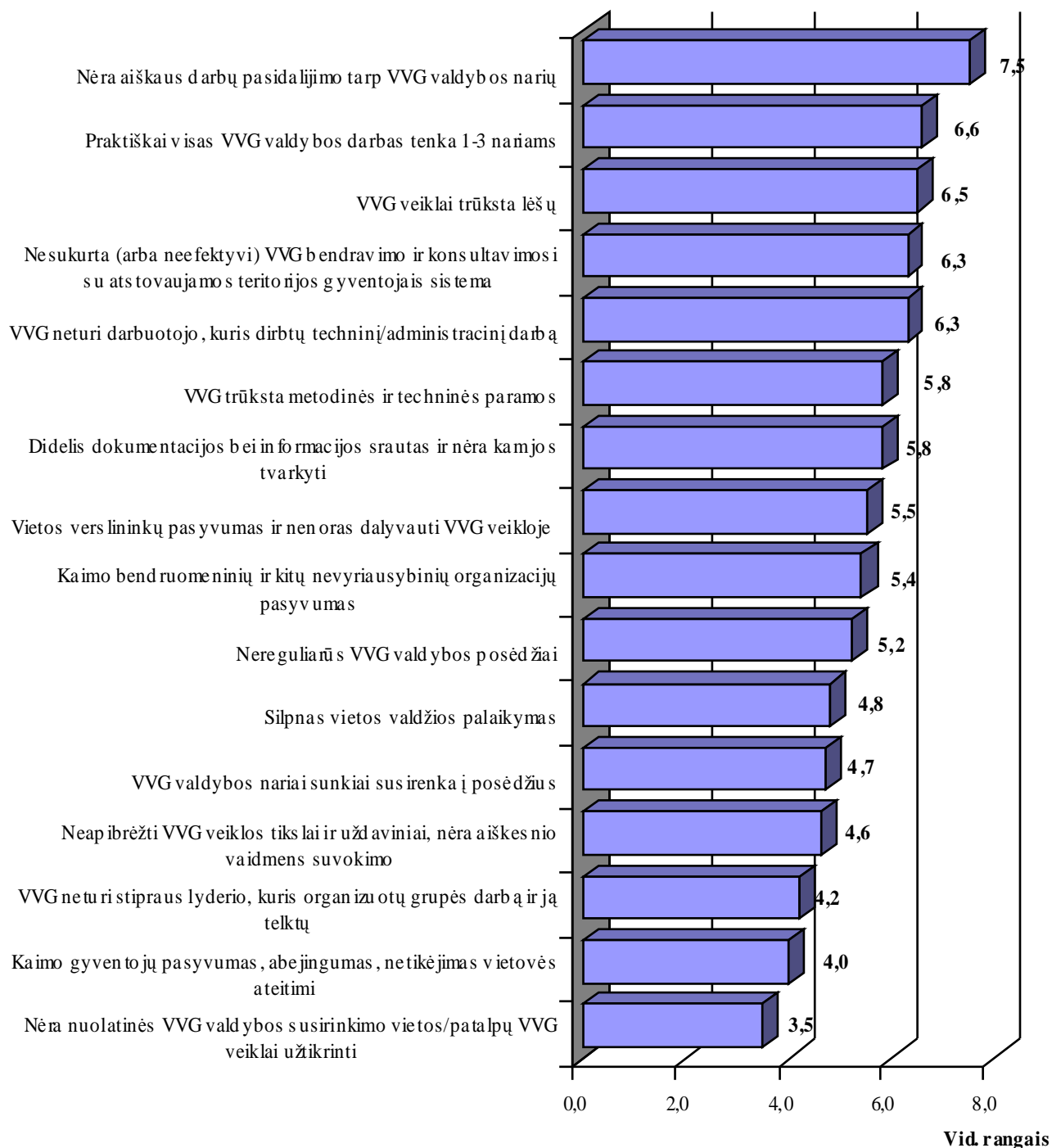
- 7.1 Neapibrėžti VVG veiklos tikslai ir uždaviniai, nėra aiškesnio vaidmens suvokimo
- 7.2 VVG neturi stipraus lyderio, kuris organizuotų grupės darbą ir ją telktų
- 7.3 Nereguliarūs VVG valdybos posėdžiai
- 7.4 VVG valdybos nariai sunkiai susirenka į posėdžius
- 7.5 Nėra aiškaus darbų pasidalijimo tarp VVG valdybos narių
- 7.6 Praktiškai visas VVG valdybos darbas tenka 1-3 nariams
- 7.7 VVG veiklai trūksta lėšų
- 7.8 VVG trūksta metodinės ir techninės paramos
- 7.9 Didelis dokumentacijos bei informacijos srautas ir nėra kam jos tvarkyti
- 7.10 Nėra nuolatinės VVG valdybos susiėmimo vietos/patalpų VVG veiklai užtikrinti
- 7.11 VVG neturi darbuotojo, kuris dirbtų techninį/administracinį darbą
- 7.12 Silpnas vietos valdžios palaikymas
- 7.13 Kaimo gyventojų pasyvumas, abejingumas, netikėjimas vietovės ateitimi
- 7.14 Vietos veislininkų pasyvumas ir nenoras dalyvauti VVG veikloje
- 7.15 Kaimo bendruomeninių ir kitų nevyriausybinė organizacijų pasyvumas
- 7.16 Nesukurta (arba neefektyvi) VVG bendravimo ir konsultavimosi su atstovaujamos teritorijos gyventojais sistema

2 pav. Lietuvos VVG veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutiniai rangai, balais (1–nėra problemos; 10 – problema labai didelė) (pasiskirstymas pagal VVG tipus Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.)

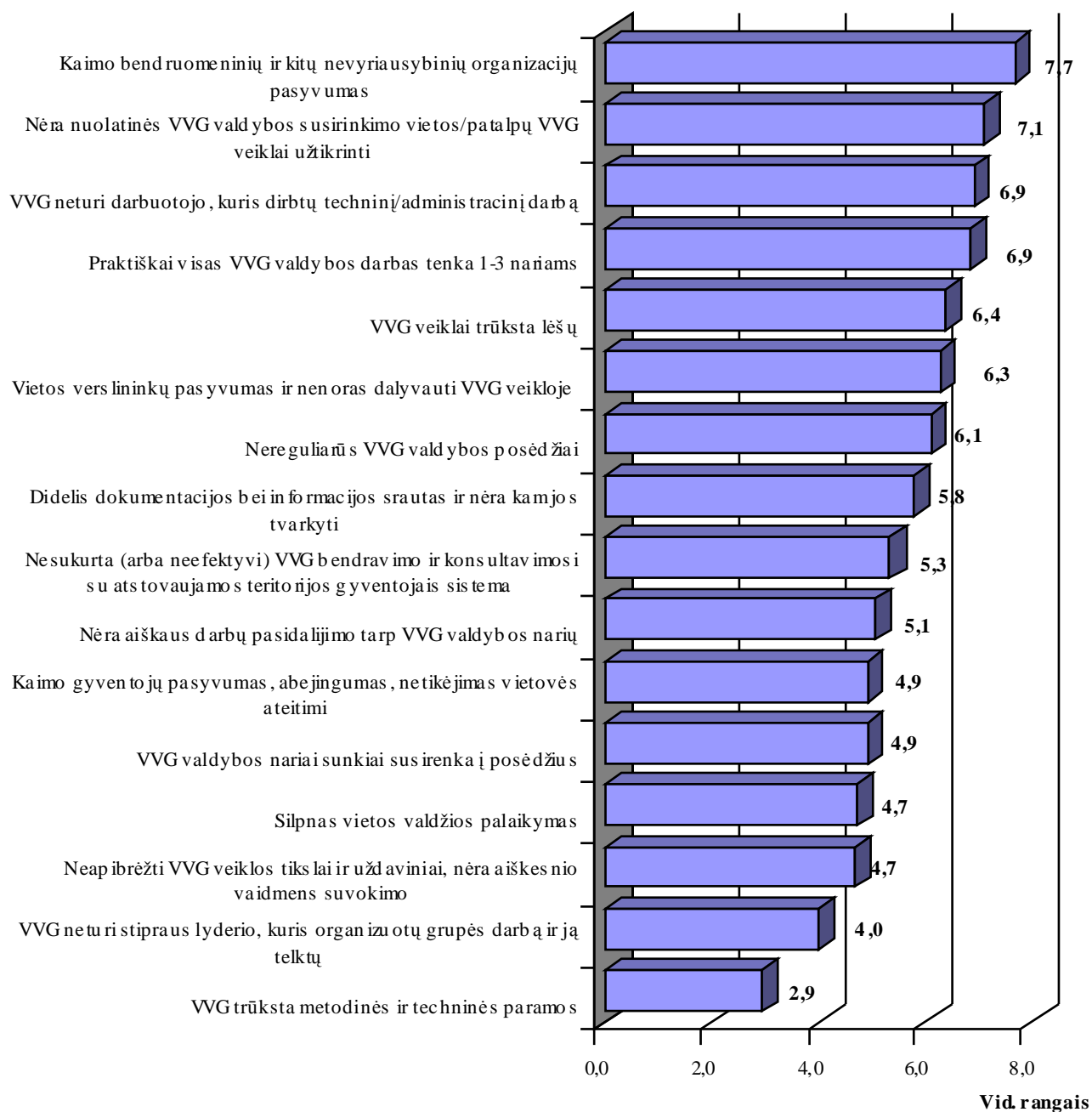
3 pav. Lietuvos VVG, įgyvendinančių bandomąją vietos plėtros strategiją, veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)

Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

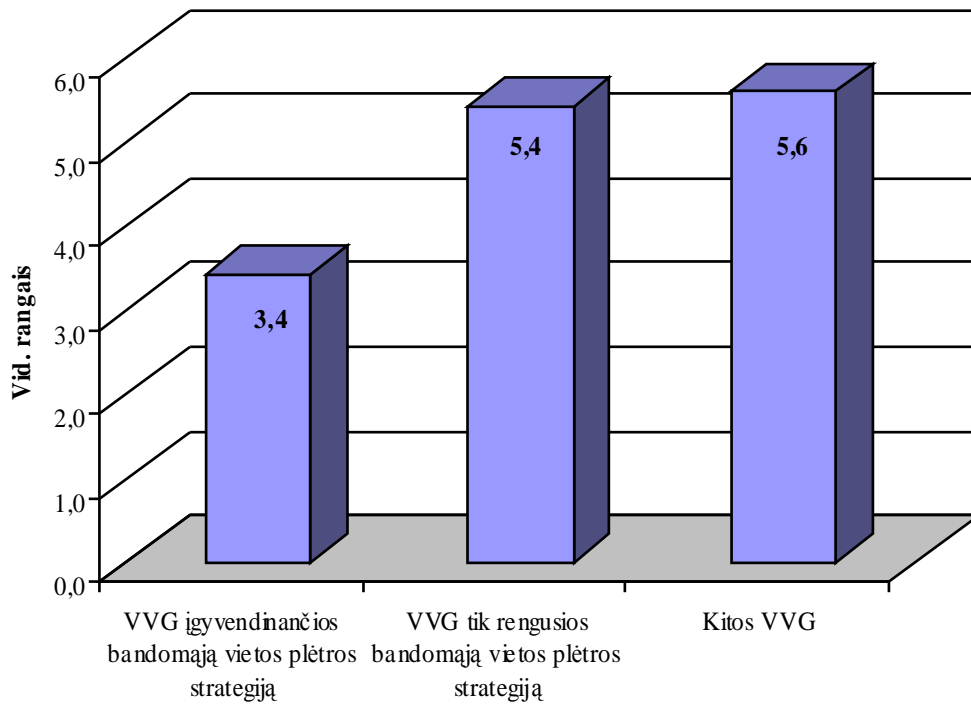
4 pav. Lietuvos VVG, tik rengusių bandomąją vietos plėtros strategiją, veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)

Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

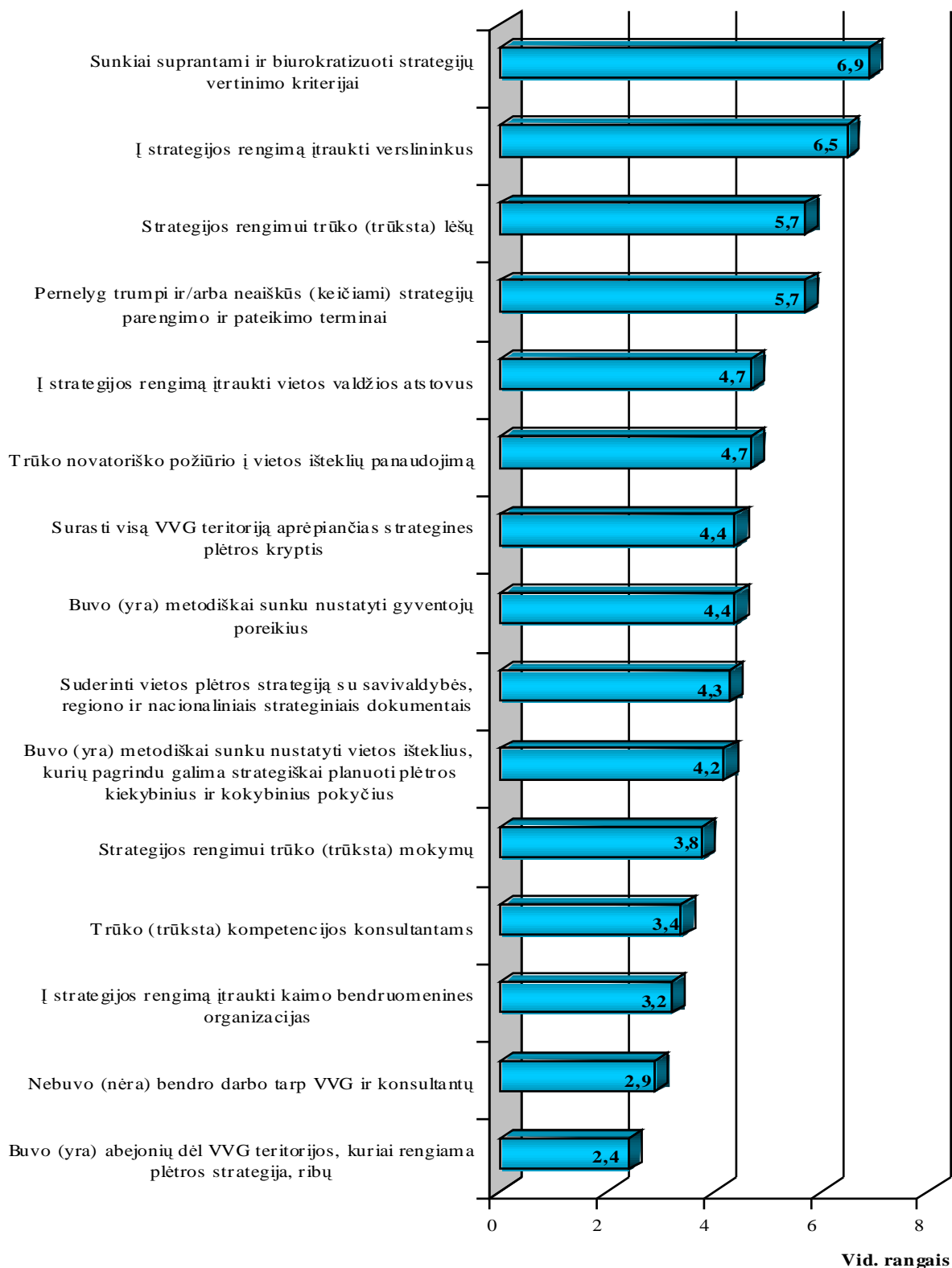

5 pav. Lietuvos VVG (kitų: veikusių nereguliariai, nerengusių vietos plėtros strategijos), veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)

Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

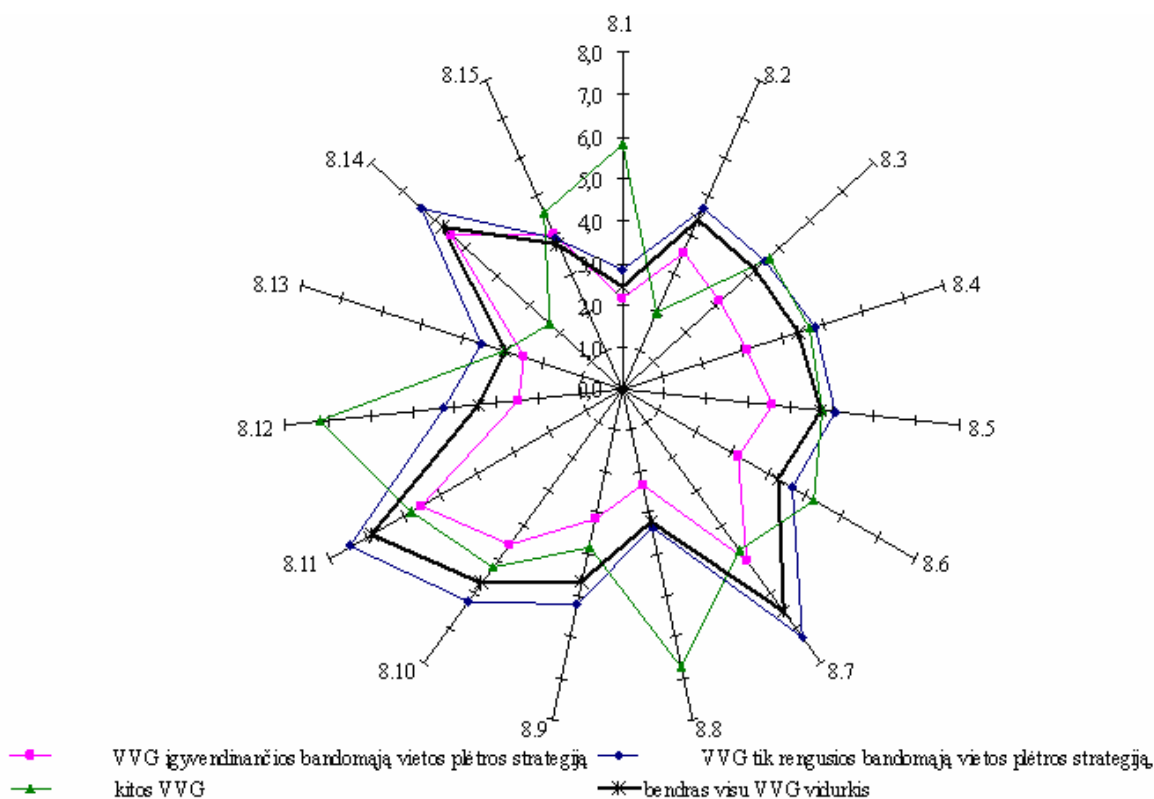

6 pav. Lietuvos VVG pasiskirstymas pagal veiklos organizavimo ir administravimo problemų vidutinį rangą, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)
Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

7 pav. Lietuvos VVG problemų rengiant bandomąsias vietos plėtros strategijas vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė)
Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

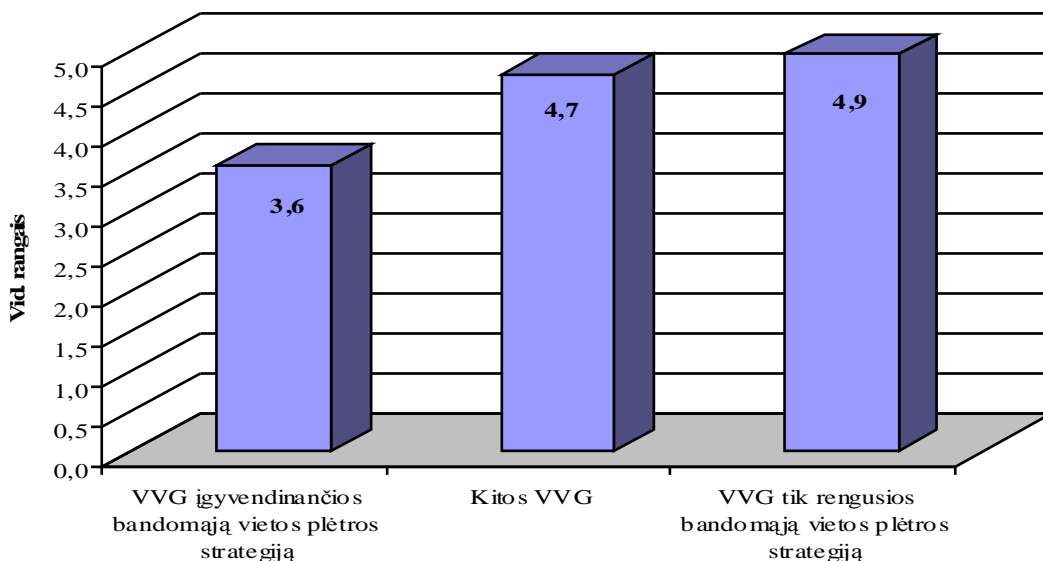

Paiškinimai

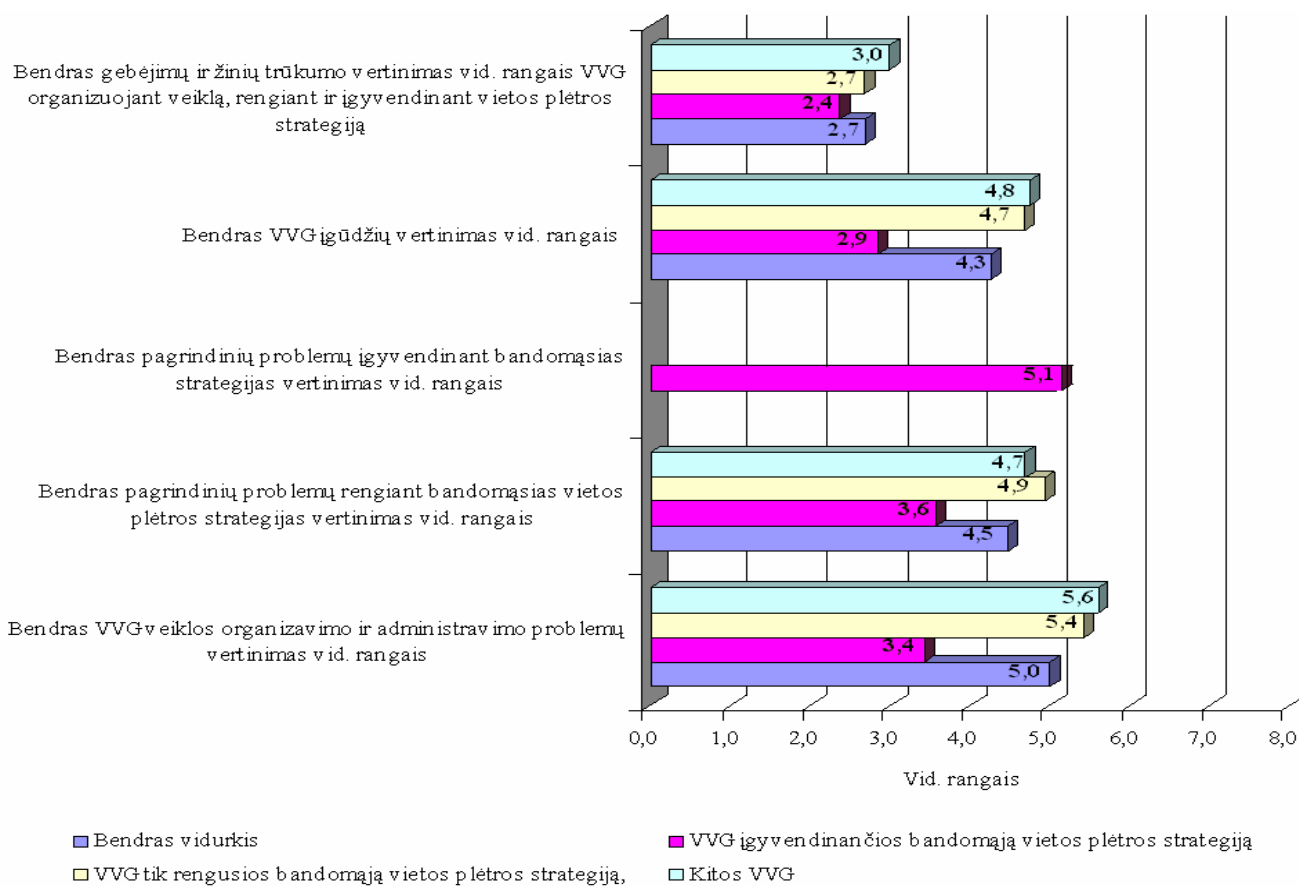
- 8.1 Buvo (yra) abejonių dėl VVG teritorijos, kuriai rengiama plėtros strategija, ribų
- 8.2 Buvo (yra) metodiškai sunku nustatyti gyventojų poreikius
- 8.3 Buvo (yra) metodiškai sunku nustatyti vietos išteklius, kurių pagrindu galima strategiškai planuoti plėtros kiekybinius ir kokybinius pokyčius
- 8.4 Surasti visą VVG teritoriją aprėpiančias strategines plėtros kryptis
- 8.5 Trūko novatoriško požiūrio į vietos išteklių panaudojimą
- 8.6 Sudeinti vietos plėtros strategiją su savivaldybės, regiono ir nacionaliniais strateginiais dokumentais
- 8.7 Į strategijos rengimą įtraukti verslininkus
- 8.8 Į strategijos rengimą įtraukti kaimo bendruomenines organizacijas
- 8.9 Į strategijos rengimą įtraukti vietos valdžios atstovus
- 8.10 Pernelyg trumpi ir/arba neaiškūs (keičiami) strategijų parengimo ir pateikimo terminai
- 8.11 Sunkiai suprantami ir biurokratizuoti strategijų vertinimo kriterijai
- 8.12 Trūko (trūksta) kompetencijos konsultantams
- 8.13 Nebuvo (nėra) bendro darbo tarp VVG ir konsultantų
- 8.14 Strategijos rengimui trūko (trūksta) lėšų
- 8.15 Strategijos rengimui trūko (trūksta) mokymų

8 pav. Lietuvos VVG problemų rengiant bandomąsias vietos plėtros strategijas vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė) (pasiskirstymas pagal VVG tipus,

Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

9 pav. pav. Lietuvos VVG pasiskirstymas pagal problemų rengiant bandomąsias vietos plėtros strategijas vidutinį rangą, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė), Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.

10 pav. Lietuvos VVG 2004 – 2006 m. veiklos problemų vidutiniai rangai, balais (1– nėra problemos; 10 – problema labai didelė) (pasiskirstymas pagal VVG tipą)

Sociologinio tyrimo rezultatai, LŽŪU duomenys, 2007 m.